

РІЧНИЙ ЗВІТ
ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ
ЗА 2004 РІК

Затверджено
рішенням Державної комісії з
цінних паперів та фондового ринку
від 07 червня 2005 року № 310

Київ – 2005

2 ВСТУП

3 I. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

4 II. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ

- 4 2.1. Діяльність з розвитку законодавства та освітніх програм на ринку цінних паперів
- 11 2.2. Діяльність щодо регулювання та розвитку ринку цінних паперів
- 15 2.3. Діяльність щодо ліцензування професійних учасників ринку цінних паперів
- 20 2.4. Інвестиційна діяльність
- 24 2.5. Розвиток корпоративного управління
- 26 2.6. Моніторинг адміністративних даних учасників ринку цінних паперів. Система розкриття інформації
- 31 2.7. Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів. Захист прав інвесторів
- 37 2.8. Судова і правова робота. Правозастосування на ринку цінних паперів
- 38 2.9. Міжнародна діяльність
- 39 2.10. Діяльність щодо взаємодії із засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю
- 41 2.11. Кадрове забезпечення
- 43 2.12. Фінансове забезпечення діяльності Комісії
- 44 2.13. Загальна характеристика основних показників діяльності територіальних управлінь Комісії

54 III. РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

- 54 3.1. Місце та стан розвитку фондового ринку в економічному просторі України
- 56 3.2. Емісійна діяльність на ринку цінних паперів
- 61 3.3. Діяльність емітентів цінних паперів
- 63 3.4. Діяльність торговців цінними паперами
- 65 3.5. Діяльність інститутів спільного інвестування
- 66 3.6. Діяльність щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів
- 68 3.7. Діяльність депозитарних установ, що здійснюють депозитарну діяльність зберігачів цінних паперів
- 69 3.8. Діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів
- 70 3.9. Діяльність саморегулювних організацій

72 ДОДАТКИ

ВСТУП

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку є державним органом виконавчої влади з особливим статусом, на який покладено функції щодо регулювання та розвитку ринку цінних паперів в Україні.

Протягом майже 10 років своєї діяльності Комісія стикалась з немалою кількістю проблем. Останній рік став роком змін у Комісії. Але попри усі складності у роботі, Комісія у виконує покладені на неї законодавством функції.

Сьогодні можна сміливо стверджувати, що ринок цінних паперів України вже спроможний надавати фінансові послуги високої якості.

Протягом 2004 року Комісією здійснювалась робота, спрямована на:

розвиток корпоративного управління;

удосконалення системи реєстрації прав власності, пов'язаної зі створенням інфраструктури ринку цінних паперів;

організацію роботи та координації заходів у сфері фінансового моніторингу;

створення та контроль за діяльністю якісно нових інститутів спільного інвестування та недержавних пенсійних фондів.

розвиток системи розкриття інформації на ринку цінних паперів та формування єдиної системи збору, обробки та аналізу інформації яка отримується від учасників ринку цінних паперів;

створення системи нагляду за дотриманням законодавства на ринку цінних паперів.

Для України принципово важливою була та залишається побудова законодавчої бази стосовно ринку цінних паперів відповідно до міжнародних вимог. Світовий досвід свідчить, що слаборозвинений ринок цінних паперів країни є причиною економічної, а нерідко й політичної кризи, а тому державну політику в сфері фондового ринку слід розглядати, як гармонійний та невід'ємний складовий елемент загальнодержавної стратегії залучення інвестиційного капіталу. Враховуючи те, що стабільний розвиток країни безпосередньо залежить від забезпеченості економіки інвестиційними ресурсами, здійснення ефективної інвестиційної політики розглядається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, як одне з найважливіших завдань її поточної та перспективної діяльності.

Одним з найважливіших напрямів роботи Комісії були та залишаються і сьогодні – розвиток системи розкриття інформації на ринку цінних паперів та формування єдиної системи збору, обробки та аналізу інформації яка отримується від учасників ринку цінних паперів.

Саме вдосконалення системи розкриття інформації на ринку цінних паперів та формування єдиної системи збору та обробки інформації, отриманої від учасників ринку цінних паперів необхідне для того, щоб його учасники були інформовані про дії один одного, щоб вони приймали рішення, спираючись, у першу чергу, на власні оцінки реальних фактів.

Головна мета отримання інформації полягає не в її накопиченні, а у можливості виконання функції контролю за дотриманням законодавства на ринку цінних паперів і сприяння пошвавленню процесу інвестування у цінні папери.

Завдяки впровадженню цих систем стає максимально можливим дієвий захист прав інвесторів.

Сьогодні для збільшення довіри інвестора Комісія сприяє розвитку інформаційних та рейтингових агентств, що спеціалізуються на наданні інформаційних послуг на фондовому ринку України. Вони сприятимуть інтеграції України у світовий фондовий ринок шляхом надання періодичних та достовірних рейтингових оцінок учасникам та регуляторам ринку, та, в свою чергу, захищатимуть інвестора від недоброякісної та неправдивої інформації.

Комісією продовжується робота з впровадження міжнародних стандартів розкриття інформації учасниками ринку.

У своїй діяльності Комісія сподівається на підтримку Уряду та учасників ринку цінних паперів. Побудова ефективного фондового ринку в Україні є спільною справою усіх державних установ України.

I. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Від дня прийняття у 1991 році Закону України “Про цінні папери і фондову біржу” почалася історія сучасного фондового ринку України.

Найбільш важливим, з точки зору визначення правових засад здійснення державного регулювання ринку цінних паперів, державного контролю за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних, став Указ Президента України, яким 12 червня 1995 року утворено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Було визначено її завдання, функції, повноваження, права, відповідальність та відносини з іншими державними органами з питань регулювання та контролю на ринку цінних паперів.

Досвід функціонування розвинутих ринкових економік указує на те, що ринок цінних паперів взагалі є одним із найбільш регульованих та регламентованих державою на відміну, наприклад, від товарних або валютних ринків. Це пов'язано з рядом особливостей цього ринку, а саме, швидким рухом капіталів, який забезпечується обігом різних видів цінних паперів, існує у правових вимогах законодавчої бази та системи правовідносин власності, що склалися в державі.

Поступовий розвиток фондового ринку в Україні обумовив необхідність приведення в дію механізму державного регулювання ринку цінних паперів. Світова практика свідчить, що створення спеціального державного органу, відповідального за регулювання та контроль на фондовому ринку, є подальшим стимулом його розвитку.

Законом України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, який прийнято у 1996 році, визначені наступні основні завдання Комісії:

- формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів;
- координація діяльності державних органів з питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних;
- здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України, дотримання законодавства у цій сфері;
- захист прав інвесторів шляхом застосування заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування, у межах своїх повноважень, санкцій за порушення законодавства;
- сприяння розвитку ринку цінних паперів;
- узагальнення практики застосування законодавства України з питань випуску та обігу цінних паперів в Україні, підготовка пропозицій щодо його вдосконалення.

У 1997 році Указом Президента України “Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку” затверджено Положення про Комісію, у якому, зокрема, зазначено, що Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку входить до центральних органів виконавчої влади, підпорядкована Президенту України і підзвітна Верховній Раді України. У своїй діяльності Комісія керується Конституцією і нормативно-правовими актами України.

Комісію з цінних паперів та фондового ринку підпорядковано Президентові України; вона також є підзвітною Верховній Раді України. Цим забезпечується її незалежне становище.

Протягом усієї діяльності Комісія співпрацює з Адміністрацією Президента України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами та відомствами. Спільні зусилля стимулюють розвиток ринку цінних паперів в Україні, проводиться активна спільна робота щодо вдосконалення правової бази функціонування ринку з метою приведення її у відповідність до міжнародних принципів та стандартів регулювання.

Організаційна структура Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку

До структури Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку входять центральний апарат Комісії, 26 територіальних управлінь, які здійснюють державну політику в сфері регулювання ринку цінних паперів у регіонах України. На початку 2005 року в Комісії відбулася реструктуризація. Створена структура наведена у додатку 1.

II. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ

2.1. Діяльність з розвитку законодавства та освітніх програм на ринку цінних паперів

Стан та перспективи розвитку законодавства на фондовому ринку

Відповідно до покладених на Комісію завдань щодо розвитку законодавства у сфері державного регулювання ринку цінних паперів України протягом 2004 року здійснювалась розробка проектів законодавчих актів та їх супроводження при розгляді у Кабінеті Міністрів України та Верховній Раді України. Також здійснювались заходи щодо адаптації законодавства України про цінні папери до законодавства Європейського Союзу.

Реалізація завдань щодо становлення ліквідного, надійного та прозорого національного фондового ринку вимагає проведення інтенсивної законотворчої роботи. Комісією у 2004 році здійснювались заходи за наступними пріоритетними напрямками:

- удосконалення засад державного регулювання ринку цінних паперів та захисту прав інвесторів;
- посилення конкурентоспроможності фондового ринку України, у тому числі, шляхом підвищення ролі організаційно-оформленого фондового ринку;
- розвиток Національної депозитарної системи;
- розвиток корпоративного управління;
- удосконалення механізмів функціонування інститутів спільного інвестування.

Стан законотворчої діяльності на ринку цінних паперів у 2004 році

Протягом 2004 року Верховною Радою України прийнято 3 законопроекти, головним розробником яких виступила Комісія. Їх перелік наведено у додатку 2.

Протягом 2004 року Комісією розроблено та Кабінетом Міністрів України внесено на розгляд Верховної Ради України ряд законопроектів, перелік яких також наведено у додатку 2.

За станом на 01.01.2005р. на розгляді у Верховній Раді України знаходиться 15 законопроектів. Серед них 9 прийнято у першому читанні, 3 знаходяться на розгляді у комітетах Верховної Ради України, 3 за результатами розгляду на пленарних засіданнях Верховної Ради України не набрали необхідної кількості голосів для прийняття рішення, але плануються до повторного розгляду під час роботи сьомої сесії Верховної Ради України.

Інформація про проекти законодавчих актів, у розробці яких Комісія приймала участь як співвиконавець

Протягом 2004 року Комісією було проведено експертизу та опрацьовано понад 60 проектів законів, які надійшли до Комісії від інших співвиконавців - державних органів виконавчої влади, з питань, що відносяться до компетенції Комісії.

Із загальної кількості опрацьованих проектів до Комісії від Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України надійшло 10 законопроектів, від Міністерства фінансів України - 9, від Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України - 7, від Фонду державного майна України - 3.

Положення законопроектів, які надходять на розгляд Комісії від інших органів державної влади, направлені на регулювання діяльності на фінансовому ринку, залучення інвестицій та розбудови інфраструктури ринку капіталу, в тому числі, направлені на:

- врегулювання правовідносин в сфері довірчого управління фінансовими активами;
- встановлення дієвого механізму державного регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ;
- вдосконалення механізму пенсійного забезпечення осіб, в тому числі тих, хто працює в шкідливих та важких умовах праці;
- визначення правових та економічних основ корпоратизації державних підприємств, які не підлягають приватизації;
- врегулювання правовідносин, пов'язаних із здійсненням запозичень до місцевих бюджетів та надання гарантій за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- впорядкування діяльності страхових організацій із страхування життя у системі недержавного пенсійного забезпечення;

- вдосконалення законодавчого забезпечення реалізації єдиної державної валютної політики, а також стабільності валюти України і валютного ринку України.

Із загальної кількості проектів Законів України, опрацьованих та розглянутих Комісією, 22 законопроекти розроблені та внесені на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України.

Значна частина законопроектів, які надходять до Комісії від народних депутатів України, направлена на визначення механізмів та державних гарантій відновлення заощаджень громадян України. Крім того, положення законопроектів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, які надходять до Комісії, стосуються:

- врегулювання питань у сфері оподаткування прибутку підприємств та доходів фізичних осіб;
- вдосконалення практики аудиторської діяльності в Україні;
- встановлення прозорості та об'єктивної системи банківського нагляду та регулювання банківської діяльності.

На діаграмі (рис.2.1.1.) зображено динаміку супроводження законопроектів, головним розробником яких є Комісія, у Верховній Раді України протягом 2002-2004 року

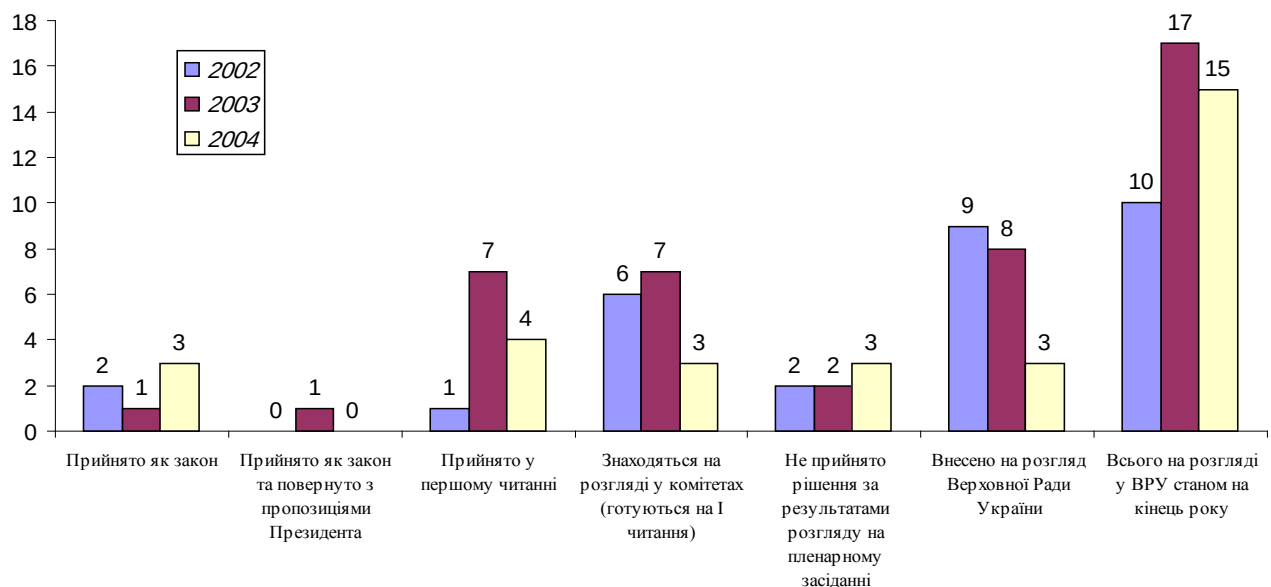

Рис. 2.1.1. Супроводження законопроектів, головним розробником яких є Комісія, у Верховній Раді України протягом 2002-2004 років

Актуальні питання законотворчої діяльності Комісії

Актуальним залишається питання прийняття Верховною Радою України проекту Закону України “Про акціонерні товариства” (реєстр. №3059-1), який, перш за все, базується на європейських принципах корпоративного управління та який покликаний, в першу чергу, врегулювати широко розповсюджені проблеми забезпечення прав акціонерів, такі, як участь акціонерів в прийнятті важливих рішень, зокрема, рішень про відчуження майна товариства; реалізація майна товариства за заниженими цінами; можливість акціонерів впливати на формування проекту порядку денного загальних зборів; не гарантованість представництва акціонерів в наглядовій раді товариства; непрозорість акціонерних товариств навіть для їхніх акціонерів тощо.

Одним із головних завдань законопроекту є посилення захисту прав акціонерів. Цей принцип міститься, практично, у всіх статтях проекту. При цьому законопроектом забезпечується певна гнучкість у прийнятті важливих рішень щодо діяльності акціонерного товариства, зменшується можливість так званих “патових” ситуацій, пов’язаних з пасивністю акціонерів або навмисним ігноруванням загальних зборів товариства.

З метою усунення численних проблем та зловживань правами та інтересами акціонерів, законопроектом врегульовано проблеми діяльності акціонерних товариств, зокрема, щодо

функціонування закритих акціонерних товариств в частині відчуження акціонером закритого акціонерного товариства належних йому цінних паперів товариства.

Актуальним залишається питання прийняття проекту Закону України “Про холдингові компанії в Україні”, який розроблено в зв’язку з необхідністю законодавчого врегулювання питань створення, діяльності та ліквідації холдингових компаній в Україні, а також правових, економічних та організаційних відносин, пов’язаних з їх діяльністю.

Прийняття проекту Закону України “Про холдингові компанії в Україні” забезпечить сприятливі умови господарювання для державних і недержавних суб’єктів підприємницької діяльності, сприятиме кооперуванню підприємств, а також зміцненню виробничих зв’язків між ними. Це дозволить підприємствам, які ввійдуть до складу холдингових компаній, покращити свій економічний стан, матеріальне та соціальне забезпечення працівників підприємств.

Не менш важливим є прийняття проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законів України”, який передбачає укладання угод купівлі-продажу цінних паперів відкритих акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, виключно на організаційно оформленому ринку цінних паперів.

Перспективи розвитку законодавства на ринку цінних паперів

З метою врахування змін, які відбулися останнім часом у розвитку фондового ринку, появою нових інструментів та зростанням вимог до облікової системи цінних паперів; змін у законодавстві, пов’язаних із набуттям чинності Цивільного та Господарських кодексів, Комісією проводиться робота з розробки проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” (нова редакція).

Зазначений законопроект спрямований на створення прозорої Національної депозитарної системи, здатної забезпечити обслуговування операцій з цінними паперами, в тому числі з державними та похідними цінними паперами, враховуючи інтеграційні процеси, які відбуваються на світових фінансових ринках.

Основними завданнями цього законопроекту можна визначити: створення централізованої депозитарної системи в Україні; уніфікація принципів та порядку здійснення діяльності учасниками нижнього рівня Національної депозитарної системи та взаємодії між ними; розвиток видів професійної діяльності на ринку цінних паперів (в першу чергу, кастодіальної та розрахунково-клірингової) тощо.

Комісією проводиться робота з розробки проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” з метою посилення державного регулювання та нагляду за діяльністю компаній, які здійснюють управління активами.

Законопроектом передбачається врахувати зміни, що відбулись у законодавстві у зв’язку з прийняттям Цивільного та Господарського кодексів України, Законів України “Про іпотеку”, “Про недержавне пенсійне забезпечення” та “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”; усунути неточності, виявлені практикою застосування закону; надати суб’єктам спільного інвестування можливість застосування більш гнучких норм диверсифікації активів ІСІ та додаткові можливості в частині використання інструментів фондового ринку при здійсненні спільного інвестування.

Прийняття зазначеного законопроекту сприятиме розширенню діяльності ІСІ щодо залучення через інструменти фондового ринку інвестиційних ресурсів в економіку України.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов’язкового врахування вимог законодавства ЄС під час нормопроєктування.

Враховуючи необхідність запровадження світового досвіду, Комісія при підготовці законопроектів вивчає законодавство ЄС та враховує основні положення правових актів Європейського Союзу.

Так, проектом Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” враховано положення Директиви Ради “Щодо узгодження регулювання внутрішніх (інсайдерських) операцій” 89/592/ЄЕС від 13 листопада 1989 року в частині передбачення поняття “інсайдерської інформації” та запровадження механізмів боротьби з інсайдерськими операціями.

Проект Закону України “Про іпотечні цінні папери” було приведено у відповідність до наступних законодавчих актів Європейського Союзу:

- Директиви Ради № 85/611/ЄЕС від 20.12.1985 щодо координації законів, регламентів та адміністративних правил стосовно підприємств для колективного інвестування у цінні папери, що обертаються (UCITS);
- Директиви Ради № 92/49/ЄЕС від 18.06.1992 щодо координації законів, регламентів та адміністративних правил стосовно безпосереднього страхування (за винятком страхування життя), яка доповнює Директиви № 73/239/ЄЕС та № 88/357/ЄЕС;
- Директиви Ради № 93/6/ЄЕС від 15.03.1993 щодо адекватності капіталу інвестиційних фірм і кредитних інституцій, які здійснюють торгівлю цінними паперами;
- Директиви Європарламенту і Ради № 2000/12/ЄС від 20.03.2000 щодо започаткування та здійснення діяльності кредитними інституціями.

Відповідно до Закону України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” Верховна Рада України забезпечує експертизу внесених до Верховної Ради України всіма суб’єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність *acquis communautaire*, що проводиться Комітетом Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції.

Так, протягом 2004 року на засіданні комітету з питань Європейської інтеграції щодо відповідності законодавству Європейського Союзу було розглянуто та рекомендовано прийняти за основу наступні законопроекти :

- проект Закону України “Про іпотечні цінні папери” (реєстраційний №5159);
- проект Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” (реєстраційний №5310);
- проект Закону України “Про акціонерні товариства” (реєстраційний №3059-1);
- проект Закону України “Про холдингові компанії в Україні” (реєстраційний №3355);
- проект Закону України “Про внесення змін до деяких Законів України” (щодо забезпечення переведення зобов’язань підприємств у цінні папери) (реєстраційний №3586).

На даний час Комісією опрацьовується Директива 2004/39/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року щодо ринків фінансових інструментів з метою подальшої адаптації законодавства України до зазначеного документу.

Перелік проектів законодавчих актів, внесених Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України, головним розробником яких виступила Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку наведено у додатку 2.

Інформація про стан підготовки та сертифікації фахівців з питань фондового ринку та фінансового моніторингу у 2004 році

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до статті 7 Закону України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” координує роботу з підготовки фахівців з питань фондового ринку та проводить їх сертифікацію.

На виконання Розпорядження Президента України “Про деякі заходи щодо створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління в Україні” від 27.08.2000 №271/2000-рп та Заходів щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління в Україні на 2001-2005 роки, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.2001 №487-р. Комісія координує проведення наукових досліджень з питань фондового ринку, розробляє та затверджує кваліфікаційні характеристики професій фахівців, систематично проводить семінари з корпоративного управління тощо.

Наука

Комісія своїм рішенням від 29.09.2000 №150 погодила пропозиції навчальних закладів щодо тематики науково-дослідних робіт з актуальних проблем фондового ринку та корпоративного управління на 2000-2004 роки та визначила їх виконавцями провідні вищі навчальні заклади України – Київський національний економічний університет, Харківський державний економічний університет та Український інститут розвитку фондового ринку КНЕУ.

З 2002 року Комісія отримує звіти про хід виконання науково-дослідних робіт науковцями вищезазначених вузів та використовує їх у своїй діяльності.

Семінари з корпоративного управління

Відділ веде моніторинг проведення в областях України за участю територіальних управлінь Комісії конференцій, семінарів, "круглих столів" з питань фондового ринку та корпоративного управління. За даними, отриманими з теруправлінь, у 2004 році в регіонах України було проведено 207 навчально-освітніх заходів, в яких брали участь 9237 осіб.

Стажування викладачів

З метою забезпечення системи підготовки фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління кваліфікованими викладацькими кадрами Комісією прийнято рішення від 25.03.2002 №45 "Щодо стажування викладачів з питань фондового ринку та корпоративного управління", а також вимоги до навчально-методичних матеріалів (звіту про стажування), що мають бути підготовлені під час стажування, затверджені наказом Комісії від 07.11.2002 №876.

Станом на 01.01.2005 у встановленому порядку пройшли стажування викладачі більш, як за 600 темами з питань фондового ринку та корпоративного управління.

Підготовка фахівців вищими учбовими закладами

Київським національним економічним університетом та іншими вищими учбовими закладами України з вересня 2001 року запроваджені три нові магістерські програми:

- "Фондовий ринок" - спеціальність "Фінанси";
- "Міжнародні фондові ринки" - спеціальність "Міжнародна економіка";
- "Корпоративне управління" - спеціальність "Економіка підприємства".

Підготовка фахівців з питань фінансового моніторингу

На виконання Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" Комісією у співпраці з Державним департаментом фінансового моніторингу Міністерства фінансів України у 2004 році були направлені зусилля на запровадження підготовки фахівців з питань фінансового моніторингу. Рішенням від 13.08.2003 №360 "Про організацію підготовки відповідальних працівників (керівників) професійних учасників ринку цінних паперів з питань фінансового моніторингу" були затверджені типові програми навчання з питань фінансового моніторингу за такими спеціалізаціями:

- фахівець з ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- фахівець з торгівлі цінними паперами;
- фахівець з депозитарної діяльності;
- фахівець з організації торгівлі;
- фахівець з управління активами.

Порядком організації професійної підготовки фахівців з питань фінансового моніторингу професійних учасників ринку цінних паперів, затвердженим рішенням Комісії від 10.12.2003 №562, встановлено, що до 01.01.05 у штаті юридичної особи, яка здійснює професійну діяльність на ринку цінних паперів, повинно бути не менше однієї особи, яка склала кваліфікаційний іспит з питань фінансового моніторингу.

Методичне забезпечення проведення кваліфікаційного іспиту з питань фінансового моніторингу професійних учасників ринку цінних паперів покладене на Український інститут розвитку фондового ринку Київського національного економічного університету, який затвердив склад екзаменаційної комісії, погоджений Комісією та Держфінмоніторингом.

Підготовка фахівців з питань фінансового моніторингу

Договір про співробітництво щодо навчання фахівців з питань фондового ринку та фінансового моніторингу з навчальними закладами України укладається терміном на один рік у порядку, встановленому Комісією.

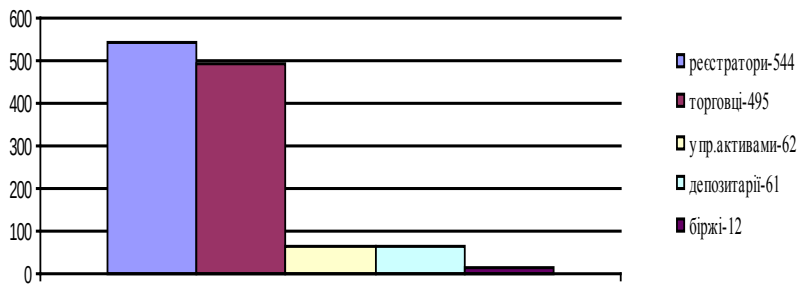

Рис. 2.1.2. Кількісне співвідношення підготовлених фахівців за видами професійної діяльності з питань фінансового моніторингу

У 2004 році навчання фахівців з питань фінансового моніторингу здійснювало 10 навчальних закладів України. Протягом минулого року підготовлено 1174 особи (рис. 2.1.2.).

Атестація фахівців з питань фінансового моніторингу

На 01.01.2005р. в Українському інституті розвитку фондового ринку з питань фінансового моніторингу атестовано 1167 фахівців (рис. 2.1.3.).

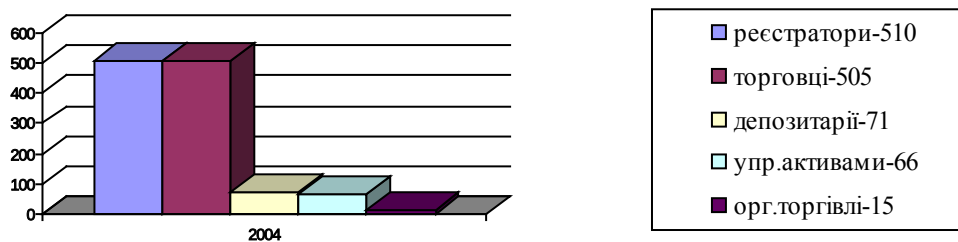

Рис. 2.1.3. Кількісне співвідношення атестованих фахівців за видами професійної діяльності з питань фінансового моніторингу

Навчання фахівців з питань фондового ринку

Комісія періодично затверджує типові програми навчання фахівців фондового ринку та корпоративного управління. У 2004 році навчальні заклади відповідно до договорів з Комісією здійснювали підготовку фахівців за типовими програмами, нові редакції яких затвердженими рішенням від 10.12.2003 р. №563:

- на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- з питань торгівлі цінними паперами;
- з депозитарної діяльності;
- з питань організації торгівлі цінними паперами;
- з управління активами;
- для арбітражних керуючих для провадження справ про банкрутство професійних учасників ринку цінних паперів в Україні;
- для керівних посадових осіб акціонерних товариств з питань фондового ринку та корпоративного управління.

Для кожної програми навчання Комісією затверджені тести для складання кваліфікаційних іспитів.

Навчання та атестація фахівців з питань фондового ринку здійснюється відповідно до Положення, затвердженого наказом від 24.09.96 № 215 „Про затвердження Положення про порядок навчання та атестації фахівців з питань фондового ринку”, із змінами та доповненнями, затвердженими рішеннями Комісії від 02.03.99 № 34, та від 13.12.2001 № 382.

За станом на 01.01.2005 Комісією укладено договори щодо навчання фахівців з питань фондового ринку з 13 навчальними закладами України, у тому числі з 4 з них – щодо атестації фахівців.

З вересня 1996 по грудень 2004 року за відповідними спеціалізаціями з питань фондового ринку пройшли навчання 21660 осіб (таблиця 2.1.1.).

Табл.2.1.1.

Динаміка навчання фахівців з питань фондового ринку за відповідними спеціалізаціями з 1996 по 2004 роки

Роки	Реєстр.	Торговці	Депозит	Орг.торг	Упр.акт	Усього
1996	1359	-	6	-	-	1365
1997	2186	1905	260	25	-	4376
1998	865	1232	400	-	-	2497
1999	628	1033	174	42	-	1876
2000	403	774	163	-	-	1341
2001	410	655	127	30	-	1336
2002	1738	2017	371	31	75	4264
2003	559	1048	275	14	255	2151
2004	859	1019	287	38	251	2454
Усього	9050	9781	2068	180	581	21660

Збільшення кількості осіб, які пройшли навчання з питань фондового ринку у 2002 роки та в наступні роки, зумовлені, по-перше, встановленням 3-х річного терміну дії кваліфікаційних посвідчень, а по-друге, з Порядком продовження терміну дії та отримання сертифікатів особами, що здійснюють професійну діяльність з цінними паперами в Україні. У 2002 році була запроваджена нова спеціалізація - "Управління активами", типова програма навчання якої затверджена рішенням Комісії від 02.06.2002 № 109.

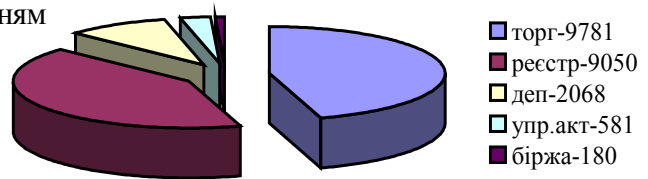

Рис.2.1.4. Кількісне співвідношення підготовлених фахівців з питань фондового ринку

Атестація фахівців з питань фондового ринку

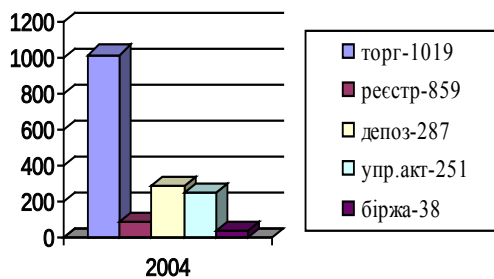

Рис.2.1.5. Кількісне співвідношення підготовлених фахівців у 2004 році

Порядком роботи екзаменаційних комісій для атестації фахівців з питань фондового ринку і Правилами проведення кваліфікаційних іспитів фахівців з питань фондового ринку, затвердженими рішенням Комісії від 28.01.2003 № 31.

У 2004 році рішеннями Комісії погоджено склади екзаменаційних комісій для атестації фахівців з питань фондового ринку на базі Українського інституту розвитку фондового ринку КНЕУ та на базі регіональних навчальних закладів, а саме: Львівського інституту менеджменту, Дніпропетровського університету економіки та права та Харківського центру науково-технічної та економічної інформації.

Станом на 01.01.2005 в Україні за відповідними спеціалізаціями фондового ринку пройшли атестацію 25659 осіб (таблиця 2.1.2.).

Табл. 2.1.2.

Динаміка атестації фахівців з питань фондового ринку з 1996 по 2004 роки

Роки	Спеціалізації					Усього
	Ведення реєстру	Торгівля ЦП	Депоз. діяльн.	Орган. торгівлі	Управл. актив.	
1996	1458	13	76	-	-	1547
1997	3210	2688	413	31	-	6342
1998	907	1349	368	-	-	2624
1999	996	1313	272	59	-	2640
2000	529	876	185	1	-	1591
2001	448	763	149	38	-	1398
2002	1982	2197	439	40	72	4730
2003	586	1073	276	16	250	2201
2004	895	1041	307	37	247	2527
Усього	11048	11335	2485	222	569	25659

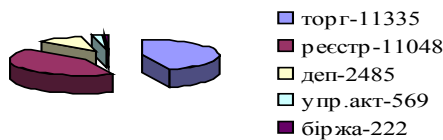

Рис.2.1.6. Кількісне співвідношення атестованих фахівців з питань фондового ринку

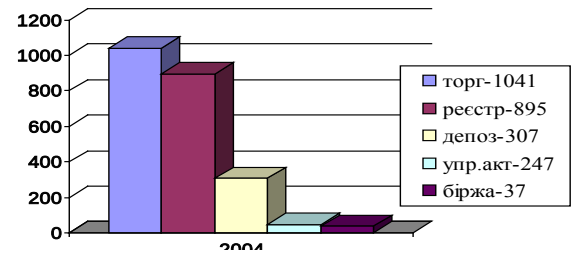

Рис.2.1.7. Кількісне співвідношення атестованих фахівців у 2004 році з питань фондового ринку

Державний класифікатор професій

На виконання Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.10.2001р. №487-р. "Про затвердження заходів щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління в Україні на 2001-2005 роки" до Державного класифікатора професій ДК 003-95 до раніше існуючих у розділі "Фахівці" професій фондового ринку "Брокер" і "Дилер", "Фахівець на право ведення реєстру власників іменних цінних паперів", "Фахівець – організатор торгівлі цінними паперами", "Фахівець з депозитарної діяльності", "Фахівець з управління активами" та "Фахівець з корпоративного управління" у 2004 році до розділу "Професіонали" введені назви робіт - "Професіонал з ведення реєстру власників іменних цінних паперів", "Професіонал - організатор торгівлі на ринку цінних паперів", "Професіонал з депозитарної діяльності", "Професіонал з управління активами", "Професіонал з корпоративного управління", кваліфікаційні характеристики яких затверджені рішенням Комісії від 28.07.2004 року №323.

Таким чином, відповідно до ст.4 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів" Державний класифікатор професій ДК 003-95 на даний час містить основні назви робіт професійної діяльності на ринку цінних паперів у розділах "Фахівці" та "Професіонали".

Сертифікація

Сертифікація осіб, що здійснюють професійну діяльність з цінними паперами в Україні, проводиться відповідно до рішення Комісії від 29.07.98 №93, яким встановлений терміну дії сертифікатів 3 роки. З 2002 року затверджений порядок їх продовження.

За станом на 01.01.2005 видано 16599 сертифікатів. Дані щодо сертифікованих фахівців за відповідними видами професійної діяльності з цінними паперами в Україні наведені у таблиці 2.1.3.

Табл. 2.1.3.

	1999	2000	2001	2002		2003		2004		Всього	
	видано	видано	видано	видано	продовжено	видано	продовжено	видано	продовжено	видано	продовжено
Торговці	3478	763	712	1200	1084	881	157	845	158	7879	1399
Реєстратори	3397	587	511	680	1439	427	130	727	118	6329	1687
Депозитарії	648	189	167	253	188	225	33	255	42	1737	263
Біржі	63	12	35	14	35	14	-	29	5	167	40
Управл. активами	-	-	-	47	-	182	-	258	-	487	-
Всього	7586	1551	1425	2194	2746	1729	320	2114	323	16599	3389

До Державного бюджету України за реєстрацію документів, поданих на сертифікацію, надійшло **985 тис. 235 гривень**.

2.2. Діяльність щодо регулювання ринку цінних паперів

З метою удосконалення нормативного забезпечення функціонування основних інститутів Національної депозитарної системи України та подолання існуючих проблем системи обліку прав власності на цінні папери, проблем систем укладання та виконання договорів щодо цінних паперів, рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.01.2004 № 56 затверджено функціональні схеми стандартів документообігу щодо операцій з цінними паперами. Функціональними схемами встановлені переліки питань щодо депозитарної діяльності,

розрахунково-клірингової діяльності та діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, що підлягають врегулюванню нормативними актами Комісії та стандартами Національного депозитарію України.

Відповідно до цього переліку до змісту нормативних документів Комісії включені норми щодо порядку та умов здійснення депозитарної діяльності, розрахунково-клірингової діяльності та діяльності з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів прямими учасниками Національної депозитарної системи. В той же час норми щодо технології проведення операцій з цінними паперами перенесені до Стандартів документообігу щодо операцій з цінними паперами. Прийнятий розподіл базується на тому, що відповідно до статті 15 Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" порядок та умови здійснення депозитарної діяльності учасниками Національної депозитарної системи встановлюються Комісією, а відповідно до статті 2 цього Закону до компетенції Національного депозитарію України відноситься стандартизація документообігу щодо операцій з цінними паперами.

Протягом 2004 року була проведена робота щодо опрацювання проектів нормативних документів Комісії, якими встановлюються порядок та умови здійснення депозитарної діяльності, та розроблених Національним депозитарієм України стандартів документообігу щодо операцій з цінними паперами з урахуванням зауважень та пропозицій від саморегулювальних організацій - Асоціації учасників фондового ринку України (АУФРУ) і Професійної асоціації реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД), а також професійних учасників ринку цінних паперів - зберігачів, реєстраторів та організаторів торгівлі.

Відповідно до рішення Комісії від 27.01.2004 № 56 "Про функціональні схеми стандартів документообігу щодо операцій з цінними паперами", а також зв'язку зі змінами, що відбулися у законодавстві України та пов'язані з прийняттям нових Цивільного та Господарського кодексів, законів з недержавного пенсійного страхування та іпотечного кредитування, змінах до Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1.12.2004 № 498 схвалені проекти таких нормативних документів:

- Порядок та умови виконання зберігання та обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів (нова редакція Положення про депозитарну діяльність, затвердженого рішенням Комісії від 26.05.98 № 61);
- Порядок та умови здійснення розрахунково-клірингової діяльності за договорами щодо цінних паперів (нова редакція Положення про розрахунково-клірингову діяльність, затвердженого рішенням Комісії від 27.01.98 № 11-а);
- Порядок та умови ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (нова редакція Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням Комісії від 26.05.98 № 60).

Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.12.2004 № 498 також схвалені затверджені рішенням Правління Національного депозитарію України від 11.10.2004 № 01/12, стандарти документообігу щодо операцій з цінними паперами (Стандарт № 2 "Документообіг при виконанні зберігання та обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів", Стандарт № 3 "Документообіг при виконанні клірингу та розрахунків за договорами щодо цінних паперів" і Стандарт № 4 "Документообіг при веденні реєстрів власників іменних цінних паперів").

Одночасне введення в дію нових нормативних актів Комісії та стандартів документообігу НДУ буде сприяти створенню ієрархічної та прозорої системи регулювання всіх видів депозитарної діяльності, забезпечить розподіл повноважень і відповідальності за впровадження нормативно-правових актів та буде сприяти підвищенню ефективності державного регулювання ринку цінних паперів в Україні.

Крім того, з метою вдосконалення функціонування та регулювання фондового ринку протягом 2004 року Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку було прийнято та зареєстровано в Міністерстві юстиції України ряд нормативно-правових актів, перелік яких наведено у додатку 3.

Виходячи з аналізу стану функціонування Національної депозитарної системи України, основні проблеми її розвитку можна згрупувати як загальні проблеми, проблеми функціонування

системи обліку прав власності, проблеми системи укладання та виконання договорів щодо цінних паперів, проблеми встановлення міжнародних депозитарних зв'язків.

До загальних проблем слід віднести невисоку якість функціонування системи обліку прав власності та біржових ринків, організаційну та технологічну неузгодженість діяльності учасників Національної депозитарної системи, що не дає можливості забезпечити належні гарантії захисту прав інвесторів, а також проблему створення центрального депозитарію України.

Проблеми функціонування системи обліку прав власності пов'язані з існуванням двох підходів, що технологічно між собою не узгоджені - це діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, випущених в документарній формі, що здійснюють реєстроутримувачі, та діяльність щодо зберігання цінних паперів та обслуговування обігу цінних паперів та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів, що здійснюють зберігачі та депозитарії.

До основних проблем розвитку Національної депозитарної системи також можна віднести проблему укладання та виконання договорів щодо цінних паперів, що певним чином зумовлено недосконалістю розрахунково-клірингової діяльності, що повинна провадитися депозитаріями, але саме вона є найменш розвинутою. Більшість договорів на організованих ринках виконується не в режимі "поставка проти платежу". Не повною мірою застосовується також механізм централізованого клірингу для виконання договорів щодо цінних паперів.

Указом Президента України "Про Загальні засади функціонування Національного депозитарію України" встановлено, що до функцій Національного депозитарію України належить встановлення міжнародних депозитарних зв'язків, кореспондентських відносин з іноземними депозитарними установами. Однак активний розвиток міжнародних депозитарних зв'язків значно ускладнено внаслідок обмеження депозитарних функцій Національного депозитарію.

Таким чином, існуюча система державного регулювання функціонування Національної депозитарної системи та її законодавче забезпечення потребує удосконалення. Для вирішення зазначеного питання Постановою Кабінету Міністрів України від 21.12.2004 № 1707 було затверджено Державну програму розвитку Національної депозитарної системи України.

Програма спрямована на створення сучасної Національної депозитарної системи, яка могла б забезпечити обслуговування операцій з цінними паперами в умовах інтеграції та глобалізації ринків цінних паперів як на національному, так і на міжнародному рівні.

Розвиток Національної депозитарної системи передбачається забезпечити шляхом системної розбудови її інституційних елементів на основі сучасних інформаційних технологій і фінансових інструментів та залучення відповідно до визначеної мети організаційних, інтелектуальних, матеріальних, кадрових та інших ресурсів держави і учасників Національної депозитарної системи.

Основними завданнями програми є:

- подальше удосконалення діяльності зберігачів з модернізації технологій та розширення спектру депозитарних послуг, які повинні забезпечувати повноцінне обслуговування операцій інвестора з належними йому цінними паперами та його корпоративних прав, тобто провадження кастодіальної діяльності;
- оптимізація системи обліку прав власності на цінні папери та прав власника за цінними паперами, що передбачає її відповідність міжнародним стандартам та найкращій міжнародній практиці, зокрема уніфіковану технологію їх обліку та централізацію системи, створення та організаційно технічну модернізацію її структурних елементів;
- забезпечення функціонування єдиної системи депозитарного обліку шляхом створення центрального депозитарію. Процес створення центрального депозитарію включає усунення розбіжностей у законодавстві щодо функціонування Національного депозитарію України, як центрального, а також формування в структурі Національного депозитарію України таких системних інститутів, як центральний реєстр власників цінних паперів, центральне сховище документарних цінних паперів, центральна розрахунково-клірингова палата.

Окремі аспекти, пов'язані з випуском та обігом похідних цінних паперів

З метою створення сприятливих уніфікованих умов для здійснення професійної діяльності на ринку капіталів, розширення нових видів цінних паперів на фондовому ринку, удосконалення та розвитку фондового ринку, зростання обсягів угод на організованому ринку цінних паперів та сприяння його капіталізації розроблений проект Закону України "Про похідні цінні папери" у відповідності з вимогами Указу Президента України "Про додаткові заходи щодо розвитку

фондового ринку України” від 26.03.2001 № 198/2001 та погоджений з заінтересованими міністерствами та відомствами.

На виконання доручення Прем'єр-міністра України від 11.04.2002 № 4200/96 та від 18.04.2002 № 4309/2к Комісією, відповідно до компетенції, переглянуті проекти законів України, що були включені Кабінетом Міністрів України до переліку законопроектів, які потребували доопрацювання у центральних органах виконавчої влади та подання до Кабінету Міністрів України в установленому порядку, зокрема проект Закону України “Про похідні цінні папери”.

У зв'язку зі зміною керівництва Комісії, законопроект був знову завізований та направлений на розгляд до Кабінету Міністрів України. За дорученням КМУ від 03.09.2004 № 22524/17/01-03 проект Закону України “Про похідні цінні папери” листом від 15.09.2004 № 18/12085 направлений до Міністерства юстиції України для поновлення експертного висновку міністерства за результатами розгляду законопроекту.

З урахуванням пропозицій та зауважень щодо нормопроектуюальної техніки, які надійшли від Мінюсту, Комісія листом від 15.11.2004 №18/01/14585 направила доопрацьований законопроект до Кабінету Міністрів України. З метою виконання доручення Кабінету Міністрів України від 18.11.2004 р. №22524/20/1-03 щодо узгодження законопроекту із співвиконавцями на даний час триває обговорення та узгодження законопроекту з Міністерством економіки України у відповідності до вимог Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України на виконання доручення КМУ від 18.11.2004 № 22524/20/1-03.

На виконання Указу Президента України від 30.10.99 № 1415/99 “Про основні напрями розвитку фондового ринку України у 2000 році” щодо створення ф'ючерсних та опціонних підрозділів бірж та для впровадження у практику діяльності з організації торгівлі, що не є товарними біржами та ТІС, за поданням управління регулювання та розвитку ринку цінних паперів було прийняте рішення Комісії від 18.03.2003 № 102 щодо запровадження пілотного проекту проведення торгів у секції строкового ринку на Універсальній товарній біржі “Контрактовий дім УМВБ”.

Протягом 2004 року з метою подальшого розвитку фондового ринку, запровадження на організаторах торгівлі нових фінансових інструментів були підготовлені на розгляд Комісії та прийняті такі рішення Комісії:

- від 10.02.2004 №44 щодо реєстрації специфікації ф'ючерсного контракту Універсальної товарної біржі “Контрактовий дім УМВБ” базовим активом якого є банківське золото (без поставки);
- від 11.08.2004 № 343 щодо реєстрації змін та доповнень до специфікацій ф'ючерсних контрактів ЗАТ “УМВБ” базовими активами яких є насіння соняшника, Фуражна пшениця, ячмінь 3-го класу, цукор з поставкою на умовах СРТ та EXW ;
- від 29.12.2004 № 586 щодо реєстрації специфікацій ф'ючерсних контрактів(додаток до Правил проведення торгів у Секції строкового ринку ЗАТ “УМВБ”), базовим активом яких є курс золота, срібла, платини та паладію (без поставки).

У 2004 році Комісією зареєстровані свідоцтва про випуски опціонів:

1. ТОВ “Промбудіндустрія”: обсяг – 22500 шт. опціонів на загальну суму 11435000 грн.;
2. ВАТ “Укртелеком”: обсяг - 348000 шт. опціонів на загальну суму 75900000 грн.;
3. ВАТ “Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”: обсяг – 3600000 шт. опціонів на загальну суму 360000 грн.
4. ВАТ “Автоальянс ХХІ сторіччя”: обсяг – 200 шт. опціонів на загальну суму 7960 грн.;
5. ДП “Сплав” ТОВ “Ді-Стар”: обсяг-68 шт. опціонів на загальну суму 90000 грн.;
6. ВАТ “Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”: обсяг-3600000шт. опціонів на загальну суму 360000 грн.;
7. ТОВ “Масивтепломережа”: обсяг-1100000 шт. опціонів на загальну суму 1549000 грн.;
8. КП “Білоцерківтепломережа”: обсяг-6286500 шт. опціонів на загальну суму 5469355 грн.;
9. Фірма “Буран-Україна”: обсяг-8960 шт. опціонів на загальну суму 15990082 грн.;
10. ВАТ “Автоальянс ХХІ сторіччя”: обсяг-55 шт. опціонів на загальну суму 20280 грн.;
11. ВАТ “Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”: обсяг-3410000 шт. опціонів на загальну суму 1023000 грн.

Першочерговими заходами щодо вирішення проблем функціонування фондового ринку є зосередження укладання угод щодо цінних паперів та похідних цінних паперів на

організованому ринку, створення для цього сприятливих умов, розширення переліку цінних паперів, щодо яких укладання угод можливе лише на організаторах торгівлі. Вирішенню цих питань буде сприяти:

- прийняття Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо угод купівлі-продажу цінних паперів відкритих акціонерних товариств” стосовно зосередження укладення угод купівлі-продажу цінних паперів відкритих акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави (крім угод, що укладаються в процесі приватизації, угод щодо цінних паперів сумарна вартість яких, виходячи з номінальної, становить менше 150 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а також у разі успадкування цінних паперів, дарування. Внесення їх як майнового внеску до статутних фондів господарських товариств) на організаторах торгівлі, розробленого управлінням ще у 2002 році на вимогу Указу Президента України від 26.03.2001 р. № 198 “Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України”. Прийняття цього законопроекту має суттєве значення не тільки для вирішення питання функціонування прозорого, ліквідного, інвестиційно привабливого ринку, але є одним з чинників запобігання маніпулюванню ринком цінних паперів, відтоку капіталу за межі держави, економічної безпеки держави, оскільки сприяє реалізації принципу укладання угод з цінними паперами «поставка проти оплати», що, в свою чергу, призведе до збільшення податкових надходжень до бюджету. Також прийняття цього законопроекту повинно призвести до законодавчого розв’язання проблем вторинного обігу цінних паперів акціонерних товариств, що мають стратегічне значення на організованому ринку, надасть можливість забезпечення формування ефективної системи обліку та розрахунків за угодами щодо цінних паперів, дозволить підвищити ринкову капіталізацію акціонерних товариств та зробити український фондовий ринок більш привабливим для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

- прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про податок на додану вартість», який має на меті усунення дискримінації в оподаткуванні податком на додану вартість діяльності з організації торгівлі відносно до інших видів професійної діяльності інфраструктури ринку цінних паперів та буде сприяти запобіганню маніпулюванню ринком, відмивання брудних коштів та легалізації доходів, що підлягають оподаткуванню, залученню інвестицій (у тому числі іноземних) та створення умов для інтеграції України до ЄС.

- прийняття Закону України “Про похідні цінні папери”.

2.3. Діяльність щодо ліцензування професійних учасників ринку цінних паперів

Відповідно до Закону України „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку як орган ліцензування забезпечує виконання законодавства у сфері ліцензування на ринку цінних паперів.

Комісія приймає участь та розробляє нормативні документи щодо реєстрації організаторів торгівлі, ліцензування діяльності професійних учасників ринку цінних паперів, надання статусу фінансової установи, надає відповідні роз’яснення щодо застосування норм чинного законодавства про цінні папери.

Протягом 2004 року Комісією були розроблені:

- порядок формування та ведення державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів, затверджений рішенням Комісії від 13.07.2004 № 296 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02.08.2004 за № 957/9556;
- зміни та доповнення до Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13.10.2004 № 438, які проходять процедуру затвердження в Державному комітеті України з питань регуляторної політики та підприємництва;
- роз’яснення від 06.10.2004 № 5 “Про можливість банків - професійних учасників ринку цінних паперів виступати посередниками для купівлі-продажу власних акцій”, затверджене рішенням Комісії від 06.10.2004 № 426.

Одним з основних напрямів роботи Комісії є ліцензування діяльності професійних учасників ринку цінних паперів: видача і переоформлення ліцензій, видача копій та дублікатів ліцензій на професійну діяльність на ринку цінних паперів, анулювання ліцензій, здійснення контролю за змінами в документах, що подавались разом із заявою на отримання ліцензії, провадження заходів щодо запобігання порушень на ринку цінних паперів, формування та ведення Ліцензійного реєстру професійних учасників ринку цінних паперів, облік використання бланків ліцензій єдиного зразка та відповідне звітування.

Пов'язаними напрямами роботи у цій сфері є реєстрація нормативних документів, які надаються до Комісії організаторами торгівлі, державна реєстрація організаторів торгівлі, а також формування та ведення державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів.

За результатами розгляду 59 документів щодо реєстрації або погодження змін та/або доповнень до установчих, нормативних документів або нових нормативних документів, що надаються організаторами торгівлі, прийнято 31 рішення про реєстрацію або погодження (відмову) наданих документів. На підставі відповідних документів видано одне Свідоцтво про державну реєстрацію торговельно-інформаційної системи. За результатами зазначеної роботи до Державного бюджету України надійшло 11 тис. грн.

Формування та ведення державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів почалось у жовтні 2004 року на підставі положень Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг”. Процедура набуття статусу фінансової установи визначена відповідним Порядком Комісії і здійснюється на безоплатній основі.

Протягом 2004 року статус фінансової установи шляхом включення до Реєстру набуло 392 учасника ринку цінних паперів, з них:

- торговці цінними паперами – 342;
- компанії з управління активами – 42;
- корпоративні інвестиційні фонди – 8;
- депозитарій – 1.

У процесі провадження ліцензійної діяльності Комісія постійно здійснює заходи щодо запобігання порушень Ліцензійних умов з боку професійних учасників, а саме, надано 2 інформаційних листа щодо застосування норм регуляторного акта та попередження щодо закінчення термінів дії ліцензій. За запитами професійних учасників ринку цінних паперів надано 52 відповіді з різних питань та з метою попередження порушень Ліцензійних умов реєстраторам власників іменних цінних паперів надіслано 371 лист.

Невід’ємною частиною процесу ліцензування є здійснення контролю за додержанням ліцензіатами Ліцензійних умов. Протягом 2004 року Комісією на підставі пакетів документів стосовно змін, що відбулись в процесі діяльності професійних учасників ринку цінних паперів, порушено 61 справу про порушення вимог законодавства про цінні папери та ліцензування, винесено 22 розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери в частині порушення Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Крім того, Комісія в межах своєї компетенції постійно співпрацює з Держкомпідприємництвом з питань, які виникають при наданні звітності та з питань застосування законодавства у сфері ліцензування, а також іншими органами державної влади (надано 84 відповіді на запити).

За результатами розгляду документів при здійсненні Комісією ліцензування протягом 2004 року щодо видачі та переоформлення ліцензій, видачі копій та дублікатів ліцензій на професійну діяльність на ринку цінних паперів до Державного бюджету України надійшло 334,2 тис. грн.

Табл.2.3.1.

**Загальна характеристика стану ліцензійної діяльності на ринку цінних паперів
у 2004 році порівняно з 2003 роком**

Назва показника	2003						2004					2004/2003				
	Ресстратори	КУА	Зберігачі	Торговці	Депозитарії // Клирингові компанії	Організатори торгівлі	Ресстратори	КУА	Зберігачі	Торговці	Організатори торгівлі	Ресстратори	КУА	Зберігачі	Торговці	Організатори торгівлі
Кількість професійних учасників, які отримали ліцензію на здійснення певного виду професійної діяльності на РЦП	104	27	55	117	1/1	1	104	59	107	553	8	-	2,2	1,9	4,7	8
Кількість виданих копій ліцензій	45	-	6	20	-	1	94	2	9	164	1	2	2	1,5	8,2	-
Кількість переоформлених ліцензій (крім випадку розширення діяльності на ринку цінних паперів)	47	3	9	57	-	2	39	6	14	60	1	0,8	2	1,6	1,0 5	0,5
Кількість анульованих ліцензій	8	0	3	63	-	0	14	0	1	88	0	1,7	-	0,3	1,4	-
Кількість виданих дублікатів ліцензій	1	0	0	0	-	0	1	0	0	0	0	1	-	-	-	-

Значне збільшення у 2004 році порівняно з 2003 роком показників кількості професійних учасників, які отримали ліцензію на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, а саме діяльності з випуску та обігу цінних паперів, депозитарної діяльності зберігача цінних паперів, діяльності з організації торгівлі на ринку цінних паперів, пов'язане з масовим закінченням трирічного терміну дії ліцензій у 2004 році, які раніше замінялися на бланк ліцензії єдиного зразка або видавалися Комісією ще у 2001 році.

За цих умов відбулось і значне збільшення кількості виданих копій ліцензій у 2004 році.

Також збільшились показники анулювання ліцензій, зокрема, на діяльність з випуску та обігу цінних паперів та на діяльність щодо ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Анулювання здійснювалось переважно на підставі заяв від самих ліцензіатів, а також за порушення ліцензіатами Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів. Взагалі коливання цього показника є мало прогнозованим та, в основному, залежить від конкурентної середовища та попиту на послуги, що надаються професійними учасниками ринку цінних паперів.

Оскільки отримання ліцензій є добровільним волевиявленням суб'єктів, яке пов'язане, в першу чергу, зі станом та розвитком фондового ринку в конкретному регіоні, наявністю потенційних клієнтів та оптимістичними (або песимістичними) очікуваннями можливості майбутніх прибутків від професійної діяльності на ринку цінних паперів, то спрогнозувати темпи появи нових ліцензованих професійних учасників у 2005 році досить важко.

Однак, аналізуючи тенденції коливання показника щодо кількості професійних учасників ринку цінних паперів за останні чотири роки, яке є досить несуттєвим (крім значного збільшення кількості компаній з управління активами) та враховуючи той факт, що основна кількість нових ліцензій видається у зв'язку з закінченням терміну дії, то у 2005 році очікується, що кількість виданих ліцензій буде практично такою ж як і в 2002 році, а саме у 2005 році закінчується термін дії ліцензії у 173 ресстраторів власників іменних цінних паперів; 125 торговців цінними паперами та приблизно 30 зберігачів. Таким чином, можна припустити, що у разі прийняття рішення щодо продовження діяльності після закінчення терміну дії ліцензії, можна очікувати приблизно таких же обсягів подання пакетів документів на видачу нової ліцензії протягом 2005 року.

Тобто тільки за видачу ліцензій вже діючим структурам фондового ринку у 2005 році очікується надходжень до Державного бюджету України у розмірі близько 110 тис.грн.

Аналізуючи показник щодо надання пакетів документів на переоформлення ліцензій (крім випадку розширення діяльності), а саме, у 2002 році – 138, у 2003-році 115 та у зв'язку з прийняттям у 2004 році Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних

осіб – підприємців”, зокрема, в частині поняття місцезнаходження суб’єкта та поняття відокремленого підрозділу, в наступному році передбачається можливе збільшення цих показників щодо кількості переоформлених ліцензій у зв’язку зі зміною місцезнаходження.

Також згідно з положеннями зазначеного Закону та, враховуючи закінчення терміну дії ліцензії суб’єктів, у 2005 році можливе збільшення кількості виданих копій ліцензій для відокремлених підрозділів суб’єкта, які знаходяться поза його місцезнаходженням.

Усі вищезазначені показники у сфері ліцензування та тенденції їх коливання безпосередньо залежать від статистичних даних щодо кількості професійних учасників ринку цінних паперів (таблиця 2.3.2.).

Табл.2.3.2.

**Кількість учасників, які мали ліцензії на певні види професійної діяльності
на ринку цінних паперів у 2000 - 2004 роках**

Найменування учасників		Кількість учасників станом на				
		01.01.01	01.01.02	01.01.03	01.01.04	01.01.05
1	Торговці цінними паперами	839	859	860	871	780
2	Зберігачі	84	86	106	122	140
3	Реєстратори	357	366	365	364	371
4	Компанії з управління активами	-	-	5	32	91
5	Депозитарій	1	1	1	1	1
6	Кліринговий депозитарій	-	-	-	1	1
7	Організатори торгівлі на ринку цінних паперів (фондові біржі та ТІС)	9	9	9	10	10
	Всього	1290	1321	1346	1401	1394

З урахуванням суміщення певних видів професійної діяльності окремими професійними учасниками ринку цінних паперів їх кількість на 01.01.05 становить 1220 (140 учасників (у тому числі 80 банків) є торговці-зберігачі, серед яких 33 учасника (у тому числі 28 банків) є торговці – зберігачі – реєстратори; 1 депозитарій має ліцензію на розрахунково клірингову діяльність).

Якщо проаналізувати показник загальної кількості професійних учасників на ринку цінних паперів, то за останні чотири роки суттєвих коливань цього показника не відбувалося. Загальна кількість професійних учасників за певними видами професійної діяльності на ринку цінних паперів у 2004 році порівняно з 2000 роком збільшилась лише на 8% (104 учасника).

Однак, якщо розглянути цей показник за певними видами професійних учасників, то відбуваються відповідні структурні зміни.

Якщо розглянути цей показник щодо торговців цінними паперами, то зниження їх кількості на 91 учасника у 2004 році порівняно з 2003 роком пов’язано з масовим закінченням у вересні-жовтні 2004 року трирічного терміну дії ліцензій, які були отримані в процесі обміну дозволів на бланки ліцензії єдиного зразка, та неподанням частиною з них документів на отримання нової ліцензії. Загальна кількість торговців цінними паперами у 2004 році порівняно з 2000 роком скоротилася на 7% (59 учасників).

Крім того, в останні роки спостерігається тенденція зниження питомої ваги кількості учасників цього виду професійної діяльності в загальній кількості професійних учасників ринку цінних паперів. Наприклад, в 2000 році питома вага торговців цінними паперами в загальній кількості професійних учасників складала 65%, а в 2004 році тільки 56%, тобто зниження складає 9%.

Тенденції зниження темпів створення нових торговців та активізації процесу припинення їх діяльності (закриття) пов’язані, на нашу думку, з припиненням масової скупки акцій, які були отримані фізичними особами у процесі приватизації та появою власників, які володіють контрольними пакетами акцій, і з продажем в останні роки більшості інвестиційно привабливих державних підприємств стратегічним інвесторам, що в цілому гальмує розвиток вторинного ринку цінних паперів (акцій), а також зі стабілізацією рівня прибутковості цієї діяльності на ринку цінних паперів.

Однією з причин зміни структури професійних учасників за певними видами діяльності протягом останніх років, а також появи з другого півріччя 2002 року нового виду професійного учасника на ринку цінних паперів – компанії з управління активами, слід зазначити прийняття Законів України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні

фонди)» та «Про державне пенсійне забезпечення». Особливе місце щодо створення фондів, передбачених цими Законами, управління активами та обслуговування операцій з активами цих фондів належить компаніям з управління активами (професійна діяльність на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами: управління активами інститутів спільного інвестування; управління активами пенсійних фондів) та зберігачам цінних паперів.

У зв'язку з цим, як і прогнозувалось Комісією, суттєво на 67% (56 учасників) збільшилась кількість зберігачів цінних паперів порівняно з 2000 роком, а питома вага їх в загальній кількості професійних учасників на даний час становить 10% (в 2000 році – 6,5%) .

Крім цього, компанії з управління активами, як новий учасник фондового ринку, мають найбільш високі темпи росту кількості серед інших професійних учасників ринку цінних паперів. Кількість компаній з управління активами в 2004 році збільшилась у 2,2 рази порівняно з 2003 роком і становить 91 компанію. Питома вага компаній з управління активами в загальній кількості професійних учасників ринку цінних паперів швидко зростає, зокрема, з початку ліцензування в 2002 році питома вага цих учасників в загальній кількості становила 0,3%, в 2003 році цей показник становив 2,2%, в 2004 році 6,5% , тобто приріст за 2004 рік складає 4,3%.

Кількість інших професійних учасників ринку цінних паперів, зокрема, реєстраторів та організаторів торгівлі протягом останніх чотирьох років практично не змінювалась.

Що стосується діяльності депозитарію цінних паперів, то необхідно відмітити, що вперше з започаткування ліцензування професійної діяльності на ринку цінних паперів в Україні, протягом 2004 року депозитарій мав право здійснювати кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів на підставі відповідної ліцензії.

Слід зазначити, що регіональне представництво професійних учасників фондового ринку сформувалось у попередні роки і протягом останнього часу практично не змінювалось.

Найбільша кількість професійних учасників за станом на 01.01.05 зосереджена в м. Києві та Київській області – 529 (40% від загальної кількості), Дніпропетровській області – 130 (9% від загальної кількості), Харківській області – 97 (7% від загальної кількості), Донецькій області – 94 (6,7% від загальної кількості), Одеській області – 55 (4% від загальної кількості), АР Крим та м. Севастополь – 44 (3 % від загальної кількості), Запорізькій та Львівській області по 41 (3% від загальної кількості). У всіх інших регіонах діє 363 професійних учасника або 26% від їх загальної кількості.

Враховуючи загальні тенденції розвитку фондового ринку, найбільш перспективними напрямками діяльності залишаються діяльність з управління активами (управління активами інститутів спільного інвестування; управління активами пенсійних фондів), депозитарна діяльність зберігача цінних паперів, депозитарна діяльність депозитарію цінних паперів та розрахунково-клірингова діяльність щодо цінних паперів.

Прерогатива зазначених видів діяльності пов'язана, насамперед, з подальшими кроками державної політики у сфері регулювання ринку цінних паперів в Україні, зокрема, прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 21.12.2004 № 1707 “Про затвердження Державної програми розвитку Національної депозитарної системи України”, яка передбачає поступову консолідацію та централізацію даних облікової системи, трансформацію реєстраторського сегменту ринку, створення надійної системи обслуговування операцій за цінними паперами, вихід на міжнародні фінансові ринки.

Створення зазначеної системи не тільки підвищить довіру інвесторів до ринку цінних паперів країни в цілому та підвищить рівень інвестиційної активності, але й призведе до вільного руху капіталу, що є одним із основних чинників подальшого розвитку інститутів спільного інвестування та практичного запровадження інститутів пенсійного забезпечення.

Серед проблем, які залишились з минулих років не вирішеними та суттєво впливають на фондовий ринок, слід зазначити, в першу чергу, ті, що виникли у зв'язку з включенням професійної діяльності на ринку цінних паперів до загального переліку видів господарської діяльності, які регулюються Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Негативні наслідки, пов'язані зі спрощеною процедурою ліцензування професійної діяльності на фондовому ринку (спрощений допуск на ринок суб'єктів, в тому числі неможливість перевірити ділову репутацію керівників цих суб'єктів), яка передбачена цим Законом, не сприяють, забезпеченню захисту прав інвесторів, створенню умов для формування ефективного власника, створенню прозорого механізму обліку та переходу прав власності на цінні папери.

Серед найбільш суттєвих проблем у процесі застосування Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» слід виділити процедуру правозастосування, насамперед, анулювання ліцензій.

Крім того, вказаним Законом не врегульовані процедурні питання щодо визнання ліцензії недійсною та оформлення копій ліцензії (для відокремлених підрозділів ліцензіата), питання пов'язані з суміщенням певних видів діяльності професійними учасниками ринку цінних паперів. Неврегульованість цих питань і дуже стислі терміни розгляду документів та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії, переоформлення ліцензії, анулювання ліцензії до цього часу залишаються проблемами в процесі ліцензування, що здійснюється Комісією.

Також слід зазначити, що регулювання допуску на фінансовий ринок та подальший контроль за діяльністю учасників цього ринку згідно з загальними правилами ліцензування, на сьогодні гальмують інтеграційні процеси держави до Європейського союзу, оскільки практично повністю не відповідають положенням Директиви Європейського парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року 2004/12/ЄС.

Більшість з цих проблем можливо вирішити тільки прийняттям змін до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» шляхом виключення професійної діяльності на ринку цінних паперів із загального переліку видів діяльності, що регулюються цим Законом, та поверненням до регулювання професійної діяльності спеціальним законодавством щодо цінних паперів, та внесенням відповідних змін до інших законодавчих актів, які регулюють відносини на фондовому ринку.

2.4. Інвестиційна діяльність

У сучасних умовах України інститути спільного інвестування (далі - ІСІ) можуть стати ефективним інструментом накопичення грошових капіталів, обіг яких забезпечує гармонійний розвиток економіки, розбудову як фінансової, так і виробничої сфер національного господарства. Надходження коштів у сферу спільного інвестування, в свою чергу, розширить потенціал внутрішніх запозичень, адже ІСІ в усьому світі є одними з найбільших операторів на ринку державних боргових зобов'язань. Розвиток індустрії спільного інвестування – один з опосередкованих стимулів для розбудови фондового ринку, а саме, це є обов'язковою умовою для так довго очікуваного і необхідного імпорту капіталу в національну економіку.

ІСІ створюють ефективний механізм для розвитку ринку цінних паперів, відіграють значну роль у міжгалузевому перерозподілі капіталу, додають фондовому ринку стабільності, стимулюють як внутрішній інвестиційний процес, так і зовнішнє інвестування, сприяють розширенню можливостей держави щодо внутрішніх запозичень.

Основною функцією цих інститутів є залучення та ефективне розміщення фінансових ресурсів інвесторів (грошових коштів фізичних та юридичних осіб).

Закон України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” спрямований на розвиток в Україні інвестиційних фондів та створює можливість для інвестування коштів як приватних інвесторів, так і фінансових компаній, банків, підприємств, іноземних інвесторів.

Вищезазначеним Законом, зокрема, регулюється діяльність венчурних фондів. Введення в українське законодавство поняття венчурного фонду фактично надало інвесторам право діяти на свій страх і ризик. Тому законодавством звільнено такі фонди від численних нормативних заборон, що обмежують діяльність інших типів інвестиційних фондів.

У сполученні з простотою адміністрування й податковими стимулами, наданими ІСІ (включаючи венчурні інвестиційні фонди), відсутність зазначених обмежень робить венчурні фонди ефективним інвестиційним інструментом. Цей інструмент може бути корисний як великим вітчизняним фінансово-промисловим групам і міжнародним венчурним фондам, так і невеликим компаніям і навіть фізичним особам, які, володіючи компанією-учасником венчурного фонду, можуть здійснювати через нього як свою інвестиційну діяльність, так і окремий проект, наприклад, в галузі будівництва. Венчурний капітал являє собою фінансові ресурси, які, як правило, інвестуються у нові компанії, що швидко зростають.

Оскільки переважна більшість українських підприємств потребує надходження фінансових ресурсів, то для поживлення діяльності існуючих підприємств, які є технічно та морально

застарілими, необхідно залучити фінансові інвестиції потенційних інвесторів з метою оновлення технічної бази та впровадження нових технологій.

Таким чином, розвиток венчурних фондів здатний зосередити потенційні можливості щодо залучення інвестицій в найбільш привабливі підприємства. Такі фонди виявляються корисними як для класичних венчурних інвесторів, так і українських та іноземних компаній, які мають намір здійснювати на Україні інвестиційні проекти.

Відповідно до зазначеного Закону діяльність зі спільного інвестування здійснюють корпоративні та пайові інвестиційні фонди. За станом на 01.01.2005 в Єдиному державному реєстрі інститутів спільного інвестування зареєстровано 103 ІСІ (з яких 73 венчурних ІСІ):

12 корпоративних інвестиційних фондів (з яких 8 – венчурних);

91 пайовий інвестиційний фонд (з яких 65 – венчурних).

Табл. 2.4.1.

Кількість інститутів спільного інвестування, внесених до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування за період з 2002 по 2004 роки (шт.)

	2002р.	2003р.	2004р.
ПІФ	0	28	91
КІФ	0	4	12
Всього	0	32	103

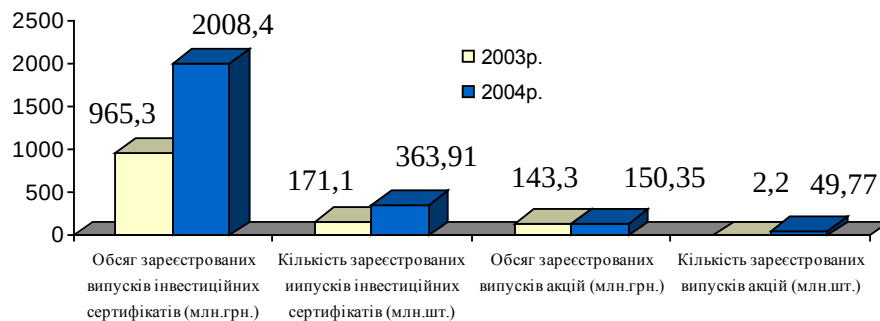

Рис.2.4.1. Обсяг та кількість зареєстрованих випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування з розподілом за роками

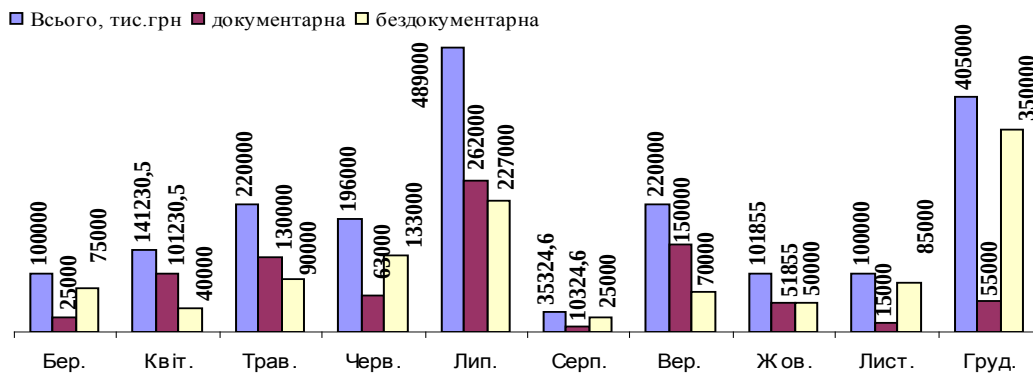
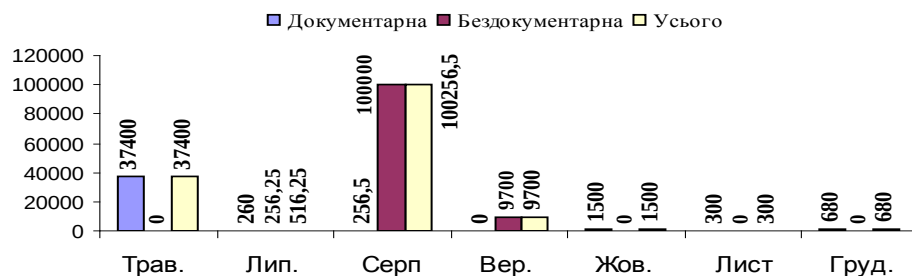

рис. 2.4.2. Обсяг зареєстрованих протягом 2004 року випусків інвестиційних сертифікатів пайовими ІФ

ри. 2.4.3. Обсяг та кількість зареєстрованих протягом 2004 року випусків акцій корпоративними ІФ, тис.грн.

Законом України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” досить чітко визначено поняття „компанія з управління активами”, головною ознакою якої є управління портфелями інвестиційних фондів. Проведення діяльності з управління активами на сьогодні є перспективним. З 2002 року діє процедура ліцензування компаній з управління активами.

Протягом 2004 року видано 58 ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами, серед яких:

24 - на здійснення діяльності з управління активами ІСІ;

29 - на здійснення діяльності з управління активами ІСІ та пенсійних фондів;

5 - на здійснення діяльності з управління активами пенсійних фондів.

Слід зазначити, що протягом 2004 року переоформлено 13 ліцензій на здійснення діяльності з управління активами ІСІ, виданих протягом 2002-2003 років у зв'язку з розширенням діяльності.

За станом на 01.01.2005 Комісія видала 90 ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами.

Поряд з цим необхідно зазначити, що існують певні проблемні питання, які пов'язані з функціонуванням ІСІ, а саме:

по-перше, з огляду на те, що пайовий інвестиційний фонд не є юридичною особою, а активи, що складають цей фонд обліковуються компанією з управління активами окремо від результатів її господарської діяльності, необхідно доповнити Постанову Національного банку України “Про затвердження Інструкції про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті” від 18.12.98 № 527 переліком документів для відкриття рахунків ІСІ, зокрема, пайовому інвестиційному фонду;

по-друге, оскільки поняття “довірче управління” та “управління активами” мають різний юридичний зміст, слід доповнити План рахунків бухгалтерського обліку банків України від 21.11.97 № 388 групою рахунків щодо управління активами;

по-третє, необхідно запровадити особливості бухгалтерського обліку діяльності ІСІ. Це стосується відображення, обліку та оцінки їх фінансових інвестицій. Насамперед, це оцінка собівартості фінансових інвестицій, а також відображення витрат, пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій ІСІ (комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі). Крім того, необхідно врегулювати особливості обліку та оцінки фінансових інвестицій, зокрема, у вигляді цінних паперів. Це стосується, зокрема, венчурного фонду. Необхідно зазначити, що відповідно до статті 34 Закону “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” активи венчурного фонду можуть повністю становити акції, корпоративні права, виражені в інших, ніж цінні папери, формах, а також цінні папери, що не допущені до торгів на фондовій біржі або в торговельно-інформаційній системі. Таким чином існує потреба щодо відображення бухгалтерського обліку фінансових інвестицій у вигляді цінних паперів, які не допущені до торгів на фондовій біржі або в торговельно-інформаційній системі та які становлять активи венчурного фонду.

Важливу роль у розвитку інвестиційних процесів в Україні відігравали інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, що були створені відповідно до Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затверджені Указом Президента України від 19.02.94 р. № 55/94. У зв'язку з введенням в дію Закону України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” закриті інвестиційні фонди та закриті взаємні фонди інвестиційних компаній, які були створені у встановленому законодавством порядку до набрання чинності цим Законом, здійснюють свою діяльність поряд з пайовими та корпоративними інвестиційними фондами відповідно до вищезазначеного Положення, протягом строку, на який вони були створені.

Відкриті інвестиційні фонди та відкриті взаємні фонди інвестиційних компаній, які були створені у встановленому законодавством порядку до набрання чинності цим Законом, зобов'язані ліквідуватися або привести свою діяльність у відповідність з вимогами цього Закону протягом двох років з дня набрання чинності цим Законом.

За станом на 01.01.2005р. в Україні діють 61 інвестиційний фонд та 76 взаємних фондів 49 інвестиційних компаній, які були створені відповідно до вищезазначеного Положення.

Управлінням інвестиційної діяльності протягом 2004 року у зв'язку з ліквідацією скасовано реєстрацію випусків інвестиційних сертифікатів 5 інвестиційним фондам та 10 взаємним фондам 8 інвестиційних компаній на загальну суму 59 122 525 грн.

У разі закінчення строку діяльності таких інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній вони повинні ліквідуватися або прийняти рішення про реорганізацію в пайовий або корпоративний інвестиційний фонд шляхом приведення своїх установчих документів та діяльності у відповідність до вимог цього Закону. Оскільки в активах багатьох фондів знаходяться невикористані приватизаційні папери, обіг яких закінчено (відповідно до пункту 120 Державної програми приватизації на 1999 рік, затвердженої Законом України від 12.02.98 № 124/98-ВР, кінцевий термін використання приватизаційних майнових сертифікатів та компенсаційних сертифікатів у процесі приватизації відповідно до законодавства – 1 травня 1999 року), фінансові посередники не здійснюють процес ліквідації вищезазначених структур та не проводять розрахунки з їх учасниками. Усунення даної проблеми можливе шляхом внесення відповідних змін до законодавства України з питань приватизації.

На даний час існує проблемне питання щодо реалізації активів на аукціоні. Сьогодні інвестиційним фондам та взаємним фондам інвестиційних компаній важко реалізувати пакети акцій, які становлять активи фонду та майно цих фондів, так як балансова вартість їх значно відрізняється від реальної вартості. Також, не завжди існує попит на запропоновані пакети акцій тому, що вони не мають достатньої привабливості. Саме тому інвестиційні фонди не мають достатніх грошових коштів для розрахунків з учасниками.

Враховуючи специфіку провадження діяльності інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній управлінням було розроблено Положення про порядок реорганізації інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, створених відповідно до Указу Президента України від 19.02.94р. №55/94, в інститути спільного інвестування, затверджене рішенням Комісії від 08.07.03р. №304, зареєстроване в Міністерстві юстиції України від 05.08.03р. №684/8005, яким встановлено порядок перетворення інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній в пайові та корпоративні інвестиційні фонди.

У зв'язку з реорганізацією інвестиційних фондів та взаємних фондів інвестиційних компаній в ІСІ, яка відбувалася відповідно до вищезазначеного Положення, протягом 2004 року було скасовано реєстрацію випусків інвестиційних сертифікатів 3 інвестиційним фондам та 4 взаємним фондам 3 інвестиційних компаній на загальну суму 76 326 342 грн.

Законом України „Про недержавне пенсійне забезпечення”, який набрав чинності 1 січня 2004 року, компаніям з управління активами надано право здійснювати управління активами недержавних пенсійних фондів. Вищезазначеним Законом на Комісію покладено завдання щодо розробки нормативно-правових актів, віднесених цим Законом до компетенції Комісії, а саме, стосовно врегулювання діяльності суб'єктів, які надають послуги недержавним пенсійним фондам.

З метою виконання норм вищезазначеного Закону та Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” було розроблено та зареєстровано у Міністерстві юстиції України 6 нормативно-правових актів, які забезпечили функціонування суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення (осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління активами недержавних пенсійних фондів та зберігачів), сприяють забезпеченню захисту пенсійних активів від ризиків втрати та знецінення, а також посилюють державне регулювання та контроль у цій сфері, перелік яких наведено у додатку 3.

На даний час, з метою забезпечення ефективного функціонування суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення, першочерговим завданням є встановлення порядку подання адміністративних даних особами, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів, контроль за відповідністю розміру власного капіталу таких осіб та складу і структури активів недержавних пенсійних фондів.

Поряд з цим, зазначаємо, що відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” Комісія повинна здійснювати моніторинг та контроль за дотримання особами, що здійснюють управління активами недержавних пенсійних фондів вимог законодавства та нормативно-правових актів Комісії щодо складу та структури активів цих фондів. За станом на 01.01.2005 Комісією отримано та опрацьовано 13 інвестиційних декларацій від недержавних пенсійних фондів.

2.5. Розвиток корпоративного управління

Тенденції розвитку та загальна характеристика стану корпоративного управління на ринку цінних паперів

Останнім часом в економіці України відбулися суттєві зміни в структурі та обсягах капіталу, що зумовило необхідність вироблення міжнародних загальноприйнятих стандартів, які допомогли б визначити інвестиційну привабливість підприємств, побудувати систему їх ефективного управління та контролю. Все це сприяло розвитку та становленню корпоративного управління як самостійного економіко-правового інституту, системи, через яку спрямовуються та контролюються акціонерні товариства.

Протягом останніх років науковцями та практиками було вироблено багато форм та підходів до окремих питань функціонування корпоративного сектора, однак на сьогодні єдиної моделі ефективного корпоративного управління не існує. Це зумовлено, насамперед, сутністю відносин, що входять до системи корпоративного управління і об'єктивно існують в обраній державою правовій системі. У той же час на сьогодні вироблено загальновизнані стандарти, що використовуються в різних економічних, політичних та правових умовах.

Більшість із стандартів, які використовуються у різних корпоративних, національних та міжнародних документах, притримуються однакових позицій та лише доповнюють один одного.

Україною взято курс на запровадження національних Принципів корпоративного управління, метою яких є викладення на підставі загальноприйнятих міжнародних стандартів корпоративного управління та з урахуванням українських особливостей і досвіду принципів та рекомендацій, необхідних для розвитку ефективної практики корпоративного управління в Україні. У затвердженому рішенні Комісії 11.03.2003 документі визначено важливі принципи та рекомендації щодо якісного та прозорого управління товариством, дотримання яких має допомогти товариствам у підвищенні їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

У той же час законодавство України регулює обмежене коло правовідносин у сфері корпоративних відносин. Згідно з результатами досліджень, проведених інституційними інвесторами та міжнародними організаціями за станом на жовтень 2003 року, Україна належить до держав з найнижчими показниками відповідності законодавства міжнародним стандартам корпоративного управління. В свою чергу в період становлення корпоративних відносин, який досі переживає Україна, саме встановлені законодавчо вимоги найбільшою мірою впливають на стан корпоративного управління, оскільки їх дотримання забезпечується державою.

В Україні розпочали свою діяльність інститути спільного інвестування, взято напрям на реформування пенсійної системи, тривають дискусії щодо налагодження ефективної системи управління державними корпоративними правами.

Окремими Указами Президента визначено заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України, розвитку фондового ринку, розвитку корпоративного управління, більшість з положень яких досі не реалізовано. Динаміка корпоративних конфліктів, що вирішуються правовими методами та не тільки, постійно зростає. При цьому різні підходи щодо вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства в частині регулювання діяльності акціонерних товариств, часто зумовлені не низькою кваліфікацією та необ'єктивністю суддів, а прогалинами в правовій базі регулювання корпоративних правовідносин. Все це показує, що питання, які так чи інакше стосуються корпоративного управління, стоять на порядку денному в Україні досить гостро та вимагають негайного вирішення.

Одним з визначальних чинників впливу на практику корпоративного управління є стан законодавства, що спрямоване на регулювання відносин щодо створення та діяльності акціонерних товариств.

Регулювання відносин у сфері корпоративного управління в Україні здійснюється на основі таких законодавчих актів:

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV;

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV;

Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576-II;

Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18 червня 1991 року № 1201-XII;

Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10 грудня 1997 року № 710/97-ВР;

Закон України «Про Державну програму приватизації» від 18.04.2000 № 1723-III.

Аналізуючи стан нормативного регулювання, потрібно також враховувати, що правовий статус багатьох акціонерних товариств визначається також банківським, страховим, інвестиційним, валютним законодавством, законодавством, що регулює професійну діяльність на ринку цінних паперів тощо. Окреме місце в цій системі займають нормативні документи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.96 № 448/96-ВР, здійснює державне регулювання ринку цінних паперів.

Основними нормативно-правовими актами Комісії у галузі корпоративного управління є:

Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства, затверджене рішенням від 08.04.98 № 44 (у редакції рішення Комісії від 16.10.2000 №158);

Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час реорганізації товариств, затверджене рішенням Комісії від 30.12.98 № 221;

Положення про проведення контролю за реєстрацією акціонерів для участі у загальних зборах акціонерних товариств, затверджене рішенням Комісії від 23.12.98 №199.

Основні напрями вдосконалення правових засад корпоративного управління в акціонерних товариствах визначаються Указом Президента «Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах» від 21.03.2002 № 280/2002 та Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження заходів щодо реалізації пріоритетних напрямів розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах» від 18.01.2003 № 25-р.

Разом з тим, незважаючи на велику кількість наведених нормативних документів, чинне законодавство України не врегульовує повною мірою усі аспекти діяльності акціонерних товариств, в тому числі питання корпоративного управління. Така ситуація пояснюється, насамперед, недосконалістю Закону України «Про господарські товариства», прийнятого у 1991 році. Закон, що вважався прогресивним на етапі започаткування економічних реформ в Україні, явно не відповідає вимогам щодо регулювання корпоративних відносин сьогодення.

Робота над підготовкою реформи корпоративного законодавства розпочалась у середині 90-х років, після створення робочих груп із розробки Цивільного та Господарського кодексів.

Поряд з роботою над кодексами, які повинні були визначити основні засади законодавства, з кінця 90-х років велась робота над законопроектом «Про акціонерні товариства», перший етап якої закінчився двома невдалими спробами прийняти законопроект у 2001 році.

Подальша робота над законопроектом була зосереджена на усуненні розбіжностей з кінцевими проектами Цивільного та Господарського кодексів та пошуку компромісів з противниками законопроекту.

Внаслідок цієї роботи законопроект втратив декілька суттєвих положень, однак і це не посприяло його прийняттю. У грудні 2003 року до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України в черговий раз внесено законопроект «Про акціонерні товариства».

Проблемні питання та заходи, що пропонуються та впроваджуються для подолання проблем.

Однією з найважливіших проблем корпоративного сектора ринку цінних паперів України є недосконала законодавча база, якій притаманні такі риси:

Цивільний кодекс України протирічить Господарському кодексу України; відсутність Закону «Про акціонерні товариства»;

недосконале законодавство про іпотечне кредитування (Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» необхідно привести у відповідність до Закону «Про іпотеку», необхідно прийняти Закон «Про іпотечні цінні папери», щоб встановити засади випуску іпотечних цінних паперів та захисту прав інвесторів).

Український фондовий ринок гостро потребує надійних і ліквідних фінансових інструментів для розвитку фінансового посередництва між внутрішніми та іноземними джерелами інвестицій.

У 2005 році з метою сприяння розвитку внутрішнього ринку цінних паперів, розвитку нових та більш надійних фінансових інструментів, вдосконалення регуляторної та наглядової системи для небанківських фінансових установ управління корпоративних фінансів планує:

розробити та затвердити Положення про порядок проведення конвертації іпотечних сертифікатів;

розробити та затвердити Положення про вимоги до бланку іпотечних сертифікатів;

затвердити Положення про порядок реєстрації випуску іпотечних сертифікатів та інформації про їх випуск, що випускаються в бездокументарній формі;
 затвердити Положення про порядок реєстрації випуску сертифікатів ФОН та інформації про їх випуск (проспекту емісії);
 розробити та затвердити Зміни до Правил випуску та обігу фондових деривативів, затверджених рішенням Комісії від 24.06.1997 року №13;
 розробити та затвердити Положення про вимоги до бланку сертифікату ФОН;
 розробити та затвердити Положення про порядок скасування реєстрації випуску сертифікатів ФОН;
 розробити та затвердити Положення про порядок ведення реєстру забезпечення іпотечних сертифікатів;
 розробити та затвердити Методологічні засади та системи впровадження рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки та суб'єктів господарювання (термін виконання – грудень 2005 року).

Не менш важливим завданням є введення міжнародних визнаних принципів корпоративного управління, захисту дрібних акціонерів від свавілля керівників, великих власників та інших учасників ринку.

2.6. Моніторинг адміністративних даних учасників ринку цінних паперів. Система розкриття інформації

Робота з розробки нормативних актів

Функціонування системи моніторингу діяльності учасників ринку цінних паперів, розкриття інформації забезпечується законодавчими та нормативними актами, перелік яких наведено у додатку 4.

Прийняття та опрацювання адміністративних даних та інформації

У 2004 році Комісією було зібрано 42314 даних та інформацій за 23 видами.

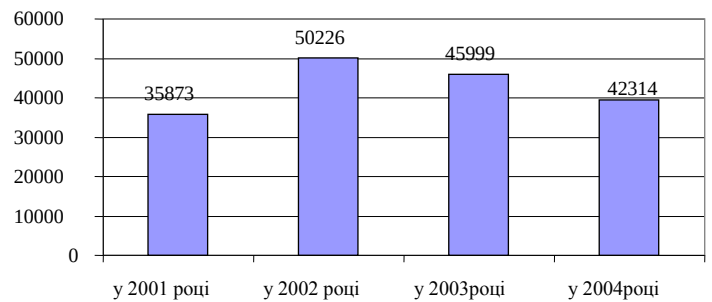

Рис. 2.6.1. Кількість отриманих комісією адміністративних даних та інформації від учасників ринку цінних паперів протягом 2001-2004 років

Відповідно до законодавчих та нормативних актів здійснюється збір адміністративних даних та інформації як від професійних учасників ринку цінних паперів так і від емітентів цінних паперів.

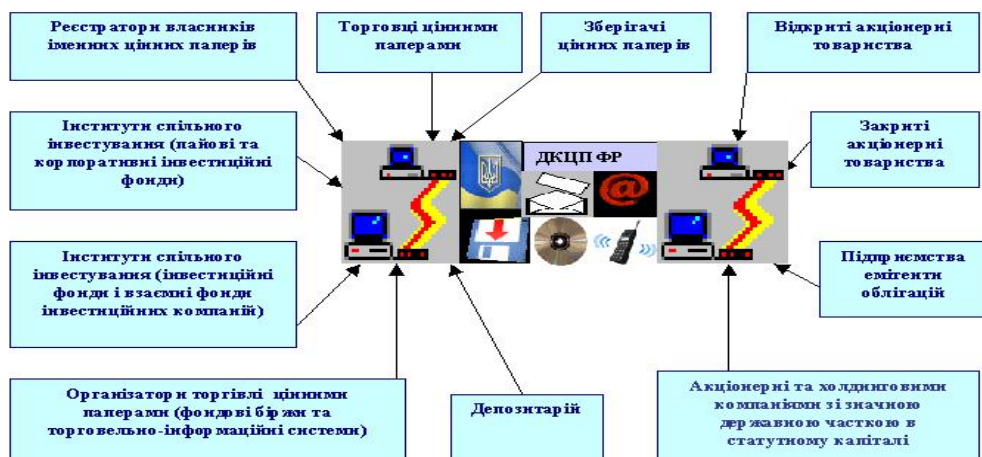

Рис. 2.6.2. Система подання адміністративних даних до Комісії

У 2004 році Комісією було отримано майже 36986 адміністративних даних від професійних учасників ринку цінних паперів, інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній. За підсумками подання адміністративних даних та інформацій від учасників ринку цінних паперів за 2000-2004 роки простежується позитивна тенденція щодо якості підготовки такої інформації.

За обсягами інформації та якістю її підготовки регулярна інформація (річні звіти) ВАТ займає провідне місце за останні роки.

Обробка інформації та підготовка аналітичних та інформаційних матеріалів

Управління звітності учасників ринку цінних паперів протягом 2004 року продовжувало збирати, накопичувати, перевіряти, здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства про цінні папери та обробляти інформацію, отриману від учасників ринку цінних паперів.

Інформація, яка отримується від учасників ринку цінних паперів, постійно опрацьовується, використовується для підготовки інформаційних, аналітичних матеріалів та для здійснення моніторингу стану ринку цінних паперів України. Ці матеріали надаються до державних органів, використовуються для підготовки відповідей на запити учасників ринку та з метою розкриття інформації відносно стану ринку цінних паперів. Так, лише протягом 2004 року Комісією на підставі отриманих адміністративних даних було підготовлено 118 інформаційних та аналітичних матеріалів, що надаються постійно до відповідних державних установ.

Постійно готуються аналітичні матеріали щодо прогностичних показників розвитку ринку цінних паперів, які надаються до Міністерства економіки України.

Робота зі зверненнями та запитами

Комісія працює із запитами та листами юридичних та фізичних осіб, державних органів та народних депутатів України з питань інформаційного забезпечення розвитку державного регулювання та розкриття інформації на ринку цінних паперів.

Також готуються оперативні відповіді та матеріали на одноразові запити від органів державної виконавчої влади, Ради національної безпеки та оборони України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, народних депутатів України, а також від суб'єктів фондового ринку стосовно діяльності Комісії з інформаційного забезпечення розвитку державного регулювання та розкриття інформації на ринку цінних паперів.

У зв'язку з великою кількістю звернень та запитів до Комісії та на виконання Указу Президента від 20 березня 2001 року № 183 “Про заходи щодо детінізації економіки України на 2002 - 2004 роки”, постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2001 року № 1046 “Про затвердження Заходів щодо реалізації Основних напрямів розвитку фондового ринку на 2001-2005 роки” було прийнято рішення Комісії від 25.12.2001 № 387 щодо “Порядку обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державною податковою адміністрацією”, рішення Комісії від 11 січня 2002 року № 18 “Щодо обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Фондом державного майна України, Антимонопольним комітетом України, Державним комітетом статистики України, Національним банком України та Міністерством внутрішніх справ України”.

24.06.2003 було прийнято рішення Комісії № 289 “Щодо обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”, яким схвалено протокол „Про порядок обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”.

26.12.2003 було укладено угоду „Про обмін інформацією між Національним банком України і Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку”. Також було підписано Меморандум „Про співпрацю та координацію діяльності між органами, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг”.

21.07.2004 було прийнято рішення Комісії № 326 “Щодо затвердження Угоди про порядок взаємообміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Рахунковою палатою України”.

27.04.2004 було прийнято рішення Комісії № 162 “Про затвердження змін та доповнень до Угоди про обмін інформацією між Національним банком України і Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку”.

На сьогодні здійснюється взаємообмін інформацією між зазначеними установами та Комісією відповідно до згаданих вище Порядків.

Рис. 2.6.3. Система взаємообміну інформацією з іншими органами державної влади

ринку цінних паперів України.

Аналізуючи запити, можна зробити висновок, що найбільше питань виникає стосовно:

встановлення місцезнаходження професійних учасників ринку цінних паперів та емітентів цінних паперів; встановлення власників пакетів акцій 10% та більше або номінальних утримувачів цих акцій; функціонування програмного забезпечення, щодо складання звітності та заповнення електронних форм звітності; підсумкових даних, які характеризують стан розвитку

Стан розвитку інформаційної інфраструктури Комісії

Відповідно до покладених на Комісію завдань щодо розвитку інформаційної інфраструктури Комісії у 2001-2004 роках були розроблені проекти нормативних актів та розпоряджень, які були прийняті та регулюють на даний час питання інформаційних технологій на ринку цінних паперів і розвитку інформаційної інфраструктури Комісії. Перелік цих нормативно-правових актів наведено у додатку 4.

Також Комісія приймала участь у опрацюванні проектів Законів України щодо інформаційних технологій:

“Про електронні документи та електронний документообіг”;

“Про електронний цифровий підпис”;

“Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України” у зв’язку з прийняттям попередніх двох Законів;

“Про електронну комерцію”.

Були розроблені та постійно супроводжуються (доопрацьовуються) 18 програм підготовки та прийняття адміністративних даних, перелік яких також наведено у додатку 5.

Важливим фактором щодо розвитку інформаційних технологій у роботі Комісії – використання накопиченого досвіду по автоматизованому прийняттю адміністративних даних засобами електронної пошти (E-mail). Протягом 2001-2004 років було створено та впроваджено у експлуатацію 9 «поштових роботів», з яких на даний час працюють 5 (у зв’язку із змінами нормативної бази чотири «роботи» було виведено з експлуатації, три доопрацьовано). «Поштові роботи» здійснюють прийняття оперативної інформації про власників 10 відсотків акцій емітента або номінальних утримувачів цих акцій від реєстраторів власників іменних цінних паперів, аналогічних даних від зберігачів цінних паперів, кварталних адміністративних даних від емітентів цінних паперів зі значною державною часткою у статутному капіталі, особливої інформації відкритих акціонерних товариств та оперативної інформації від торговців цінними паперами.

У 2001 році була побудована глобальна комп’ютерна мережа центрального апарату Комісії. На теперішній час функціонує (використовується) 116 підключень до мережі.

У Комісії існує нагальна потреба у створенні постійно працюючої, стабільної, працездатної інформаційної мережі. Протягом кожного місяця управління здійснює близько десяти встановлень, налагоджень, перепідключень робочих станцій мережі. Крім цього, постійно

виконується робота з поточного обслуговування обладнання мережі, яке знаходиться у стані практично повного фізичного та морального зносу.

На виконання Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”, Указу Президента України “Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” від 22.07.2003, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.09.2003 № 548-р “Про робочу групу з питань створення та функціонування Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму та затвердження її складу” була створена Робоча група, до складу якої ввійшов представник управління звітності учасників ринку цінних паперів. Робочою групою було розроблено та надано до Комісії на погодження проект постанови Кабінету Міністрів України „Про створення та функціонування Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму”, який рішенням Комісії від 28.10.2004 № 439 було погоджено.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 31.08.2004 № 37941/1/1-04 та Постанови Кабінету Міністрів України від 10.12.2003р. №1896 „Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” управлінням було підготовлено наказ Голови Комісії від 11.03.2004 № 188 „Щодо виконання робіт другого етапу створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму,,.

Цим наказом було затверджено описи баз даних інформаційних ресурсів функціональної підсистеми ЄІС в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку обсяги та процедури оновлення інформації, взаємообмін якою здійснюється відповідно до Протоколу „Про порядок обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”, схваленого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24.06.2003р. №289 “Щодо обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”.

Крім того, було затверджено склад комісії з приймання у тимчасове користування обладнання, програмного забезпечення функціональної підсистеми ЄІС та абонентського пункту інформаційно-телекомунікаційної системи фінансового моніторингу (далі ІТФМ), призначено відповідальну особу за впровадження ЄІС у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Рішенням Комісії від 22.06.2004 було погоджено проект постанови Кабінету Міністрів України, підготовлений Державним департаментом фінансового моніторингу Міністерства фінансів України „Про утворення координаційної ради з питань функціонування Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму”.

Наказом Голови Комісії від 20.08.2004 № 750 „Щодо виконання робіт із створення функціональної підсистеми Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” було затверджено календарний план створення ЄІС в Комісії та затверджено склад комісії по категоріюванню приміщення, виділеного для розгортання абонентського пункту ЄІС, функціональної підсистеми ЄІС та абонентського пункту ІТФМ, визначено місце розміщення абонентського пункту.

На сьогодні здійснюється взаємообмін інформацією відповідно до протоколу „Про порядок обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”, схваленого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24.06.03 №289 “Щодо обміну інформацією між Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Державним департаментом фінансового моніторингу”.

Програмою створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму на період до 2005 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від

10.12.2003 №1896 “Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” передбачено створення Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку функціональної підсистеми Єдиної інформаційної системи фінансового моніторингу (ФП ЄІСФМ).

Принципи створення та функціонування ФП ЄІСФМ визначаються Положенням про функціональну підсистему Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, яке розроблено управлінням звітності учасників ринку цінних паперів та затверджено наказом Голови Комісії від 06.12.2004 № 1475.

Відповідно до п.3 Заходів щодо впровадження Концептуальних основ системи звітності учасників фондового ринку на 2001-2004 роки інформуємо про стан впровадження систем “СУБД-тер” і “СУБД-центр” та план дій щодо вдосконалення систем.

Системи “СУБД-тер” і “СУБД-центр” є складовими частинами єдиної інформаційно-комунікаційної системи Комісії, яка, згодом, інформаційно поєднає підрозділи центрального апарату Комісії з її територіальними управліннями за допомогою комунікаційних засобів та програмного забезпечення підтримки інформаційного взаємообміну. Комунікаційно-інформаційна система Комісії (системи “СУБД-тер” та “СУБД-центр”) потребує значного цільового фінансування на технічне дооснащення Комісії до мінімально необхідних потреб у комунікаційному обладнанні, ліцензійному мережевому програмному забезпеченні, засобах технічного захисту.

Управлінням у 2004 році проведено тестове підключення локальних мереж територіальних управлінь Комісії до мережі центрального апарату Комісії, шляхом створення VPN каналу через канали зв'язку Інтернет.

Враховуючи великі обсяги робіт, які необхідно було провести для повної реалізації цього проекту, та в зв'язку з тим, що очікуваного результату можливо досягти лише за умови наявності цільового фінансування у достатньому обсязі, відповідно до рішення Комісії від 23.03.2004 № 90 Агентством з розвитку інфраструктури фондового ринку України у рамках бюджетних асигнувань на 2004 рік за КПКВК 6151020 «Створення Національної депозитарної системи та системи моніторингу фондового ринку» реалізується Програма розробки системи інформаційного обміну для здійснення моніторингу регіональних ринків. У рамках реалізації вищезазначеної Програми планується організувати доступ до мережі Інтернет територіальних управлінь Комісії за допомогою постійного IP-з'єднання по виділеній лінії.

Створення єдиної інформаційно-комунікаційної системи Комісії дозволить налагодити оперативну взаємодію підрозділів Комісії та створити систему єдиного електронного документообігу Комісії.

Розкриття інформації на ринку цінних паперів

Протягом 2001-2004 років продовжувалась робота з розвитку ефективної системи розкриття інформації на фондовому ринку України, щодо розбудови інформаційно прозорого національного ринку цінних паперів.

Створення “інформаційної прозорості” та відкритості фондового ринку забезпечується розкриттям емітентами цінних паперів інформації про свою фінансово-господарську діяльність, перспективи розвитку та за умови усунення проявів дискримінації суб'єктів фондового ринку. Управління виконує велику роботу по впровадженню міжнародних стандартів розкриття інформації учасниками ринку.

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку 27.05.2003 було прийнято рішення № 233 "Про формування єдиного інформаційного масиву даних про емітентів цінних паперів". Прийняття цього рішення дозволило сформувати єдиний інформаційний масив даних емітентів цінних паперів, здійснювати його підтримку в актуалізованому стані та забезпечувати безкоштовний доступ зацікавлених осіб до цієї інформації.

Відповідно до п.3.1 рішення Комісії від 24.05.2001 року №173 "Про впровадження системи оприлюднення інформації на фондовому ринку України" веб-сайт Комісії є засобом розповсюдження інформації, що оприлюднюється.

На даний час, з метою удосконалення системи розкриття інформації на ринку цінних паперів України, управління спільно з Агентством з розвитку інфраструктури фондового ринку

підготувало проекти рішень щодо внесення змін та доповнень до зазначених рішень та Положень. Управлінням розробляються Положення (стандарти) розкриття інформації учасниками ринку цінних паперів, які створюються з урахуванням світового досвіду та найкращої практики корпоративного управління.

Управління протягом останніх років активно готує, а також збирає та обробляє інформацію, отриману від інших підрозділів Комісії, для оприлюднення у мережі Інтернет на офіційному веб-сайті Комісії та державного Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, а саме:

інформація про емітентів цінних паперів;

інформація про видані, анульовані та переоформлені ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів;

інформація щодо діяльності професійних учасників фондового ринку в межах, визначених законодавством;

інформація щодо діяльності інститутів спільного інвестування, яка подається відповідно до законодавства;

інформація щодо діяльності недержавних пенсійних фондів;

інформація щодо діяльності саморегулювальних організацій ринку цінних паперів за даними офіційної звітності;

звіти Комісії, публікації

виступів уповноважених осіб

Комісії та працівників Комісії,

прес-релізи тощо;

інформація, що є обов'язковою для оприлюднення і

публікується в офіційних

друкованих виданнях Комісії;

відповіді на запити учасників ринку, інших осіб та інша довідкова інформація у порядку, визначеному Комісією;

перелік сертифікованих фахівців фондового ринку;

перелік навчальних закладів, які проводять підготовку фахівців фондового ринку;

нормативно-правова база функціонування ринку цінних паперів;

інформація щодо розвитку фондового ринку та ринку цінних паперів у регіонах України;

інша корисна інформація.

У 2004 році із 11645 відкритих акціонерних товариств свої річні звіти на WEB-сайтах оприлюднили 6271, а з 22010 закритих акціонерних товариств це зробили 5502. Сьогодні на офіційному веб-сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку розміщено понад 48 тисяч річних звітів емітентів, та близько 140 тисяч інших інформацій про емітентів, у тому числі аналітичні та статистичні дані щодо результатів їх діяльності, інформація про власників крупних пакетів акцій тощо. Також на цьому сайті розміщено близько 2 тисяч інформацій про професійних учасників ринку цінних паперів (рис.2.6.4.).

рис. 2.6.4. Сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (www.smida.gov.ua)

2.7. Контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів, захист прав інвесторів

Протягом 2004 року спеціалістами територіальних управлінь було здійснено 1059 перевірок. Крім цього, 22 перевірки проведено працівниками управління правозастосування центрального апарату Комісії.

Територіальними управліннями та центральним апаратом Комісії за результатами проведених у 2004 році перевірок порушено 1413 справ про правопорушення на ринку цінних паперів.

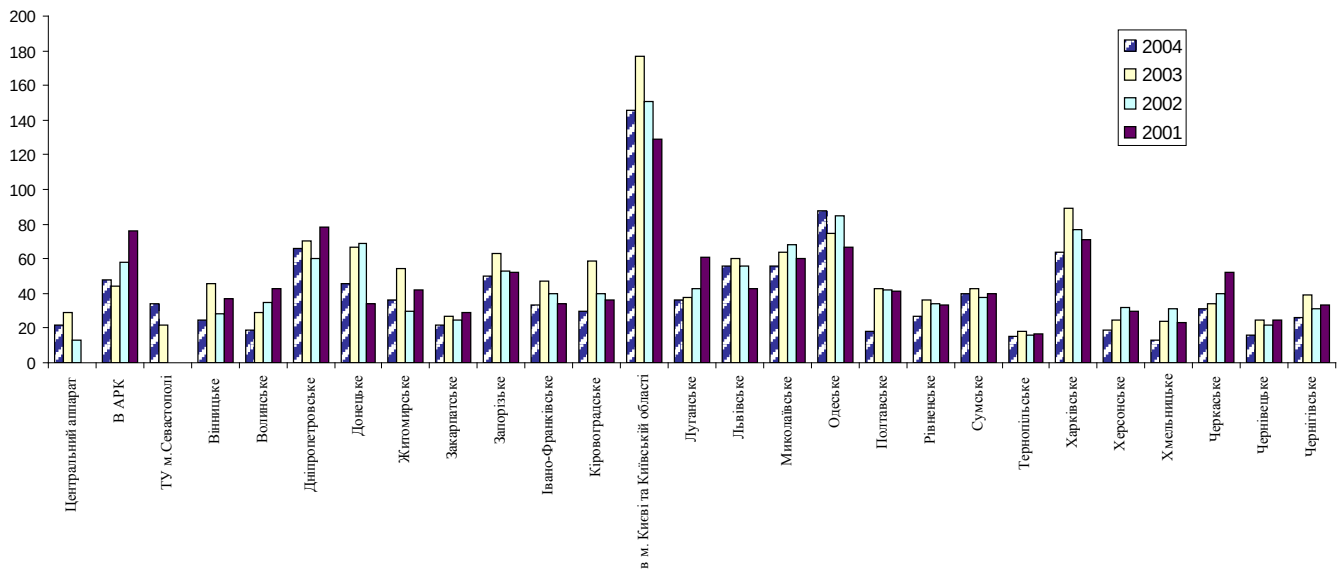

Рис.2.7.1. Кількість проведених перевірок у межах областей

Якщо порівняти кількість проведених перевірок центральним апаратом та територіальними управліннями за 2001 - 2004 роки, можна зазначити, що ситуація майже залишається без змін, але відчувається незначна тенденція щодо загального спаду проведених перевірок.

Захист прав інвесторів

Комісією постійно приділяється увага всебічному, кваліфікованому та своєчасному розгляду звернень громадян, перевірці питань, порушених у зверненнях, захисту порушених прав акціонерів в межах повноважень.

Протягом 2004 року до Комісії надійшло 7955 звернень від фізичних та юридичних осіб. При цьому 51% звернень надійшов до Комісії безпосередньо від заявників, 49% звернень було переадресовано до Комісії органами виконавчої влади та засобами масової інформації. Питома вага колективних звернень складає близько 7% від їх загальної кількості.

Як свідчать дані, наведені у таблиці, кількість звернень громадян до Комісії має тенденцію збільшення. При цьому спостерігається зменшення кількості усних звернень.

Щодо характеру звернень, то слід зазначити, що майже 89% звернень складають скарги на діяльність учасників ринку цінних паперів щодо порушення прав інвесторів, решта – інформаційні запити.

Найбільш типовим порушенням є недотримання акціонерним товариством вимог чинного законодавства при скликанні та проведенні загальних зборів, насамперед це неповідомлення акціонерів про терміни і місце проведення загальних зборів та їх порядок денний, або повідомлення з порушенням встановленого законодавством терміну.

Актуальною залишається проблема щодо можливості акціонерам реалізувати надане їм право на отримання інформації про діяльність товариства, а саме: відмова у наданні інформації про діяльність товариства, ненадання для ознайомлення річних звітів, балансів, протоколів загальних зборів та документів, пов'язаних з порядком денним загальних зборів.

Крім цього, серед проблем, які виникають при проведенні загальних зборів, слід відмітити можливість блокування проведення загальних зборів акціонерами (акціонером), що в сукупності володіють значним пакетом акцій (як правило більш 40 відсотків) шляхом неприйняття участі у загальних зборах або відмови реєструватися для участі у зборах. Це призводить до того, що загальні збори не можуть бути визнані правомочними із-за відсутності визначеного законодавством кворуму – більш 60 відсотків акцій, і як наслідок – неможливість прийняття важливих для товариства рішень, серед яких затвердження річної звітності товариства, переобрання виконавчих органів товариства, внесення змін до статуту товариства тощо.

Залишається актуальним питання невикплати акціонерними товариствами дивідендів власникам простих іменних акцій. Це пов'язано з тим, що лише незначна кількість акціонерних товариств рішенням загальних зборів направляє прибуток на виплату дивідендів.

Фіксуються численні порушення вимог законодавства при розгляді скарг стосовно викупу та розподілу акціонерним товариством власних акцій. У багатьох випадках викуп товариством власних акцій здійснюється з метою встановлення правлінням контролю за діяльністю товариства. Викуп здійснюється в порушення вимог законодавства при збитковій діяльності товариств; без рішення уповноваженого на це органу товариства; з порушенням переважного права акціонерів закритих акціонерних товариств на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами.

Додатковий випуск акцій, як і в попередні роки, у більшості випадків розглядається не як спосіб залучення інвестицій, а як засіб боротьби за контроль над товариством.

Однією з важливих проблем в корпоративному управлінні, що також породжує значну кількість скарг, залишається порушення прав акціонерів шляхом розпродажу активів товариства або укладання договорів міні на нерівноцінних умовах, прийняття рішення від імені правління емітента (чи взагалі головою правління) про створення іншої юридичної особи та передачу їй всіх або значної частини активів. Як результат – фактичне зупинення роботи підприємств, хоча дії щодо ліквідації таких товариств ніхто не здійснює, товариство обліковується в Єдиному реєстрі суб'єктів підприємницької діяльності як платник податків та інше, однак не виконує жодних норм законодавства про цінні папери (річні звіти не подаються, загальні збори не проводяться тощо).

Все частіше у скаргах акціонерів мають місце питання стосовно неможливості реалізувати свої права через прийняття судовими органами певних актів, відповідно до яких встановлюються заборони акціонерному товариству проводити загальні збори; або реєстратору, що здійснює ведення реєстру власників іменних цінних паперів акціонерного товариства, на невизначений термін надавати інформацію із системи реєстру.

Значна кількість звернень, як і в попередні роки, складають листи громадян, які довірили приватизаційні майнові сертифікати фінансовим посередникам. У зв'язку з тим, що товариства згорнули свої представництва в регіонах України, громадяни не мають інформації щодо їх місцезнаходження та діяльності.

Поряд з цим у звітному році значно зменшилась кількість скарг акціонерів, у яких порушується питання щодо відсутності документів, що підтверджують їх право власності на цінні папери товариства. Зазначене можна пояснити закінченням у грудні 2003 року встановленого Комісією терміну видачі сертифікатів акцій нового зразка.

Враховуючи ще досить низьку правову культуру громадян, фахівці Комісії надають численні консультації, роз'яснюючи чинне законодавство, що регулює ринок цінних паперів, в засобах масової інформації публікуються відповіді на типові питання, що порушуються у зверненнях, висвітлюються найважливіші питання корпоративного управління.

Фінансовий моніторинг на ринку цінних паперів

1. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку в системі фінансового моніторингу.

Відповідно до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку є суб'єктом державного фінансового моніторингу. Комісія виконує функції регулювання та нагляду за діяльністю учасників ринку цінних паперів: інститутів спільного інвестування, фондових бірж та професійних учасників ринку цінних паперів (далі суб'єкти первинного фінансового моніторингу). До обов'язків Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку як суб'єкта державного фінансового моніторингу належить:

вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання завдань та обов'язків, передбачених цим Законом;

проводити перевірку стану організації професійної підготовки працівників та керівників підрозділів, відповідальних за проведення внутрішнього фінансового моніторингу, вживати заходів, передбачених цим Законом;

під час здійснення нагляду перевіряти виконання вимог актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму, вживати в установленому законодавством порядку заходів, передбачених цим Законом;

інформувати Уповноважений орган про виявлені випадки порушення законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
забезпечувати зберігання інформації, одержаної від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу і правоохоронних органів;
погоджувати з Уповноваженим органом будь-які нормативні документи, що стосуються питань, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону;
надавати Уповноваженому органу інформацію і документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (за винятком інформації щодо особистого життя громадян), в порядку, визначеному законодавством.

Забезпечення реалізації наглядових функцій Комісії у сфері запобігання відмиванню “брудних” грошей здійснюється шляхом:

проведення планових перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
здійснення аналізу адміністративних даних, що надаються до Комісії учасниками ринку цінних паперів;
виявлення схем, які можуть бути пов'язані з відмиванням “брудних” грошей через ринок цінних паперів.
проведення роботи щодо навчання відповідальних осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу та працівників Комісії.

2. Загальна характеристика заходів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку з питань фінансового моніторингу.

2.1. Правове регулювання.

З метою вдосконалення реалізації положень Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом” та імплементації положень нової редакції Сорока рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), управлінням правозастосування Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку розроблені зміни до Положення про здійснення фінансового моніторингу інститутами спільного інвестування, фондовими біржами та іншими професійними учасниками ринку цінних паперів, затвердженого рішенням Комісії від 13.08.03 №359.

У змінах було враховано шосту рекомендацію FATF щодо здійснення додаткових заходів обачливості стосовно політичних діячів; п'ята рекомендація FATF в частині визначення типів клієнтів, які характеризуються підвищеним ризиком здійснення операцій з метою “відмивання” грошей; світовий досвід щодо типологій способів відмивання грошей через сектор цінних паперів; вимоги статті 18 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг” щодо зобов'язання суб'єкта, який отримав статус фінансової установи, при ідентифікації клієнтів-юридичних осіб, здійснювати ідентифікацію фізичних осіб, які є власниками цієї юридичної особи, мають прямий або опосередкований вплив на неї та отримують економічну вигоду від її діяльності; розмежовано повноваження Комісії та Національного банку України щодо здійснення нагляду та контролю за банками, для яких здійснення операцій на ринку цінних паперів є лише одним із видів діяльності.

2.2. Система навчання працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу та підвищення кваліфікації працівників Комісії.

Відповідно до Порядку організації професійної підготовки фахівців з питань фінансового моніторингу професійних учасників ринку цінних паперів, затвердженого рішенням Комісії від 10.12.2003 № 176/8775, Комісія прийняла рішення від 04.03.2004 № 74 “Про методичне забезпечення проведення кваліфікаційного іспиту з питань фінансового моніторингу професійних учасників ринку цінних паперів”.

На даний час Комісією укладені договори про співробітництво щодо підготовки фахівців з питань фінансового моніторингу професійних учасників ринку цінних паперів з 8 навчальними закладами України .

За станом на 01.01.2005 Комісією було атестовано 1168 фахівців з питань фінансового моніторингу, за спеціалізаціями: “Торгівля цінними паперами” – 505, “Ведення реєстру власників іменних цінних паперів” – 512, “Депозитарна діяльність” – 71, “Управління активами” – 66, “Організація торгівлі” - 13.

Представники Комісії прийняли участь у дев'яти семінарах з питань фінансового моніторингу, що проводились для суб'єктів первинного фінансового моніторингу. А з метою підвищення кваліфікації працівників центрального апарату Комісії та територіальних управлінь було проведено два семінари з питань фінансового моніторингу.

Працівники Комісії брали участь у міжнародних конференціях та семінарах за участю представників Національного банку, правоохоронних органів щодо обміну досвідом з питань запровадження фінансового моніторингу. Серед заходів необхідно зазначити наступні: науково-практичну Конференцію "Прийняття аспис Європейського Союзу в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом: шляхи вдосконалення національного законодавства після виключення України з "чорного списку" FATF, яка відбулася 29.03.2004;

навчання з питань боротьби, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом за програмою підвищення кваліфікації працівників системи Національного банку України за участю фахівців фірми "Protiviti" (США), що відбулося 27.09.2004 – 01.10.2004.

Крім того, представник Комісії, у складі делегації України, брав участь у робочому візиті до регуляторних, правоохоронних та фінансових органів Норвегії та Данії.

2.3. Проведення перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Одним із дієвих заходів щодо запобігання відмиванню "брудних" коштів є контроль та нагляд за професійними учасниками та застосування санкцій, у разі виявлення порушень. Для забезпечення контролю за виконанням вимог законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Комісія має повноваження проводити перевірки суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

За станом на 01.01.2005 на ринку цінних паперів працюють 1394 професійних учасника ринку цінних паперів – суб'єкти первинного фінансового моніторингу, серед них:

торговці цінними паперами – 780;

депозитарій – 1;

депозитарій, який має ліцензію на здійснення

розрахунково-клірингової діяльності - 1

реєстратори – 371;

зберігачі цінних паперів – 140;

фондові біржі та позабіржові торговельно-інформаційні системи – 10;

депозитарій – 1;

компанії з управління активами – 91;

фондові біржі – 8;

торговельно-інформаційні системи – 2.

З урахуванням суміщення певних видів професійної діяльності окремими професійними учасниками ринку цінних паперів їх кількість на 01.01.05 становить 1218 (в тому числі: 140 учасників є торговці-зберігачі, серед яких 68 банків, в тому числі: 33 учасники є торговці-зберігачі-реєстратори, серед яких 28 банків; 1 депозитарій має ліцензію на здійснення розрахунково-клірингової діяльності).

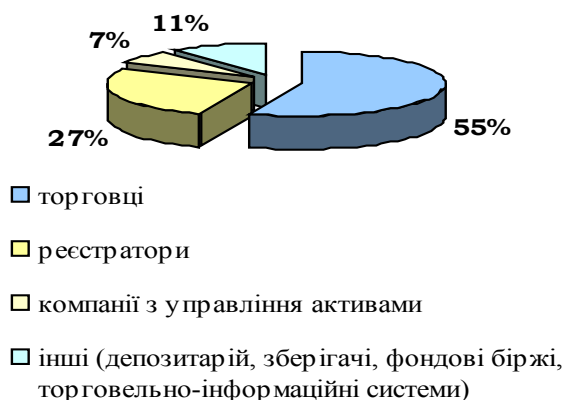

Рис. 2.7.2. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу в розрізі професійної діяльності на ринку цінних паперів

Протягом 2004 року Комісією було здійснено 241 планову та 18 позапланових перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу:

торговців цінними паперами – 121, серед них 10, що здійснюють депозитарну діяльність зберігачів;

реєстраторів – 101;

емітентів, що здійснюють ведення власного реєстру – 33;

зберігачів – 2;

фондових бірж – 1;

торговельно-інформаційних систем – 1.

За результатами перевірок в діяльності 101 суб'єкта первинного фінансового моніторингу було виявлено порушення чинного законодавства про цінні папери.

За результатами перевірок встановлено:

75% від загальної кількості - це порушення вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом", серед яких типовим є несвоєчасне призначення відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

25% від загальної кількості – порушення

Положення про здійснення фінансового моніторингу інститутами спільного інвестування, фондовими біржами та іншими професійними учасниками ринку цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13.08.2003 № 359, серед яких типовим є порушення встановлених цим Положенням вимог до змісту програми та правил здійснення фінансового моніторингу.

За невиконання (неналежне виконання) вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" Комісією було застосовано до суб'єктів первинного фінансового моніторингу штрафних санкцій на загальну суму 60 341 грн. У відношенні посадових осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу було складено 11 протоколів про адміністративні правопорушення.

Поряд з цим, за результатами аналізу адміністративних даних, які подаються до Комісії учасниками ринку цінних паперів, центральним апаратом було порушено 7 справ про правопорушення вимог Закону та застосовано штрафних санкцій на загальну суму 18 575 грн.

Крім того фахівцями відділу фінансового моніторингу було виявлено схему, яка може бути пов'язана з відмиванням "брудних" коштів, про що було направлено інформацію до Державного комітету фінансового моніторингу України.

Рис. 2.7.3. Типові порушення

вимог

3. Проблемні питання та перспективи розвитку фінансового моніторингу на ринку цінних паперів.

Ринок цінних паперів характеризується своєю різноманітністю, легкістю з якою сьогодні може відбуватись торгівля та можливістю виконувати операції без огляду на державні кордони. Ці особливості роблять ринок цінних паперів привабливим для звичайного інвестора, який сподівається на дохід від вкладання грошей. Ті ж самі причини також можуть сприяти використанню ринку цінних паперів для відмивання "брудних" коштів.

Нелегальні кошти, можуть надходити до ринку цінних паперів від незаконної діяльності, що здійснюється як поза ринком, так і в його середині. Якщо нелегальні гроші зароблені поза межами ринку то операції з цінними паперами використовуються як механізм приховування джерел походження цих коштів. Якщо незаконна діяльність здійснюється на самому ринку – то ця діяльність породжує нелегальні кошти, які повинні бути "відмиті". Ринок цінних паперів може надати можливість легалізувати "брудні" кошти та отримати додатковий прибуток від шахрайства з цінними паперами.

На цей час діяльність Комісії в Національній системі боротьби з відмиванням "брудних" коштів є послідовною та незворотною і направлена на створення ефективних умов запобігання використанню ринку цінних паперів для відмивання "брудних" коштів.

Враховуючи вищезазначене, Комісією і надалі планується проводити роботу, спрямовану на: подальше впровадження міжнародних стандартів, шляхом вдосконалення нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;

здійснення заходів щодо проведення навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Комісії та відповідальних осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

забезпечення висвітлення в засобах масової інформації заходів, що здійснюються Комісією в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом;

прийняття участі в подальшому впровадженні Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;

здійснення й надалі заходів щодо регулювання та нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу у частині безумовного виконання ними вимог Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”.

2.8. Судова і правова робота та правозастосування на ринку цінних паперів

Протягом 2004 року юридичним управлінням Комісії було опрацьовано близько 1100 запитів, серед них, зокрема, близько 200 запитів від територіальних управлінь Комісії, близько 190 – від органів державної влади, 710 – від суб'єктів фондового ринку. Працівники управління постійно працюють над узагальненням зазначених запитів, роз'яснення яких потребують суб'єкти фондового ринку. Управлінням постійно надається правова допомога іншим управлінням та відділам Комісії.

Аналізуючи ці запити, можна зробити висновок, що найбільш проблемними є питання, що виникають у суб'єктів фондового ринку в зв'язку з застосуванням Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Значна кількість запитів стосується застосування вимог Закону України “Про господарські товариства”, норм Цивільного та Господарського кодексів України.

Порівняно з попередніми роками збільшилась кількість звернень та скарг щодо порушення прав акціонерів (у першу чергу акціонерів, які володіють незначною часткою статутного фонду акціонерного товариства).

Так, необхідно звернути увагу на скарги, що стосуються незахищеності на законодавчому рівні “дрібних” акціонерів при збільшенні статутного фонду акціонерного товариства.

Окремо необхідно виділити скарги від акціонерів щодо ненадання інформації, утворення перешкод або обмеження при ознайомленні з річними балансами, звітами товариства, протоколами зборів.

Значну частину становлять запити стосовно порядку отримання для ознайомлення вищезазначеної документації (наприклад, які саме документи підпадають під дію ст. 10 Закону України “Про господарські товариства”, чи повинне товариство надавати для ознайомлення податкову декларацію про прибуток за звітний період).

Протягом 2004 року уповноваженими особами центрального апарату Комісії було розглянуто 630 справ про правопорушення на ринку цінних паперів.

За наслідками розгляду справ про правопорушення на ринку цінних паперів застосовано санкцій: накладено штрафів – 359; винесено попереджень – 206; закрито справ – 52; зупинено обіг (розміщення) цінних паперів – 2; анульовано ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – 12.

Уповноваженими особами центрального апарату Комісії за 2004 рік винесено 449 розпоряджень про усунення порушень законодавства про цінні папери та 8 розпоряджень про скасування розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери.

Уповноваженими особами центрального апарату Комісії накладено санкцій у вигляді штрафу на загальну суму 618 730 грн., з яких сплачено 296 995 грн.

Слід зазначити, що уповноваженими особами центрального апарату Комісії за 2004 рік було розглянуто 9 справ про правопорушення за невиконання (неналежне виконання) вимог Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”. За наслідками розгляду справ про правопорушення застосовано 7 штрафних санкцій та 2 справи закрито.

Уповноваженими особами центрального апарату Комісії накладено штрафів на суму 18575 грн., з яких оплачено у добровільному порядку 12200 грн.

Табл. 2.8.1.

Розглянуто справ про правопорушення протягом 2004 року

Накладено санкцій									
Анульовано ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів	Зупинено розміщення або обіг цінних паперів	Зупинено дію ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних	Зупинено торгівлю на фондовій біржі	Зупинено або припинено допуск цінних паперів на фондовій біржі або торгівлі ними на будь-якій фондовій біржі	Накладено штрафів		Винесено попереджень	Винесено розпоряджень про усунення правопорушень	Закрито справ
					Кількість (шт.)	Обсяг (грн.)			
12	2	0	0	0	359	618730	206	449	52

За 2004 рік до юридичного управління Комісії надійшло 121 скарга на постанови про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів та розпорядження про усунення порушень.

2.9. Міжнародна діяльність

Діяльність Комісії у сфері міжнародних зв'язків здійснюється відповідно до загальнодержавної політики у сфері зовнішніх відносин, орієнтованої на запровадження в Україні світових стандартів регулювання економіки та розширення співробітництва з Європейським союзом в рамках програми інтеграції України до ЄС.

У 2004 році продовжувалась співпраця з Міжнародною організацією Комісій з цінних паперів (IOSCO). Комісія є постійним членом зазначеної організації (починаючи з вересня 1996 року). За регіональним аспектом, Комісія входить до Європейського регіонального комітету, за ступенем розвитку ринку – до Комітету нових ринків.

На даний період, метою цього співробітництва є підписання Багатостороннього меморандуму щодо консультування та співробітництва і обміну інформацією. Зазначений документ започатковує співпрацю на міжнародному рівні щодо запобігання порушень законодавства про цінні папери та деривативи та забезпечує налагодження обміну інформацією між регуляторами по всьому світові. Для продовження співпраці з IOSCO представникам Комісії необхідно приймати безпосередню участь в роботі зазначеної організації, а саме, відвідувати щорічні конференції IOSCO, навчальні програми, ініційовані IOSCO, засідання Робочих груп та чисельних Комітетів IOSCO. На даний час на виконання доручення Кабінету Міністрів України Комісія проводиться робота разом з Міністерством фінансів України щодо забезпечення фінансової підтримки, спрямованої на здійснення вказаних вище заходів.

Двостороннє співробітництво Комісії з органами регулювання ринків цінних паперів інших країн здійснюється в рамках Меморандумів про взаєморозуміння з відповідними організаціями. Зокрема, в 2004 році Комісією було підписано Меморандуми про взаєморозуміння з Комітетом з цінних паперів при Раді Міністрів Республіки Білорусь, Державною комісією при Уряді Киргизької Республіки з ринку цінних паперів.

Відділ міжнародних зв'язків є відповідальним структурним підрозділом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за виконання заходів щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2004 році та заходів Цільового Плану Україна-НАТО на 2004 рік у рамках Плану дій Україна - НАТО.

У 2004 році за підтримки запрошуючої сторони та Кабінету Міністрів України представники Комісії приймали участь у:

- навчальному курсі «Система вкладів та розрахунків цінними паперами для країн СНД» (Корея, лютий-березень);

- засіданнях Комітетів IOSCO, до складу яких входить Комісія (Йорданія, квітень);

- конференції «Інновації на світових ринках 2004»; проаналізовано принципи впровадження пенсійної реформи (Польща, червень);

- конференції «Накопичувальна пенсійна система Казахстану: підсумки, проблеми, перспективи» (Казахстан, червень);

- І міжнародній конференції з ринку капіталу (Греція, вересень);

- зустрічах з представниками Комісії з цінних паперів та біржі Польщі (Польща, жовтень);

- засіданні високого рівня Технічного комітету IOSCO (США, жовтень);

- семінарі по розвитку іпотечного фінансування та іпотечних цінних паперів в країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, Росії та СНД (Сербія та Чорногорія, листопад)

- навчальному курсі за навчальною програмою технічного співробітництва між Україною та Індією ІТЕС/SCAAP „Аудит соціальних секторів” (Індія, листопад - грудень);

- навчальній програмі щодо глибшого ознайомлення з законодавством ЄС та питаннями апроксимації законодавства в рамках Проекту „Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони” (Греція, листопад).

Навчання та систематична участь працівників Комісії у конференціях дає можливість обмінятися думками стосовно проблем регулювання фінансових ринків з провідними експертами

у цій галузі як з розвинутих країн, так і країн з перехідною економікою, ознайомитися з досвідом розвитку ринків цінних паперів інших країн, а також сприяти поширенню інформації про процес розвитку національного фондового ринку у міжнародному співтоваристві.

Протягом 2004 року проводилась співпраця з Міжнародними фінансовими організаціями, зокрема:

- співробітництво з Міжнародним валютним фондом здійснювалось в рамках Меморандуму про економічну та фінансову політику у рамках угоди з МВФ „попереджувальний стенд-бай”;

- співробітництво зі Світовим банком проводиться в рамках другого етапу проекту "Програмна системна позика”;

- співробітництво з ЄБРР проводиться відповідно до Плану заходів з реалізації співробітництва на 2003-2004рр. між Урядом України та Європейським банком реконструкції та розвитку;

- співробітництво з СІБ направлена на забезпечення доопрацювання та узгодження проекту Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком.

Продовжується діяльність Спеціальної цільової групи з питань корпоративного управління та прав акціонерів, яку було створено у 1998 році відповідно до положень Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки. До складу Спеціальної робочої групи входять фахівці з юридичних питань та керівники представництв міжнародних організацій та організацій-донорів, які працюють в Україні, з одного боку, представники Комісії та інших органів виконавчої влади – з іншого боку. Метою діяльності Групи є визначення цілей та підготовка переліку завдань, необхідних для створення в Україні програми з обґрунтованого корпоративного управління, виконанням якої керуватиме Комісія.

Протягом 2004 року відділ міжнародних зв'язків супроводжував засідання Групи, на яких велася робота у напрямі розробки та вдосконалення нормативної бази з питань корпоративного управління, зокрема, ухвалено проект Заходів щодо впровадження принципів корпоративного управління, Проект доповнень до положення про регулювання діяльності фондових бірж та торговельно-інформаційних систем та Положення про організаційно оформлені позабіржові торговельно-інформаційні системи.

Серед перспективних напрямів розвитку міжнародної діяльності Комісії слід зазначити необхідність розширення співробітництва з органами регулювання ринку капіталів країн Європейського Союзу з метою забезпечення виконання плану дій на 2005 рік щодо реалізації пріоритетних положень програми інтеграції України до ЄС, який передбачає проведення адаптації впровадженої в Україні системи державного регулювання фондового ринку до європейської моделі регулювання ринків капіталу.

У 2005 році планується продовжити членську роботу Комісії в IOSCO, співробітництво з іншими державними установами України з питань виконання заходів згідно з проектом розвитку та співпраці із Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, USAID, Міжнародною фінансовою корпорацією та іншими.

2.10. Діяльність щодо взаємодії із засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю

Протягом 2004 року діяльність Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку досить ефективно висвітлювалася у засобах масової інформації вітчизняної та зарубіжної сфери розповсюдження.

Фахівці Комісії з питань роботи з засобами масової інформації постійно співпрацювали з представниками преси, радіо та телебачення, домагаючись об'єктивного розгляду на сторінках газет, журналів, у радіо та телепередачах щодо формування державної політики на ринку цінних паперів, сприяння розвитку та функціонуванню фондового ринку на сучасному етапі.

Особлива увага приділялась темам реформування регуляторної політики, корпоративному управлінню, оприлюдненню та розкриттю інформації щодо діяльності акціонерних товариств.

З цією метою протягом року проведено 12 прес-конференцій за такими темами:

13.01.2004 – „Круглий стіл „Корпоративне управління – судова практика на ринку цінних паперів” проводив член Комісії М. Бурмака;

23.01.2004 – „Гаряча лінія в КМУ „Діяльність Комісії за 2003 р.” – член Комісії С. Бірюк;

19.02.2004 – „Корпоративне управління та засоби масової інформації. Закон України „Про акціонерні товариства”: шляхи розв’язання конфлікту інтересів – М. Бурмака;
26.02.2004 – „Вирішення соціально-економічних питань та впровадження пенсійної реформи” (м. Харків) – С. Бірюк;
25.03.2004 – Корпоративне управління та засоби масової інформації. Реалізація прав міноритарних акціонерів” – О. Петрашко;
24.04.2004 – Прес-клуб ринкових реформ: „Аспекти пенсійної реформи” - С. Бірюк; 07.04.2004 – „Вимоги до звітності акціонерних товариств за 2003 рік” - М. Волков, І. Бондарчук, О. Величко;
08.07.2004 – „Підсумки щодо загального стану фондового ринку України за перше півріччя 2004 року” – А. Балюк, М. Бурмака, І. Нестеренко, В. Петренко, В. Харицький;
28.09.2004 – „Порядок складання адміністративних даних щодо діяльності торговців цінними паперами” – начальник управління О. Величко; 07.10.2004 – Прес-клуб: „Недержавна пенсійна система” (м. Судак) – начальник управління О. Тарасенко;
14.10.2004 – Метало-форум: Корпоративне управління;
10.11.2004 – Прес-клуб: „Перспективи інвестиційної діяльності НПФ” (м. Запоріжжя) – начальник управління О. Тарасенко (таблиця 4 додатку 8) .

Виконано план-графік щодо інформування населення з питань функціонування фондового ринку в засобах масової інформації фахівцями структурних підрозділів Комісії, про що свідчить моніторинг публікацій з найбільш злободенних питань фондового ринку. Було опубліковано понад 800 статей, інформацій, інтерв’ю тощо.

Систематично (щотижня) готується Моніторинг публікацій, виступів, інтерв’ю керівників, фахівців центрального апарату та територіальних органів Комісії, який оперативно надається начальниками функціональних управлінь центрального апарату та територіальних управлінь. Усього було підготовлено 54 таких моніторинги, у складі яких понад 194 публікацій фахівців Комісії та понад 310 публікацій щодо діяльності на ринку цінних паперів.

Моніторинг найбільш важливих повідомлень, що стосуються більш широкого кола громадськості та зачіпають інтереси більшості населення, надавався (щотижня) до Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України.

Особлива увага приділялась своєчасній публікації нормативно-правових актів Комісії в офіційних друкованих виданнях Комісії – газетах: „Цінні папери України”, „Вісник. Цінні папери”, „Дивіденди-Інформ”, „Економіка-плюс”, „Інвестгазета”. Протягом 2004 рік було опубліковано 91 рішення Комісії, 5 наказів та 7 роз’яснень тобто всі нормативні документи які потребували оприлюднення, були опубліковані.

Здійснено щорічний моніторинг вищезазначених документів стосовно дати їх оприлюднення та набрання чинності відповідно до законодавства (додаток 8).

Публікації під рубрикою: „Новини. Інформація. Хроніка. Повідомлення” друкувалися у кожному номері офіційних видань Комісії, своєчасно надавалися до інформантств та інших ЗМІ з метою інформування населення України, яке у своїй більшості є акціонерами, про стан фондового ринку та діяльність Комісії.

Особливу прес-служба Комісії приділяє увагу повідомленням про реєстрацію емісій; скасування, зупинення, ліквідацію випусків цінних паперів; ліцензування профучасників на ринку цінних паперів; атестацію профучасників фондового ринку; корпоративні новини; реєстрацію, діяльність інвестфондів та інвесткомпаній; щодо типових порушень на ринку цінних паперів та звернень громадян; проблемним питанням регіонів на ринку цінних паперів і діяльності Комісії та її територіальних органів, що давало можливість постійно інформувати державні й політичні установи про діяльність Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Наприклад, протягом 2004 року було зроблено та надано до публікації 463 інформаційних повідомлення щодо скасування та зупинення випусків цінних паперів, а також понад 1160 інформаційних повідомлень відносно ліцензування та інших видів діяльності профучасників на ринку цінних паперів.

Налагоджено тісний зв’язок з територіальними управліннями щодо опублікації інформації про їх діяльність в офіційних друкованих виданнях Комісії. Протягом 2004 року до прес-служби Комісії надійшло до 380 таких повідомлень. Слід відмітити, що більшість територіальних управлінь постійно працюють з регіональними засобами масової інформації та оприлюднюють

інформацію про свою діяльність. Особливо дбають про висвітлення своєї діяльності керівники Донецького, Полтавського, Харківського теруправління та інші.

Зокрема, Донецьке територіальне управління регулярно публікує інформацію щодо діяльності на фондовому ринку в регіоні та статті керівників у місцевих виданнях, таких як: „Меркурій”, „Партнер”, „Негоціант” та інші.

Створена позитивна динаміка, яка побудована на реальному підґрунті надбань, стосовно публікацій про фондовий ринок, про цілеспрямовану діяльність Комісії у засобах масової інформації, що були започатковані ще у минулі роки.

Протягом року щоденно оновлювалась веб-сторінка Комісії (розділ „Новини Комісії”), а також щотижня надавались інформаційні повідомлення через електронну систему на веб-портал Кабінету Міністрів України. За 2004 рік було направлено 1536 таких повідомлень.

Усі ці заходи спрямовані на створення позитивного іміджу Комісії, сприянню її більшій популярності та з метою доброго ставлення, більшої довіри та поваги з боку учасників фондового ринку та громадськості до регулятора ринку цінних паперів, яким є Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

У подальшій діяльності прес-служба Комісії буде удосконалювати свою діяльність, шукати нові шляхи для зростання впливу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на розвиток економіки України, надавати до засобів масової інформації найбільш повну та своєчасну інформацію щодо розвитку та функціонуванню вітчизняного фондового ринку України та діяльності Комісії.

2.11. Кадрове забезпечення діяльності Комісії

Протягом 2004 року в Комісії продовжувалась робота щодо реалізації державної кадрової політики, в основу якої було покладено принципи демократичного добору і просування по службі за діловими якостями та професійною компетентністю, навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, заохочення їх до службової кар'єри.

Штатна чисельність працівників центрального апарату на 01.01.2005 року становила **234 одиниці, фактична - 215 осіб**, державних службовців - 208 осіб, 7 осіб - не державні службовці. Аналіз показує, що серед державних службовців 73 (35,1%) - керівники, 135 осіб (64,9%) - спеціалісти. Від загальної чисельності державних службовців - 153 жінки (73,6%), із них керівні посади обіймають 48 осіб або 65.6 % від загальної кількості керівного складу, чоловіків - 55 осіб (26.4 %), із них керівні посади обіймають 25 осіб або 34.2 % від загальної кількості керівного складу.

Усі керівники мали повну вищу освіту, серед спеціалістів - 97,8% мали повну вищу освіту, в цілому в апараті цей показник складає - 98,1%, що перевищує показники 2002-2003 років.

Табл.2.11.1

Рівень освіти державних службовців

2002 р. (штатна чисельність -226, фактична - 215)	2003 р. (штатна чисельність -229, фактична - 212)	2004 р. (штатна чисельність -227, фактична - 208)
повна вища освіта-172 особи (80,0%), у тому числі: серед керівників - 66 осіб (98,5%), серед спеціалістів - 106 осіб (71,6%)	повна вища освіта-175 особи (82,5%), у тому числі: серед керівників - 69 осіб (97,2%), серед спеціалістів-106 осіб (75,2%)	повна вища освіта-184 особи (88,5%), у тому числі: серед керівників - 73 особи (100%), серед спеціалістів - 111 осіб (82,2%)
базова вища освіта - 28 осіб (13,0%), у тому числі: серед керівників - 1 особа (1,5%), серед спеціалістів - 27 осіб (18,2%)	базова вища освіта - 31 осіб (14,6%), у тому числі: серед керівників - 1 особа (1,4%), серед спеціалістів - 30 осіб (21,3%)	базова вища освіта - 20 осіб (9,6%), у тому числі: серед керівників – не мають серед спеціалістів - 20 осіб (13.8%)

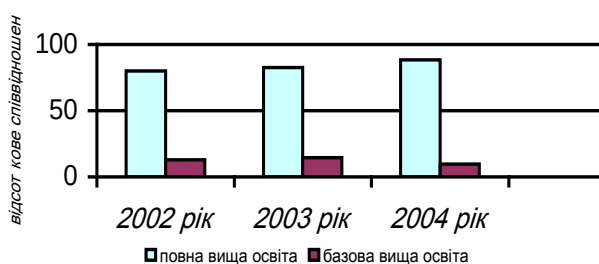

Рис.2.11.1 Рівень освіти державних службовців

Серед державних службовців центрального апарату 8 кандидатів наук, у тому числі 6 - економічних, 1 - державного управління.

У центральному апараті Комісії працює 93 державних службовців, які мають повну вищу економічну освіту що становить 44,7% від фактичної чисельності, а повну вищу юридичну

освіту має 44 державних службовців або 21,2% від фактичної чисельності працівників, тоді як у 2000 році їх відсоток становив лише 35,3% та 12,3% відповідно.

Штатна чисельність працівників територіальних органів у 2004 році становила 450 одиниць, фактична за станом на 01.01.2005р.

- 400 осіб. Серед державних службовців у територіальних органах - 128 (31,2%) – керівники, 272 особи (68,0%) – спеціалісти. Від загальної чисельності державних службовців – 290 жінки (72,5%), із них керівні посади обіймає 81 особа або 63% від загальної кількості керівного складу, чоловіків – 110 осіб (27,5%), із них керівні посади обіймають 47 осіб або 36,7% від загальної кількості керівного складу.

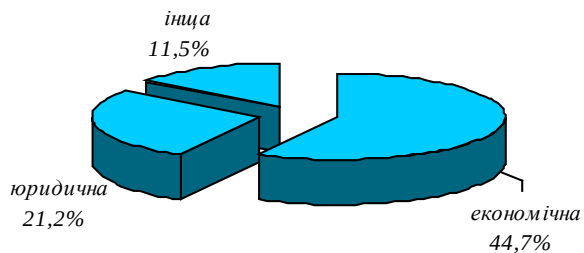

Рис. 2.11.2. Види освіти, яку мають працівники Комісії

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002р. №169 “Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців” та затвердженого наказом Голови Комісії Порядку проведення іспиту кандидатів на заміщення вакантних посад державних службовців у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку, у період із січня по грудень 2004 року підготовлено та проведено 19 засідань конкурсної комісії, за результатами яких визнано переможцями і прийнято на державну службу до центрального апарату Комісії 28 осіб та підвищено по службі на конкурсній основі одного державного службовця. Усього в конкурсі брали участь 46 осіб, дванадцять із яких були зараховані до кадрового резерву.

На виконання Заходів щодо реалізації Програми підготовки та залучення молоді до державної служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.03 №1444 у Комісії проводилась відповідна робота щодо залучення молоді до державної служби.

Як і в попередні роки, за 2004 рік більшість державних службовців у центральному апараті складала молодь. Усього віком до 30 років - 109 осіб, або 52,4%, а віком старше 50 років - 25 осіб, або 12,0 % від фактичної чисельності.

Табл. 2.11.2

Віком до 30 років :

2002 р. (штатна чисельність -226, фактична - 215)	2003 р. (штатна чисельність -229, фактична - 212)	2004 р. (штатна чисельність -227, фактична - 208)
усього: 115 осіб (53,5%), у т.ч.: жінки - 82 особи з них керівники - 11 осіб	усього: 110 осіб (51,9%), у т.ч.: жінки - 86 особи з них керівники - 16 осіб	усього: 109 осіб (52,4%), у т.ч.: жінки - 83 особи з них керівники - 18 осіб
чоловіки - 33 особи з них керівники - 9 осіб	чоловіки - 22 особи з них керівники - 7 осіб	чоловіки - 26 осіб з них керівники - 5 осіб

У цілому в центральному апараті Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на кінець 2004 року працювало 85 державних службовців віком до 28 років, що становило 40,9% від загальної чисельності працюючих державних службовців.

З метою підвищення кваліфікації державних службовців у Комісії постійно проводилась робота щодо залучення працівників до різних форм навчання. Так, за минулий рік за професійними програмами підвищили кваліфікацію 90 осіб, із яких 40 – працівники центрального апарату, 50 – територіальних управлінь. За програмами тематичних короткотермінових семінарів підвищили кваліфікацію – 320 осіб, із яких 104 – працівники центрального апарату, 216 – територіальних управлінь, у тому числі з питань запобігання та протидії корупції – 77 працівників центрального апарату, 66 працівників територіальних управлінь. За програмами підготовки фахівців фондового ринку підвищили кваліфікацію 14 державних службовців центрального апарату та територіальних управлінь Комісії.

Протягом року в Інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної Академії державного управління при Президентіві України пройшли навчання 9 керівників структурних підрозділів центрального апарату Комісії та 1 спеціаліст.

Відповідно до укладених договорів між Комісією та вищими навчальними закладами України протягом 2004 року у центральному апараті пройшли практику 24 студенти за освітнім спрямуванням “Міжнародна економіка”, “Державні фінанси”, “Державне управління економікою”, “Економічна кібернетика”, “Міжнародні економічні відносини”, “Управління державними фінансами”, “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” тощо.

За особисті досягнення у виконанні завдань, пов’язаних з формуванням та забезпеченням реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів, за сумлінну працю та зразкове виконання службових обов’язків протягом 2004 року 1 працівник центрального апарату Комісії нагороджений Грамотою Верховної Ради України, 2 - Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України, 1 - Почесною Грамотою Головного управління державної служби України, 1 - відзначено Подякою Прем’єр - Міністра України, 1 - Подякою начальника Головного управління державної служби України, 21 працівник центрального апарату та територіальних управлінь нагороджено відомчою відзнакою “Знак Пошани”, 50 - Почесною грамотою Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Подяку Голови Комісії оголошено 95 працівникам.

Керуючись Положенням про ранги державних службовців, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 19 червня 1996 р. № 658, відповідно до займаних посад, рівня професійної кваліфікації та результатів роботи протягом 2004 році присвоєно чергові ранги 99 державним службовцям. У тому числі: 9 - чергові достроково, 27 - як такі, що успішно відпрацювали на займаних посадах 2 роки, 35 - новопризначеним на посади та 28 - при просуванні по службі.

З метою покращення добору та розстановки кадрів, розвитку ініціативи, творчої активності державних службовців відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.00 № 1922 “Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців” у листопаді та грудні 2004 року було проведено атестацію державних службовців Комісії. Під час атестації перевірялась відповідність займаній посаді, ділова кваліфікація, рівень знань і навичок, інших суспільно значущих із метою підвищення ефективності діяльності державних службовців та відповідальності за доручену справу. Усього у 2004 році пройшли атестацію 110 державних службовців центрального апарату Комісії та 227 працівників територіальних органів, у т.ч. 26 керівників територіальних управлінь.

Упровадження таких нових форм кадрової роботи, як проведення іспиту кандидатів на заміщення вакантних посад державних службовців, атестації та щорічної оцінки виконання державними службовцями покладених на них обов’язків і завдань, сприяли підвищенню ефективності діяльності державних службовців та відповідальності за доручену справу.

2.12. Фінансове забезпечення діяльності Комісії

Формування проекту державного бюджету на 2004 рік було здійснено з урахуванням вимог постанови Верховної Ради України від 8 липня 2003 року “Про основні напрями бюджетної політики на 2004 рік” та розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2003 року № 470-р “Про заходи щодо забезпечення складання проекту Державного бюджету України на 2004 рік” із застосуванням програмно-цільового підходу, яким передбачено затвердження державного бюджету за бюджетними програмами.

Державним бюджетом України на 2004 рік Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку затверджено видатки загального фонду в обсязі 15631,2 тис.грн., в тому числі по кодах програмної класифікації видатків:

6151010 “Керівництво та управління у сфері фондового ринку” – 11285,3 тис.грн.

6151020 “Створення Національної депозитарної системи та системи моніторингу фондового ринку” - 4300,0 тис. грн.

6151030 “Підвищення кваліфікації фахівців фондового ринку та корпоративного управління” – 45,9 тис. грн.

При визначенні фінансових потреб Комісії по бюджетній програмі “Керівництво та управління у сфері фондового ринку” були враховані розрахунки потреб видатків центрального апарату та територіальних управлінь, які становили 16,5 млн. грн.

Усього по КПКВ 6151010 відхилення затверджених асигнувань від потреби на початку року становило 6,4 млн. грн. або 38,7 відсотки, в тому числі на оплату праці – 282,5 тис.грн., або 5,6 відсотка потреби. Крім того, затверджені поточні видатки (крім заробітної плати з нарахуваннями) на 2004 рік порівняно з 2003 роком зменшено на 8,5 відсотка.

Фактичні видатки за 2004 рік по системі Комісії становлять 14948 тис.грн., у тому числі по кодах програмної класифікації видатків:

КПКВ 6151010 – 10914,3 тис.грн.; КПКВ 6151020- 3957,7 тис.грн.;

КПКВ 6151030 – 45,5 тис.грн.; КПКВ 6151700 – 30,5 тис.грн.

У зв'язку з недофінансуванням у 2004 році в сумі 981,5 тис. грн. утворилась значна кредиторська заборгованість в обсязі 257,7 тис.грн., у тому числі по бюджетній програмі “Керівництво та управління у сфері фондового ринку” 235,2 тис.грн. та по програмі “Підвищення кваліфікації фахівців фондового ринку та корпоративного управління” в обсязі 22,5 тис.грн. Станом на 01.01.2004 р. кредиторська заборгованість була відсутня.

Оплата праці. На 2004 рік видатки на оплату праці в цілому по Комісії розраховані відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 грудня 1999 р. “Про впорядкування умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів” зі змінами від 01.11.2003 р. № 1711 склали 5193,1 тис.грн.

Табл. 2.12.1.

Розмір середньої заробітної плати по системі Комісії по роках становить, грн.

	2000р.	2001р.	2002р.	2003 р.		2004 р.	
				до 01.09.03	після 01.09.03	до 01.09.04	після 01.09.04
Центральний апарат	373,8	670,0	673,0	701,0	765,0	819,0	866,0
Територіальні управління	310,5	373,8	453,0	454,0	500,0	535,8	566,6

З 1 вересня 2004 р. фонд заробітної плати було збільшено на 298,6 тис.грн., або на 5,7 відсотка, в зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати на 15,6 відсотка. Це дозволило підвищити середню заробітну плату працівників центрального апарату Комісії на 47 грн. та працівників територіальних управлінь Комісії на 30,8 грн. Крім того, з 1 листопада 2004 року, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України 4 листопада 2004 р. № 1481 посадові оклади керівникам, спеціалістам та службовцям органів виконавчої влади підвищено на 28 відсотків, а постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1540 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 грудня 1999 р. № 2288” затверджена нова схема посадових окладів керівних працівників і спеціалістів центрального апарату та територіальних управлінь Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Оскільки впровадження зазначеної постанови здійснювалось в межах коштів, передбачених на утримання Комісії, тобто за рахунок економії фонду оплати праці, це не дозволило в повній мірі здійснювати виплати, передбачені чинним законодавством.

2.13. Загальна характеристика основних показників діяльності територіальних управлінь Комісії у 2004 році

1. Характеристика учасників ринку цінних паперів України

За даними звітів територіальних управлінь Комісії інфраструктура фондового ринку України за станом на 01.01.2005 року складається із 35317 суб'єктів, а саме:

акціонерні товариства - 33387;

торговці цінними паперами - 1115, у тому числі 211 філій торговців;

біржі - 8, філії бірж - 7;

реєстратори - 491, у тому числі - 113 філії реєстраторів;

зберігачі - 157;

інвестиційні компанії - 60;

інвестиційні фонди - 90;

торговельно-інформаційні системи - 2;

За даними звітів територіальних управлінь Комісії на 01.01.2005 р. в Україні зареєстровано як юридичні особи 33387 акціонерних товариств, з них 11556 (або 34,6% їх загальної кількості) відкритих акціонерних товариств, 21831 (або 65,4%) закритих акціонерних товариств.

Переважає більшість акціонерних товариств зосереджена у м. Києві та Київській області (8975 або 26,9% їх загальної кількості), Харківській (2758 або 8,3%), Донецькій (2558 або 7,7%), Дніпропетровській (2529 або 7,6%), Запорізькій (1379 або 4,1%), Одеській (1263 або 3,8%) областях (рис 2.13.1.).

Процес утворення акціонерних товариств за період з 2002 по 2004 рік характеризується наступною динамікою, яка пов'язана з частковою ліквідацією або заміною форми господарювання акціонерних товариств, яка відображена на діаграмі (рис.2.13.2.):

Тенденція зменшення кількості акціонерних товариств, яка набула сталого характеру протягом 2002 року по теперішній час, незважаючи на створення нових відкритих та закритих акціонерних товариств, пояснюється процесом ліквідації збанкрутілих та тих, які припинили свою діяльність.

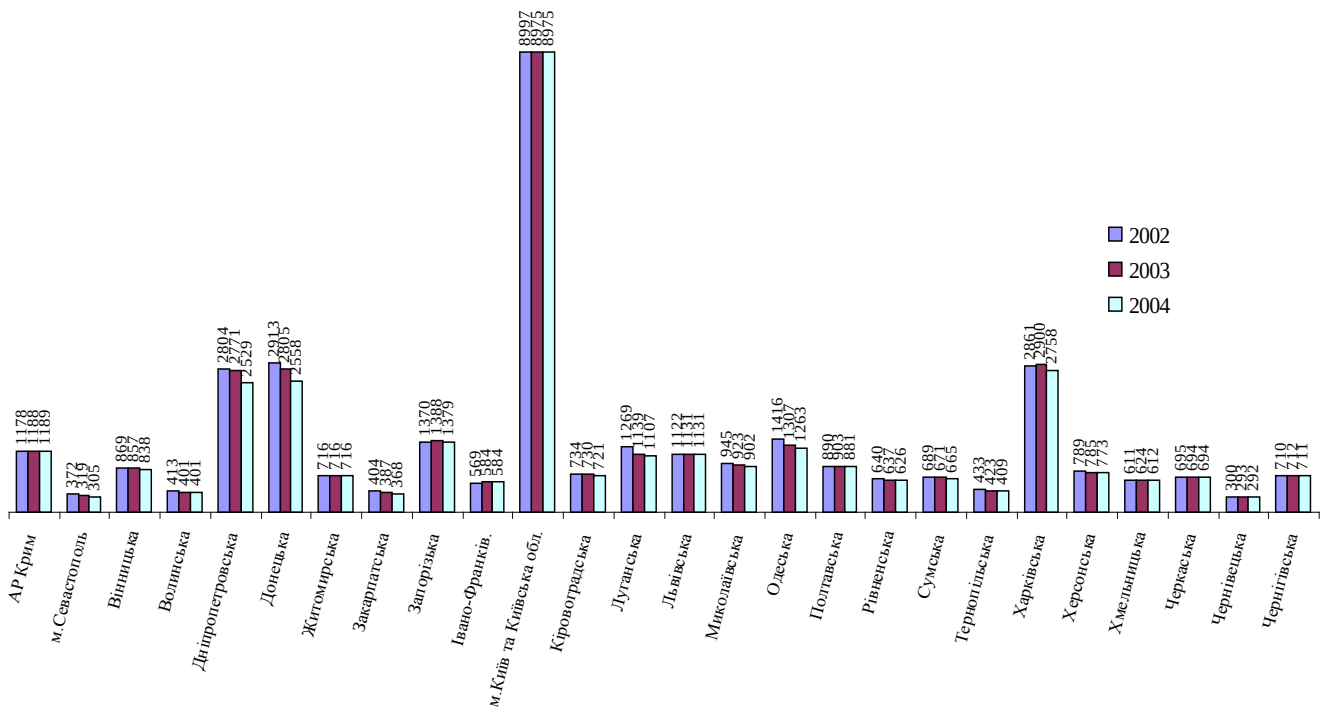

рис. 2.13.1. Кількість акціонерних товариств в областях України

Професійні учасники фондового ринку

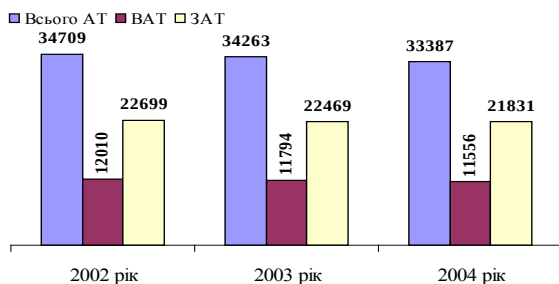

рис.2.13.2. Кількість АТ за формою власності

За станом на 01.01.2005 р. на фондовому ринку України здійснюють діяльність такі професійні учасники:

- 378 реєстраторів та 113 філій реєстраторів;
- 904 торговців та 211 філія торговців;
- 60 інвестиційних компаній;
- 90 інвестиційних фонди;
- 157 зберігачів;
- 8 фондових бірж та 7 філій бірж;
- 2 торговельно-інформаційні системи.

Переважає більшість професійних учасників фондового ринку зосереджена у більш розвинутих промислових регіонах України: м. Києві та Київській області (41,2% загальної кількості учасників фондового ринку), Дніпропетровській (10,2%), Донецькій (7,2%), Харківській (6,6%), Одеській (3,6%), Запорізькій (3,5%) областях.

Реєстратори

За станом на 01.01.2005р. в регіонах України діяльність щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів на території України здійснюють 378 юридичних осіб ("незалежних реєстраторів"), які мають ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів - діяльності з ведення реєстрів власників цінних паперів та 113 філій реєстраторів.

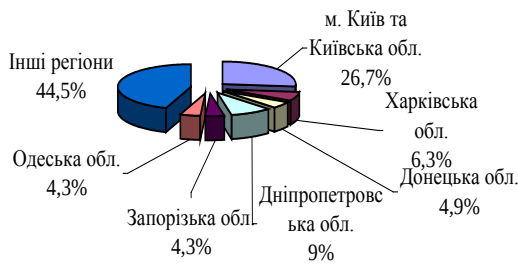

Рис. 2.13.3. Розподіл реєстраторів по регіонах України

Порівняно з минулими роками розподіл реєстраторів та філій реєстраторів за регіонами суттєво не змінився. У Київському, Дніпропетровському, Харківському, Донецькому, Одеському та Запорізькому регіонах зосереджена найбільша кількість реєстраторів (275 або 55,5% від їх загальної кількості).

Кількість реєстраторів, які здійснювали професійну діяльність, у період з 01.01.2003р. по 01.01.2004р. мала тенденцію до невеликого збільшення (на 1,3%), і не змінилась за минулий рік.

Торговці цінними паперами

За станом на 01.01.2005р. ринок цінних паперів в Україні обслуговували 904 торговців цінними паперами, які мали дозволи на здійснення діяльності з випуску та обігу цінних паперів, як виключної діяльності, та 211 філій торговців. Найбільша їх кількість зосереджена у м. Києві та Київській області (502 або 45,0% їх загальної кількості), Дніпропетровській (122 або 10,9%), Харківській (82 або 7,4%), Донецькій (88 або 7,9%), Одеській (36 або 3,2%) та Запорізькій (33 або 3,0% їх загальної кількості) областях. У всіх інших регіонах здійснюють діяльність 252 торговці цінними паперами та філії торговців або 22,6% від загальної їх кількості.

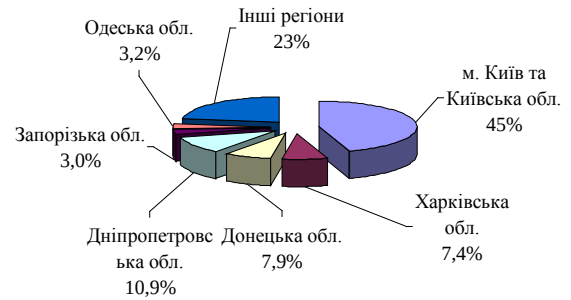

Рис. 2.13.4. Розподіл торговців по регіонах України

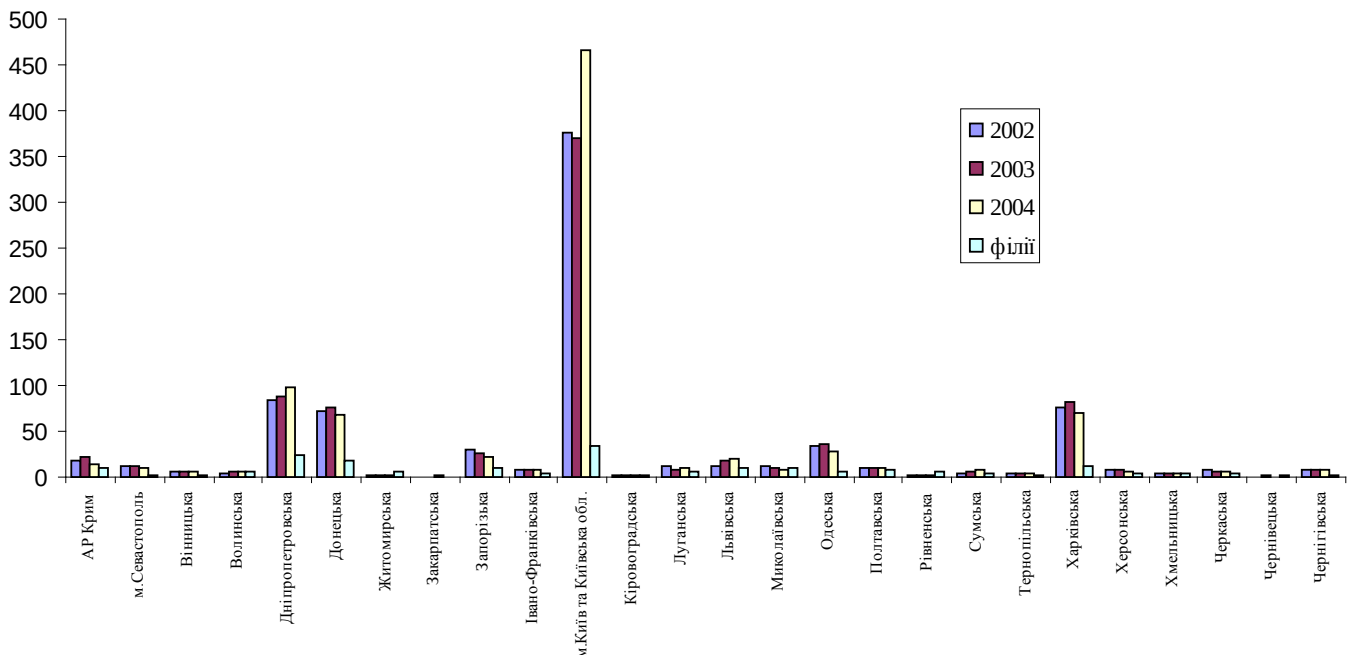

рис. 2.13.5. Кількість торговців цінними паперами в областях України

Порівняно з 2003 роком зменшилась кількість торговців в АР Крим, у м. Севастополі, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Харківській, Херсонській, Чернівецькій областях і збільшилась у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Луганській, Львівській, Сумській, Хмельницькій областях та у м. Києві та Київській області (рис.2.13.5.)

Протягом 2002-2004 років у цілому по Україні спостерігалась тенденція до збільшення кількості діючих торговців на 10,2%.

Зберігачі цінних паперів

За станом на 01.01.2005 здійснює діяльність 155 зберігачів цінних паперів. Як і в минулі роки, більшість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють депозитарну діяльність зберігача – комерційні банки.

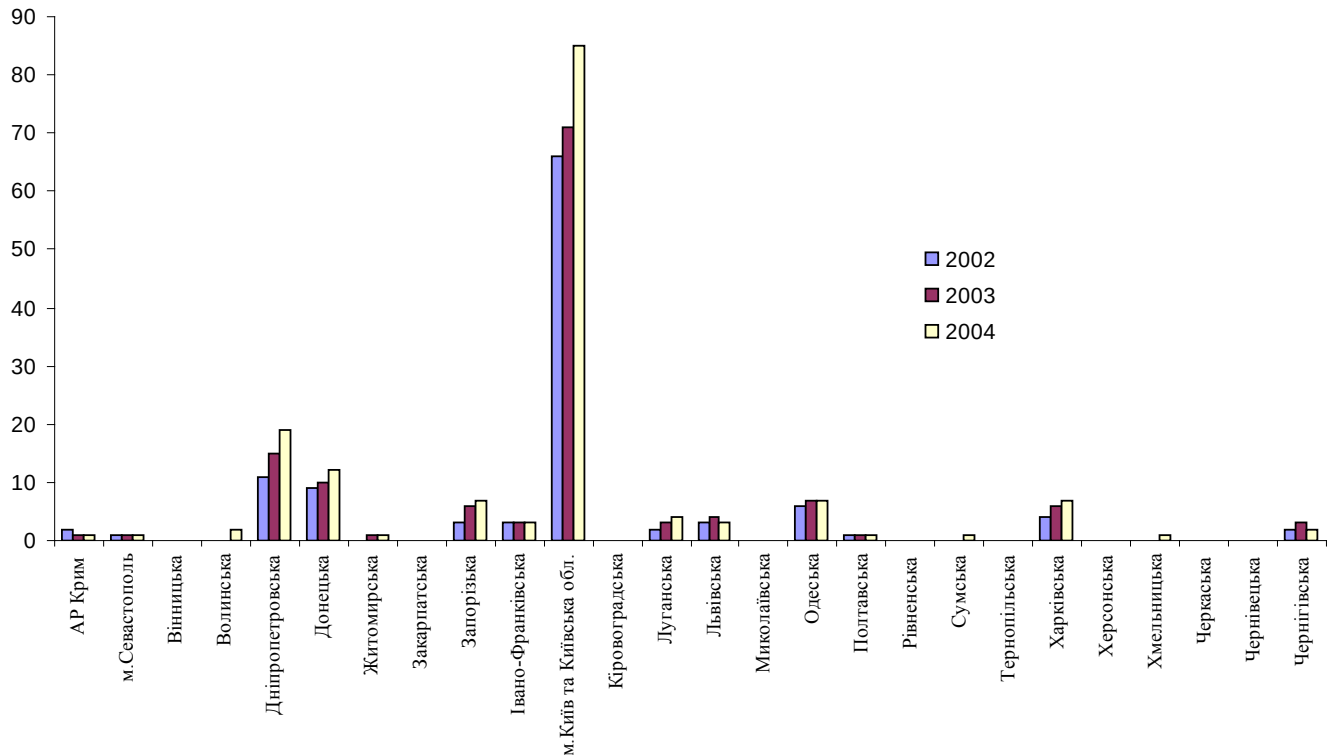

рис. 2.13.6. Кількість зберігачів в областях України

Суб'єкти підприємницької діяльності, які надають послуги щодо зберігання цінних паперів, зареєстровані лише у 16 з 26 регіонів України. Слід відмітити, що найбільша кількість зберігачів цінних паперів здійснює свою діяльність в м. Києві та Київській області (85 або 54,8% їх загальної кількості), Дніпропетровській (19 або 12,3%), Донецькій (12 або 7,7%), Одеській та Харківській (по 7 або 4,5% загальної їх кількості) областях. 10 областей та регіонів України (Вінницька, Волинська, Закарпатська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька) не мають власних зберігачів цінних паперів (рис.2.13.6.).

Протягом 2002-2004 років кількість зберігачів цінних паперів значно збільшилась (на 38,9%).

Інститути спільного інвестування

За станом на 01.01.2005р. в Україні здійснюють діяльність 150 інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, створених згідно з Указом Президента України "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 19.02.94р. №55. Більшість інститутів спільного інвестування в Україні зареєстровано в м. Києві та Київській області, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Львівській областях, де зосереджено 111 інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, що складає 74,0% їх загальної кількості. На долю інших регіонів припадає 26,0% ІК та ІФ, причому в кожному окремому регіоні були зареєстровані менше ніж 5% від загальної кількості ІСІ.

Останні три роки спостерігається тенденція до зменшення ІК та ІФ.

За період з 01.01. 2003 р. по 01.01 2005 р. кількість інвестиційних фондів та інвестиційних компаній зменшилась на 24,2% (таблиця 2.13.1.).

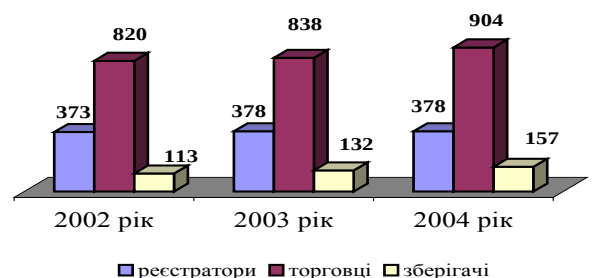

Рис. 2.13.7. Динаміка кількості реєстраторів, торговців та зберігачів

Табл. 2.13.1.

Кількість інвестиційних фондів та інвестиційних компаній по регіонах України

№№ п/п	Регіон (область)	на 01.01.2003 р.		на 01.01.2004 р.		на 01.01.2005 р.	
		інвест. компанії	інвест. фонди	інвест. компанії	інвест. фонди	інвест. компанії	інвест. фонди
1	АР Крим	2	6	2	6	0	4
2	м. Севастополь	2	4	1	3	1	3
3	Вінницька	1	1	1	2	1	2
4	Волинська	1	1	1	1	1	1
5	Дніпропетровська	7	9	8	4	6	3
6	Донецька	9	8	9	8	6	7
7	Житомирська	0	1	0	1	0	1
8	Закарпатська	0	0	0	0	0	0
9	Запорізька	6	4	4	3	4	2
10	Івано-Франківська	1	1	1	1	1	0
11	м. Київ та Київська обл.	17	51	17	51	17	51
12	Кіровоградська	1	1	1	0	1	0
13	Луганська	1	0	1	0	1	0
14	Львівська	8	5	6	5	4	5
15	Миколаївська	0	4	0	2	0	2
16	Одеська	4	1	4	2	3	2
17	Полтавська	2	1	2	0	0	0
18	Рівненська	1	1	1	1	1	1
19	Сумська	2	0	2	0	1	0
20	Тернопільська	0	1	0	1	0	1
21	Харківська	13	10	8	7	4	2
22	Херсонська	0	0	0	2	0	1
23	Хмельницька	0	0	0	0	0	0
24	Черкаська	5	2	5	2	5	2
25	Чернівецька	1	0	1	0	1	0
26	Чернігівська	2	0	2	0	2	0
27	Всього	86	112	77	102	60	90

Організатори торгівлі цінними паперами

Організований ринок цінних паперів в Україні представлений фондовими біржами та торговельно-інформаційними системами.

У 2004 році на фондовому ринку України діяли такі фондові біржі: в АР Крим - Кримська фондова біржа, в Дніпропетровську - Придніпровська фондова біржа, в Донецьку - Донецька фондова біржа, в Києві - Київська міжнародна фондова біржа, Українська міжбанківська валютна біржа, Українська міжнародна фондова біржа, Українська фондова біржа, у Луганську - Луганська фондова біржа та позабіржові торгово-інформаційні системи: у Києві - дочірнє підприємство Асоціації "Перша фондова торговельна система" - "Технічний центр "ПФТС" та в Миколаєві - дочірнє підприємство Асоціації "Південноукраїнська торговельно-інформаційна система" - "Південь-Сервер".

2. Нагляд та регулювання діяльності емітентів

Однією із основних задач територіальних управлінь є здійснення державного регулювання та контролю за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних.

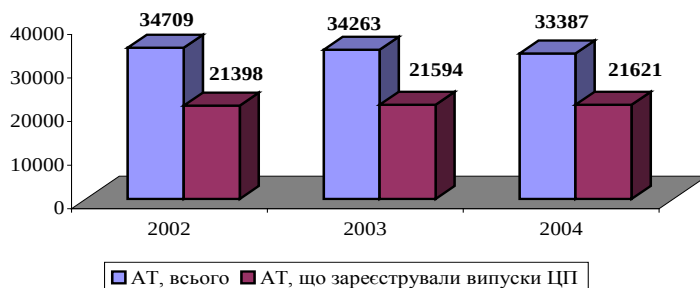

рис. 2.13.8. Динаміка кількості акціонерних товариств

зареєстрували випуски цінних паперів 11445 тобто 50,2%.

За станом на 01.01.2005 року за даними територіальних управлінь Комісії зареєстрували випуски цінних паперів 21621 акціонерних товариства. Питома вага акціонерних товариств, які зареєстрували випуски цінних паперів в їх загальній кількості становить 65,5%. Із 11556 відкритих акціонерних товариств зареєстрували випуски цінних паперів 10176, що становить 94,3%, а із 21831 закритих акціонерних товариств

У порівнянні з минулими роками кількість акціонерних товариств, що зареєстрували випуски цінних паперів збільшилась на 2,1%.

За станом на 01.01.2005 р. територіальними управліннями Комісії:

- зареєстровано 55 інформацій про випуск цінних паперів;
- відмовлено в реєстрації 5 інформацій про випуск цінних паперів ;
- здійснено 82 обміни свідоцтв у зв'язку з визначенням форми випуску;
- відмовлено в обміні 14 свідоцтв у зв'язку з визначенням форми випуску;
- зареєстровано 1119 випусків цінних паперів на суму 13529112,8 тис.грн;
- відмовлено у реєстрації 143 випусків цінних паперів

У 2004 році територіальними управліннями було зареєстровано 1119 випусків цінних паперів, що на 2,9% менше, ніж у 2003 році, на 23,0% - ніж у 2002 році. Це є результатом зниження темпів приватизації та впорядкування випусків акцій закритих акціонерних товариств. Крім того, на фондовому ринку частина закритих акціонерних товариств припинила свою виробничу діяльність, окремі знаходяться в стадії ліквідації або перетворення у іншу організаційно-правову форму господарювання.

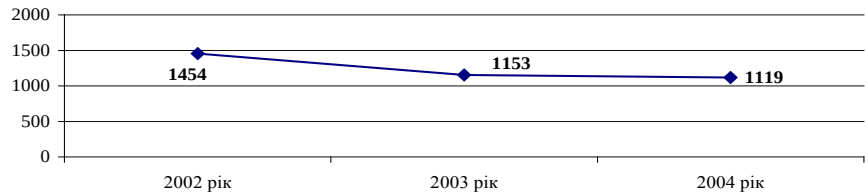

рис. 2.13.9. Динаміка кількості зареєстрованих випусків емісій

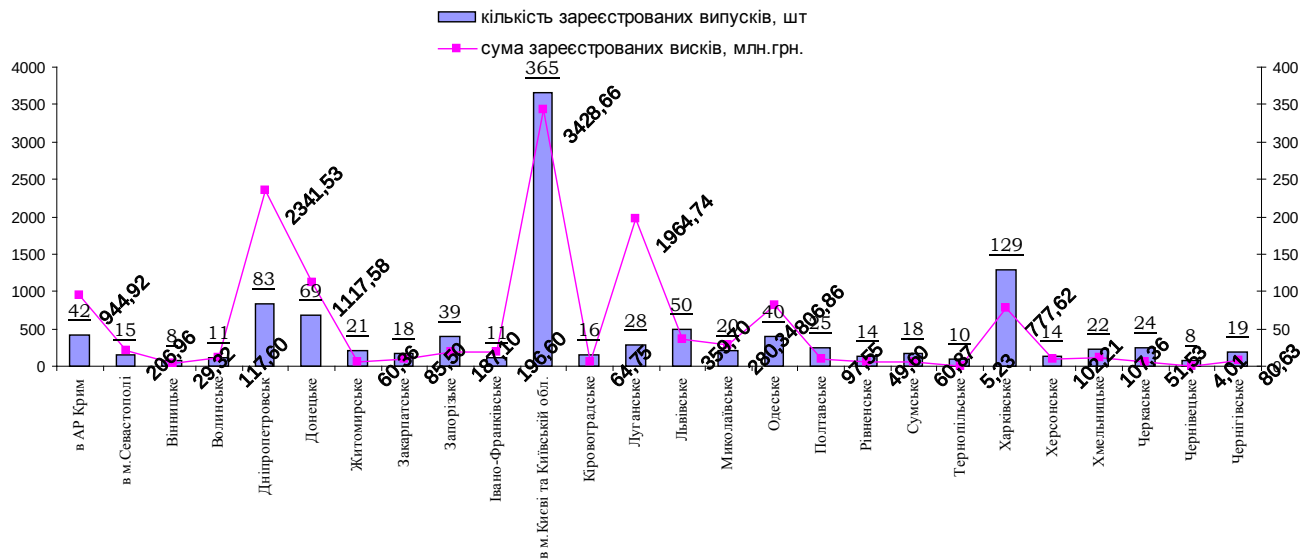

рис. 2.13.10. Зареєстровані випуски цінних паперів по областях

У 2004 році, як і у попередньому, переважно випускалися цінні папери у найбільш промислових регіонах України. Більше всього зареєстрували випуски акцій управління Комісії у м. Києві та Київській області (365 або 32,6% від загальної кількості зареєстрованих випусків емісій), Харківське (129 або 11,5%), Дніпропетровське (83 або 7,4%), Донецьке (69 або 6,2%) та Львівське (50 або 4,5%) територіальні управління

У порівнянні з 2003 роком, не зважаючи на зменшення кількості випусків емісій, суми обсягів емісій, зареєстрованих територіальними управліннями, зросли на 96,0%.

Найбільші суми обсягів емісій у 2004 році зареєстровані управлінням Комісії в м. Києві та Київській області (3428656,0 тис.грн або 25,3% від загального обсягу), Дніпропетровським (2341531,8 тис.грн. або 17,3%), Луганським (1964736,1 тис.грн. або 14,5%), Донецьким (1117581,0 або 8,3%) територіальними управліннями та територіальним управлінням в АР Крим (944915,9 тис.грн. або 7,0%).

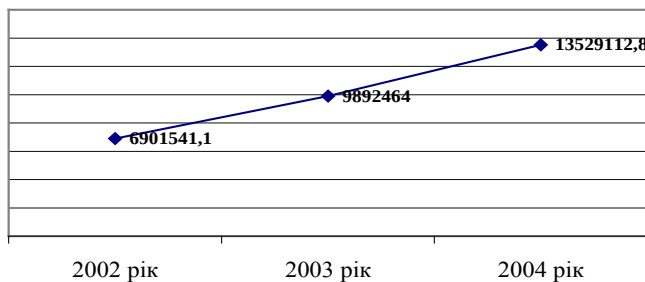

рис.2.13.11. Динаміка обсягів емісій

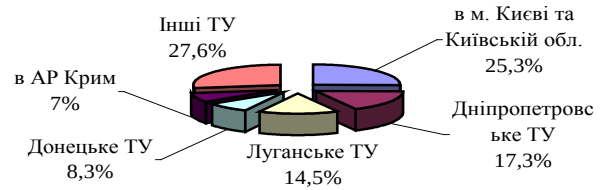

рис.2.13.12. Розподіл зареєстрованих обсягів емісій

3. Діяльність щодо звітності емітентів

Важливим фактором побудови цивілізованого фондового ринку є його інформаційна відкритість та прозорість. Створення інформаційної прозорості фондового ринку забезпечується розкриттям емітентами цінних паперів інформації стосовно своєї фінансово - господарської діяльності.

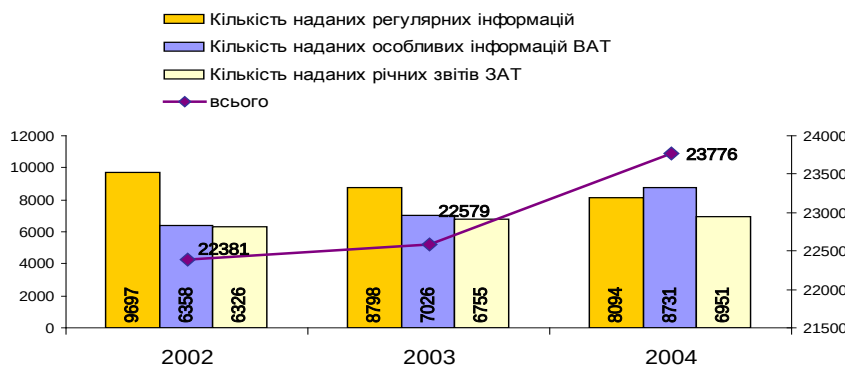

рис. 2.13.13. Надання емітентами інформації територіальним управлінням Комісії

До територіальних управлінь Комісії за 2004 рік надійшло 8094 регулярних інформацій, 8731 особлива інформація, 6951 річний звіт ЗАТ

4. Ліцензійна діяльність територіальних управлінь

За станом на 01.01.2005 р. діяльність щодо ведення власного реєстру власників іменних цінних паперів здійснювали 600 емітентів. Протягом 2002-2004 років кількість емітентів, що ведуть власний реєстр зменшилась на 37,7%.

У 2004 році територіальними управліннями:

видано 182 ліцензії емітентам на ведення власного реєстру;

анульовано 54 ліцензії;

переоформлено 10 ліцензій.

Протягом 2004 року територіальні управління прийняли 2670 звітів з ведення власного реєстру емітентом, 813 інформацій про власників, які володіють 10% і більше акцій емітентів.

5. Контрольно-ревізійна діяльність

Одним із пріоритетних напрямків діяльності територіальних управлінь Комісії є створення умов для сприяння правового клімату функціонування фондового ринку, для залучення коштів інвесторів в економіку України шляхом захисту їх прав і законних інтересів, запобігання правопорушень на ринку цінних паперів, а в разі їх виявлення - оперативного і всебічного їх розслідування та вжиття заходів, які б унеможливили їх виникнення.

Одним із засобів контролю за діяльністю учасників фондового ринку та захисту прав інвесторів, який дозволяє виявити та своєчасно попередити правопорушення на ринку цінних паперів є контрольно-ревізійна діяльність.

За період з 01.01.2003 року по 01.01.2005 року спеціалістами територіальних управлінь Комісії була проведена 3901 перевірка.

При цьому більшість професійних учасників фондового ринку перевірялась з урахуванням їх впливу на розвиток фондового ринку регіонів та встановлених Комісією критеріїв визначення великих учасників фондового ринку неодноразово, як планово, згідно з план-графіками проведення перевірок, затвердженими наказами Комісії, так і спеціально, за дорученнями самої Комісії, за зверненнями правоохоронних органів, прокуратури, служби безпеки України, інших державних органів та за скаргами громадян.

Так, територіальними управліннями Комісії за 2004 рік було здійснено всього 1359 перевірок та ревізій. 64,5% проведених перевірок, а саме 877, проведено планових перевірок, 35,4% проведених перевірок, а саме 482, були проведені в позаплановому режимі, з них 150 - за дорученням Комісії, 331 - за зверненням правоохоронних органів, прокуратури, СБУ, 1 - з інших причин (рис. 2.13.14.).

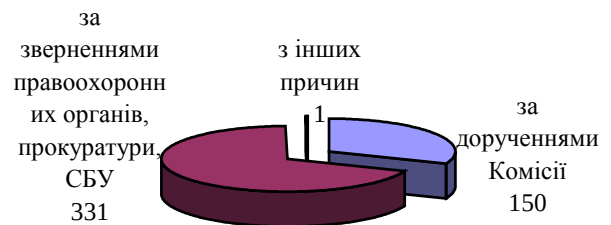

рис. 2.13.14. Структура позапланових перевірок

Однією з характерних особливостей здійснення територіальними управліннями контролю за дотриманням вимог законодавства про цінні папери на фондовому ринку є постійна і тісна взаємодія у цьому напрямі з правоохоронними органами та іншими державними органами.

За 2004 рік найбільше проведено перевірок управліннями Комісії у м. Києві та Київській області (198 або 14,6 від загальної кількості проведених територіальними управліннями перевірок), Одеським (111 або 8,2%), Миколаївським (87 або 6,4%), Запорізьким (78 або 5,7%), Харківським (76 або 5,6%) та Львівським (64 або 4,7%) територіальними управліннями.

Середня навантаженість серед територіальних управлінь за 2004 рік щодо проведених перевірок становила 3 перевірки на 1 працівника. Найбільша навантаженість на 1 працівника щодо проведених перевірок у 2004 році була у територіальному управлінні у м. Севастополі (5,9 перевірок/на 1 працівника), Одеському (5,3), Миколаївському (4,8), Запорізькому (3,9), Житомирському (3,7) територіальних управлінь та у територіальному управлінні в АР Крим (3,7)

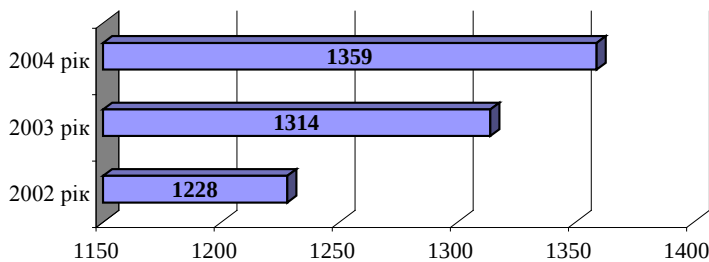

Рис.2.13.15.Динаміка кількості проведених територіальними управліннями перевірок

Кількість проведених територіальними управліннями перевірок за період з 2002 по 2004 рік збільшилась на 131, або на 10,6%.

Тенденція щорічного збільшення кількості перевірок в контрольно-ревізійній діяльності територіальних управлінь пояснюється не тільки постійним удосконаленням законодавчо-нормативної бази цієї діяльності, що є важливим

фактором поліпшення умов здійснення перевірок, а й підвищенням рівня знань і досвіду працівників територіальних управлінь.

Усього, за 2004 рік територіальними управліннями Комісії проведено 583 перевірки емітентів, 414 - незалежних реєстраторів, 7 - інвестиційних фондів та інвестиційних компаній, 185 - торговців цінними паперами, 37 - зберігачів та депозитаріїв

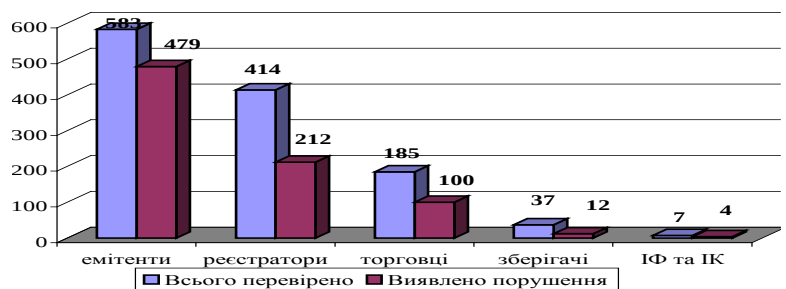

Рис 2.13.16. Розподіл перевірок за учасниками фондового ринку

За результатами проведених перевірок учасників фондового ринку у діяльності 807 або у 65,8% перевірених виявлені факти порушення чинного законодавства.

Так, порушення законодавства про цінні папери виявлені у діяльності 479 емітентів (або у 82,1% перевірених), 212 реєстроутримувачів (у 51,2%), 4 інвестиційних компаній та інвестиційних фондів (у 57,1%), 100 торговців (у 54,1%), 12 зберігачів та депозитаріїв (або у 32,4% перевірених).

6. Діяльність щодо правозастосування на ринку цінних паперів

Встановлення факту правопорушення та правозастосування розглядаються територіальними управліннями, як необхідні дії щодо припинення та наступного попередження порушень чинного законодавства щодо цінних паперів в діяльності юридичних осіб та їх посадових осіб.

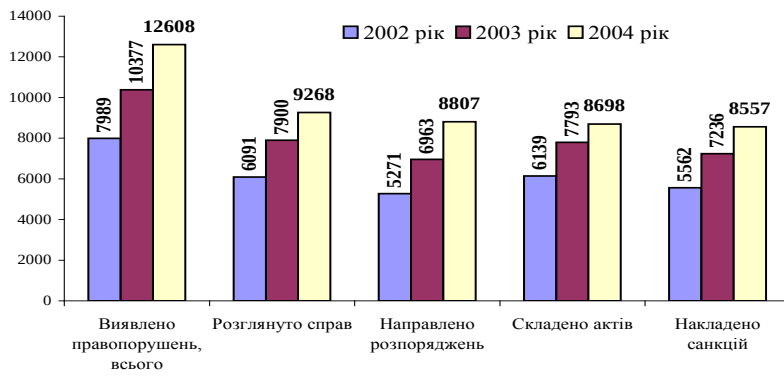

Рис. 2.13.17. Динаміка показників правозастосування

правопорушення на ринку цінних паперів, складено 76 протоколів про адміністративні правопорушення

Порівняно з попереднім роком кількість виявлених територіальними управліннями правопорушень у цілому збільшилась на 21,5%, відповідно зросли: кількість розглянутих справ на 17,3%, направлених розпоряджень - на 26,5%, кількість складених актів про правопорушення - на 11,6%, складених протоколів - на 65,2%, накладених санкцій на правопорушників територіальними управліннями - на 18,3%.

Порівняно з 2003 роком збільшились на 29,6% сума накладених штрафів та на 11,1% сума сплачених штрафів за виявлені правопорушення на ринку цінних паперів. Відсоток штрафів, що були сплачені, до накладених склав 33,5%.

Найбільше накладено штрафів на правопорушників за правопорушення на ринку цінних паперів Одеським територіальним управлінням (500075 грн.), управлінням Комісії в м. Києві та Київській області (487900 грн.), Луганським (474547 грн.), Донецьким (359872 грн.) та Чернігівським (236249 грн.) територіальними управліннями.

Найбільше сплачено штрафів правопорушниками в Одеській (196085 грн.), у м. Києві та Київській (206915 грн.), Вінницькій (109505 грн.), Рівненській (103772 грн.) та Тернопільській (87913 грн.) областях.

Протягом 2004 року територіальними управліннями Комісії було накладено всього 8557 санкції за порушення законодавства на ринку цінних паперів, у тому числі: у вигляді штрафів на загальну суму 4434013 грн. Порушниками законодавства на ринку цінних паперів було сплачено штрафів на суму 1442697 грн., у т.ч. 837095 грн. сплачено у добровільному порядку,

■ всього накладено штрафних санкцій на суму
 ■ всього сплачено штрафів
 ■ сплачено у добровільному порядку
 ■ сплачено у примусовому порядку

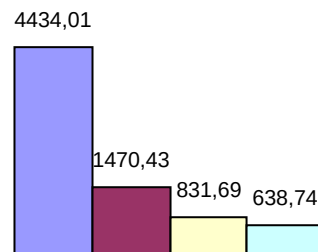

рис. 2.13.19. Сплачені штрафи учасниками фондового ринку за правопорушення на ринку цінних паперів (за 2004 рік), тис.грн.

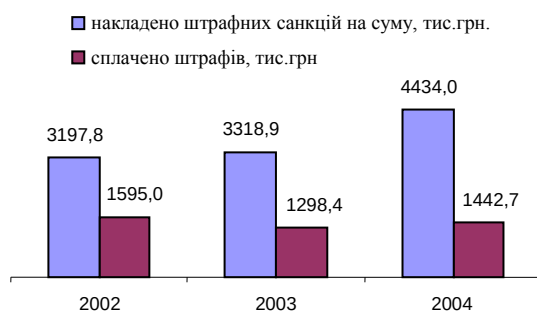

рис. 2.13.18. Накладені та сплачені штрафи за правопорушення на ринку цінних паперів

638742 грн. стягнуто у примусовому порядку.

Територіальні управління у своїй роботі тісно взаємодіють з органами прокуратури, Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України, спільно з якими ведеться робота з припинення порушень чинного законодавства закритими акціонерними товариствами, які не зареєстрували випуск цінних паперів, акціонерними товариствами, що здійснюють ведення реєстру власників іменних цінних паперів без наявності відповідного дозволу та відкритими акціонерними товариствами, що не подали у встановленому порядку річної звітності. Органами прокуратури за зверненнями

територіальних управлінь надсилаються приписи акціонерним товариствам щодо усунення правопорушень, забезпечується явка посадових осіб акціонерних товариств - порушників для складання протоколів (актів) про правопорушення.

Взаємодія територіальних управлінь щодо усунення порушень законодавства на ринку цінних паперів з обласними державними адміністраціями, іншими обласними державними органами здійснюється шляхом взаємообміну інформацією, запитів та відповідей на запити, розгляду та надіслання звернень відповідно до компетенції та повноважень державних органів, здійснення територіальними управліннями позапланових перевірок за дорученнями правоохоронних органів, звернень територіальних управлінь до правоохоронних органів щодо надання допомоги в припиненні учасниками фондового ринку порушень законодавства про цінні папери, їх пошуку, сприянні у примусовому стягненні з порушників штрафів через судові органи та органи державної виконавчої служби тощо.

7. Діяльність щодо захисту прав інвесторів

Одним із напрямів діяльності територіальних управлінь є врегулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів та внаслідок яких порушені права та законні інтереси громадян України.

Виходячи з завдань, покладених на Комісію чинним законодавством територіальні управління здійснюють захист прав інвесторів шляхом застосування заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства в межах своїх повноважень.

За 2004 рік до територіальних управлінь надійшло на розгляд 6078 звернень, запитів та скарг від громадян та професійних учасників ринку цінних паперів щодо порушення їх прав та інтересів на фондовому ринку, що порівняно з попереднім роком менше на 6,4%.

Із загальної кількості поданих до територіальних управлінь звернень, запитів та скарг в письмовій формі надійшло 4017, що складає 66,1% від їх загальної кількості. Цей показник збільшився на 4,2% у порівнянні з 2003 роком.

За 2004 р. територіальними управліннями на письмові звернення було надано 3903 відповіді, що на 295 відповідей або на 8,2% більше, ніж за попередній рік.

У цілому по територіальним управлінням відсоток наданих відповідей на письмові звернення склав 97,2%

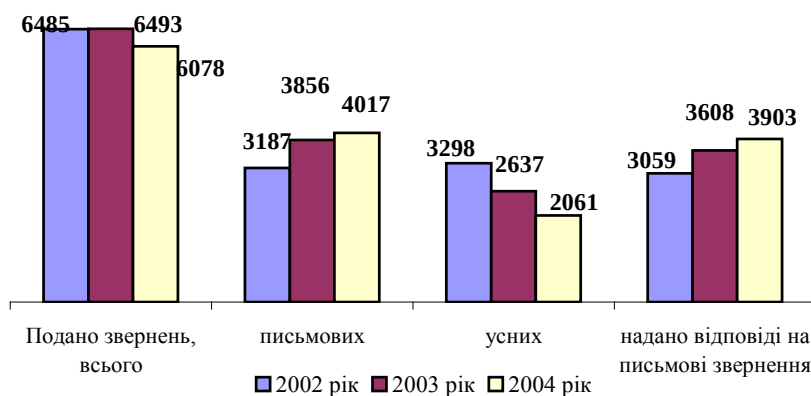

рис. 2.13.20. Динаміка кількості звернень, запитів, скарг

Характерним для процесу динаміки загальної кількості звернень є те, що протягом трьох років відбувалось зменшення кількості усних звернень та зростання кількості письмових звернень, що відображено у діаграмі.

Зростання кількості письмових звернень до територіальних управлінь, перш за все, свідчить про підвищення рівня інформованості та освіченості населення.

Територіальними управліннями постійно надаються консультації та роз'яснення норм чинного законодавства

з регулювання фондового ринку. За 2004 рік з метою захисту прав інвесторів та запобігання правопорушень на ринку цінних паперів територіальними управліннями здійснено 333 публікації та виступи у засобах масової інформації регіону, проведено 189 семінарів щодо роз'яснення законодавства про цінні папери.

III. РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1. Місце та стан розвитку фондового ринку в економічному просторі України

Розвиток ефективно діючого фінансового ринку здатного мобілізувати та перерозподіляти інвестиційні ресурси є найважливішим завданням регулювання національної економіки. Тому розвиток фондового ринку як невід'ємної частини фінансового ринку набуває першочергового значення.

Державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється:

щодо ринку банківських послуг - Національним банком України;

щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів - Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

щодо інших ринків фінансових послуг – Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг). До сфери державного регулювання Держфінпослуг відносяться ринок страхових послуг, ринок фінансових послуг, які надаються недержавними пенсійними фондами, кредитними спілками, ломбардами, лізинговими компаніями тощо.

У зв'язку з тим, що державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством, розвиток ринку цінних паперів України залежить від цілого ряду умов, створених цими органами та їх взаємодії.

У 2004 році відбулись наступні зміни у цьому секторі економіки:

темپ реального приросту ВВП набув рекордного значення, склавши 12,1%, у тому числі за рахунок збільшення валової доданої вартості у будівництві на 22%, сільськогосподарського виробництва – на 19,1, оптовій та роздрібній торгівлі – на 19% та промисловому виробництві на 12,5%, (у 2003 році темп росту ВВП склав 9,3 відсотка). Це найбільше зростання ВВП серед країн СНД за 2004 рік. У Білорусії зростання ВВП за зазначений період становив 11%, у Таджикистані - 10,6%, Азербайджані - 10,2%, Вірменії - 10,1%, Казахстані – 9,4%, Грузії - 8,4%, Молдавії - 7,3%, Росії та Киргизії – 7,1%. У 2004 році економічне становище всіх країн Співдружності в 2004р. помітно стабілізувалося, чому сприяла економічна кон'юнктура. Темпи зростання основних макроекономічних показників були відносно високими. Так, за оцінками експертів, приріст валового внутрішнього продукту (ВВП) у середньому в країнах Співдружності за 2004 рік становив 8%, як і у 2003;

індекс промислового виробництва зріс на 12,5%;

експорт товарів зріс на 43%, а імпорт зріс майже на 30%;

підвищився добробут населення, а саме, реальна заробітна плата одного працівника зросла на 23,8%;

частка підприємств, результатом діяльності яких є прибуток, склала 66,3% від загальної кількості підприємств. Частка таких підприємств у фінансовій сфері становила 73,7%, у промисловості – 60,7%;

Зниження ставки податку на прибуток посилило його стимулюючу роль у збільшенні обсягу інвестицій. Виключення України з “чорного списку” FATF та надання країні статусу з ринковою економікою сприяє скасуванню недовіри з боку зовнішніх інвесторів, підвищенню інвестиційного рейтингу нашої держави. Разом із тим, як стануть більш прозорими фінансові потоки, відбуватиметься їх поступовий вихід із тіні, скорочуватиметься відтік капіталу із країни. Результатом цього є покращання інвестиційного іміджу країни, що, у свою чергу, сприятиме збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій та нарощенню обсягів капіталу для потреб внутрішнього ринку.

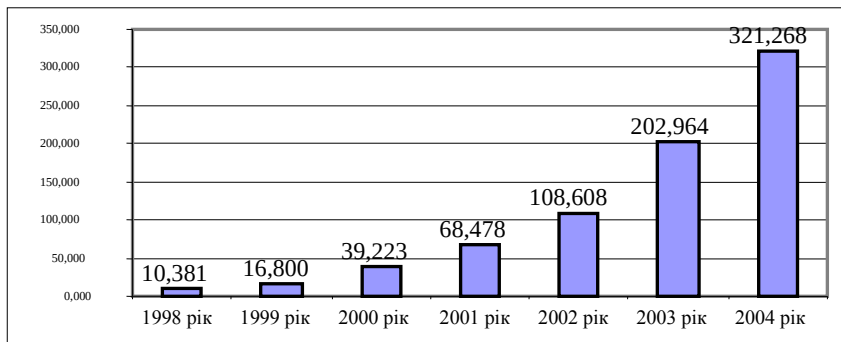

рис. 3.1.1. Відношення показників ринку цінних паперів до ВВП

В умовах коли відбувається синхронізація темпів економічного зростання в базових галузях економіки, зміцнення міжгалузевих зв'язків, збільшення питомої ваги видів діяльності, пов'язаних із задоволенням потреб внутрішнього ринку, активізація та вдосконалення інвестиційних процесів, простежується тенденція збільшення обсягів торгів на ринку цінних паперів (рис.3.1.1. та 3.1.2.).

рис. 3.1.2. Відношення показників ринку цінних паперів до ВВП

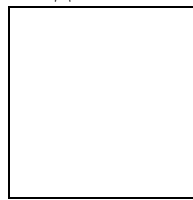

Як і у попередні роки продовжилось збільшення загального обсягу торгів на ринку цінних паперів. За 2004 рік обсяг торгів на ринку цінних паперів становив 321,3 млрд. грн.

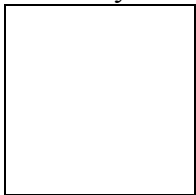
рис. 3.1.3. Загальний обсяг торгів на фондовому ринку України, млрд.грн.

Комісією проводиться розрахунок *інтегрального індексу* фондового ринку відповідно до Методики розрахунку інтегрального індексу фондового ринку, затвердженої рішенням Комісії від 20.12.2000 р. № 237. Цією Методикою визначено порядок розрахунку інтегрального індексу фондового ринку, інформаційну базу та критерії відбору підприємств для розрахунку інтегрального індексу фондового ринку. Метою даного розрахунку є визначення макроекономічної ситуації тенденцій розвитку фондового ринку України.

Значення індексу розраховується за даними звітності торговців цінними паперами про їх діяльність. Для розрахунку інтегрального індексу фондового ринку були взяті всі виконані торговцями угоди купівлі-продажу з акціями підприємств на вторинному ринку. Сукупність таких підприємств визначається відповідно до Методики.

На графіках зображено динаміку інтегрального індексу фондового ринку (рис.3.1.4.) та динаміку кількості емітентів, що увійшли до бази розрахунку індексу (рис.3.1.5.).

Протягом 2004 року найбільше (за сумами) угод укладалось у Київській, Запорізькій, Донецькій та Львівській областях.

Найбільші обсяги угод у 4 кварталі 2004 року були укладені з акціями ВАТ "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь", їх сума становила 26,4 млн.грн.

Серед акціонерних товариств, з акціями яких укладались угоди на ринку цінних паперів України були наступні: ВАТ "Укртелеком" (19,77 млн.грн.), ВАТ "Західенерго" (8,70 млн.грн.), ВАТ "Металургійний

комбінат "Азовсталь" (7,03 млн.грн.), ВАТ "Концерн Стирол" (7,01 млн.грн.), ВАТ "Нижньодніпровський трубопрокатний завод" (3,73 млн.грн.), ВАТ "Дніпроенерго" (3,52 млн.грн.), ВАТ "Державна енергогенеруюча компанія "Центренерго" (2,82 млн.грн.), ВАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча" (2,43 млн.грн.), ВАТ "УКРНАФТА" (1,74 млн.грн.).

3.2. Емісійна діяльність на ринку цінних паперів

За станом на 01.01.2005 в Україні зареєстровано як юридичні особи **33 387** акціонерних товариств, з них 11 556 – відкритих, 21 831 – закритих.

За станом на 01.01.2005 розподіл власності відбувся таким чином:

у власності нерезидентів знаходиться 21,8 % акцій українських емітентів на загальну суму 27,6 млрд.грн., що на 1,4 % менше ніж у минулому році.

фізичні особи є власниками 23,3 % акцій на загальну суму 29,5 млрд.грн., що на 2 % більше ніж аналогічний показник минулого року.

За станом на 01.01.2005 зареєстрували випуски цінних паперів **23 821** акціонерне товариство, що складає 71,4 % (у 2003 році – 21 594 акціонерних товариства або 63 % від загальної кількості). Порівняно з минулим роком питома вага акціонерних товариств, які зареєстрували випуск цінних паперів, зросла на 8,4%, а їх кількість – на 2 227.

За станом на 01.01.2005 загальний обсяг випусків цінних паперів, зареєстрованих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, становить 145 млрд. грн. (рис. 3.2.1.).

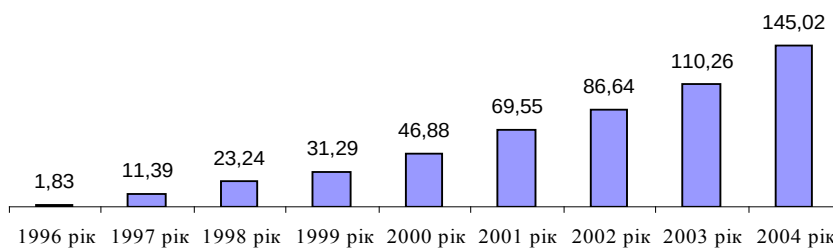

рис. 3.2.1. Динаміка обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів

У 2004 році загальний обсяг зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів становив 34,76 млрд.грн., що на 11,14 млрд.грн. більше, ніж у минулому році. (рис.3.2.2.).

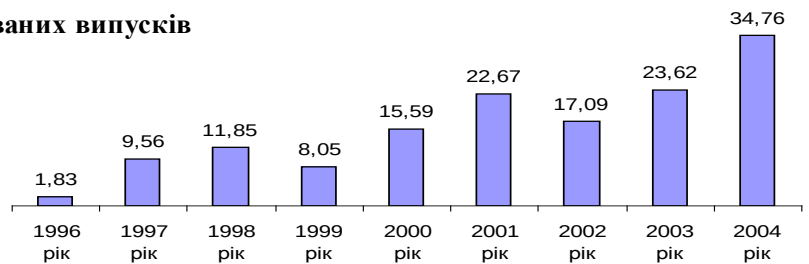

рис. 3.2.2. Обсяги зареєстрованих випусків цінних паперів у 1996 – 2004 роках

Протягом 2004 року Комісією були зареєстровані випуски цінних паперів:

акції (за вирахуванням скасованих випусків)	- 28336,238 млн.грн.
облігації підприємств	- 3888,66 млн.грн.
облігації банків	- 217,93 млн.грн.
облігації місцевих позик	- 45,00 млн.грн.
акції КІФ	- 150,35 млн.грн.
інвестиційні сертифікати ПФ	- 2008,41 млн.грн.
опіони	- 112,21 млн.грн.

Як і у попередні роки, провідну позицію на фондовому ринку України серед фінансових інструментів за обсягами зареєстрованих випусків займають акції – 81,5 % та облігації підприємств і банків – 11,8 % від загального обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів у 2004 році.

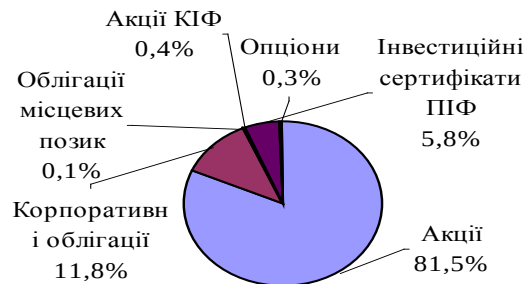

рис. 3.2.3. Зареєстровані випуски цінних паперів

Реєстрація випусків акцій

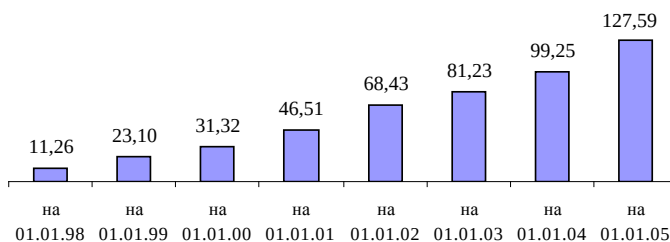

рис. 3.2.4. Динаміка обсягу зареєстрованих випусків акцій за вирахуванням скасованих випусків, млрд. грн.

Обсяги зареєстрованих випусків акцій Комісією постійно змінюються. Так, за останні 8 років склалась тенденція, коли кожні 3 роки після зменшення зареєстрованих обсягів акцій відбувається їх поступове збільшення.

У 2004 році Комісією було зареєстровано 1705 (за вирахуванням 257 скасованих випусків) випусків цінних паперів на загальну суму 28,34 млрд.грн. Порівняно з попереднім, 2003 роком, сума зареєстрованих випусків акцій зросла на 10,32 млрд.грн. (рис. 3.2.5.).

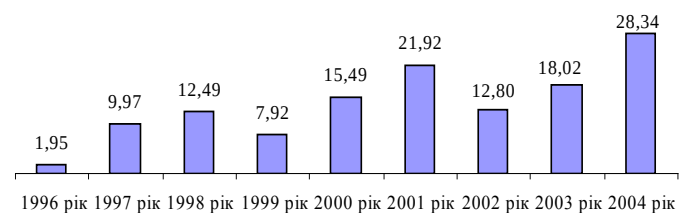

рис. 3.2.5. Обсяги зареєстрованих випусків акцій за вирахуванням скасованих випусків, млрд.грн.

Обсяги випусків акцій (млрд.грн.) — Кількість випусків акцій (шт.)

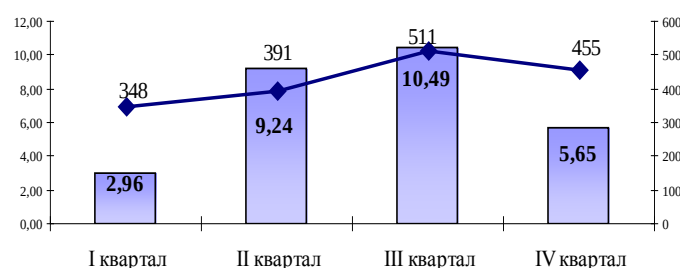

рис. 3.2.6. Обсяги (млрд.грн.) та кількість (шт) випусків акцій поквартально за 2004 рік

відповідно 511 випусків акцій на суму 10,49 млрд. грн. (рис. 3.2.6.).

Протягом року найбільшу кількість та обсяг зареєстрованих випусків акцій було зафіксовано у III кварталі 2004 року –

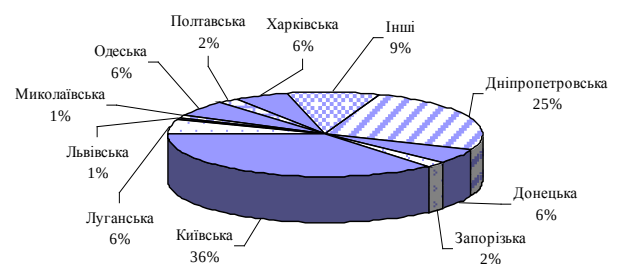
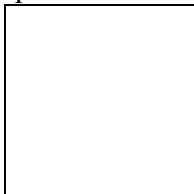

рис. 3.2.7. Розподіл зареєстрованих випусків акцій за областями (за вирахуванням скасованих випусків)

До регіонів, емітенти яких зареєстрували найбільші обсяги випусків акцій, у цьому році увійшли Київська (37%), Дніпропетровська (25%), питома вага яких становила 62 % від загального обсягу зареєстрованих випусків акцій (рис. 3.2.7.).

Протягом 2004 року було скасовано 257 випусків акцій на суму 1,12 млрд.грн.

Структура зареєстрованих випусків акцій порівняно з минулим роком змінилась, хоча найбільша частка від загального обсягу була зафіксована при реєстрації випуску акцій закритих акціонерних товариств (рішення Комісії № 167/02) і у 2004 році становила 33,6 %, а у 2003 році – 36,22 %, (рис.3.2.8., 3.2.9.).

Порівняно з відповідним періодом частка зареєстрованих обсягів випуску акцій у зв'язку зі створенням відкритих акціонерних товариств із державних підприємств у процесі приватизації та корпоратизації (рішення Комісії № 39/00) зросла з 2,84% до 23,06% (у 2002 році ця величина складала 20,86%).

А частка зареєстрованих обсягів випусків акцій у зв'язку з індексацією основних фондів (відповідно до Положення 07-04/98) зменшилась з 4,56% до 2,28%;

Щодо частки випусків акцій, зареєстрованих під час реорганізації товариств (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) (рішення Комісії 221/98), то вона продовжує збільшуватись з 19,98% у 2003 році до 20,5% - у 2004.

Значно зменшилась частка зареєстрованих

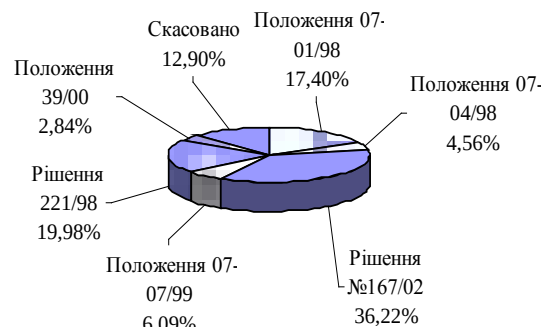

рис. 3.2.9. Розподіл зареєстрованих Комісією випусків акцій у 2003 році за нормативними документами

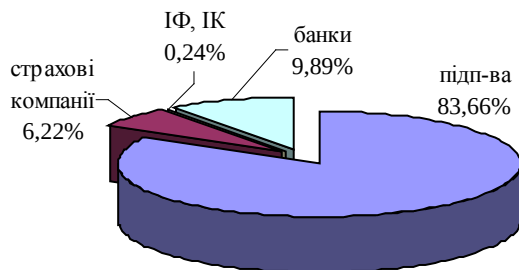

рис. 3.2.11. Обсяги випусків акцій за видами емітентів (%)

випусків акцій відкритих акціонерних товариств, які створюються шляхом заснування органом, уповноваженим управляти об'єктами державної власності, та холдингових компаній, що створюються у процесі корпоратизації та приватизації (відповідно до Положення 07-07/99) – з 6,09% до 0,9%;

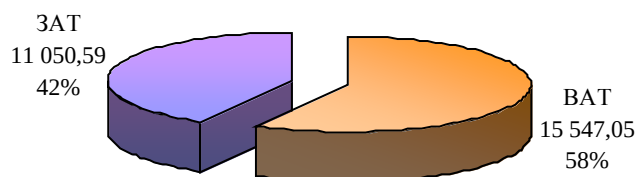

рис. 3.2.10. Обсяг та питома вага зареєстрованих протягом 2004 року акцій БАТ та ЗАТ (млн.грн. та %)

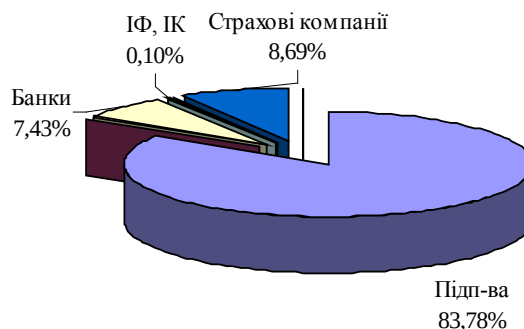

рис. 3.2.12. Обсяги випусків акцій за видами емітентів, 2003 рік (%)

Сумарна вартість зареєстрованих Комісією у 2004 році випусків акцій, що випускаються з метою залучення коштів відкритими та закритими акціонерними товариствами (відповідно до Положення 07-01/98 та рішення № 167/02) склала 15,19 млрд.грн., що становить 51,46 % від загального обсягу зареєстрованих випусків. Порівняно з минулим роком це на 2,16 % менше, ніж у попередньому році.

У 2004 році Комісією було зареєстровано найбільші випуски акцій відкритих акціонерних товариств на суму 15,55 млрд.грн., що на 7,22 млрд.грн. більше ніж у 2003 році та закритим акціонерним товариствам на суму 11 млрд.грн., що на 4,3 млрд.грн. більше ніж у попередньому році (рис. 3.2.10.)

На діаграмах (рис. 3.2.11. та рис. 3.2.12.) видно, що найбільшими залишаються випуски акцій підприємств. Їх частка складає 83,66 % від загального обсягу випусків акцій, що на 0,12% менше ніж у минулому році. Частка емісій банків збільшилась порівняно з минулим роком на 2,46% і склала у 2004 році майже 10 % від загального обсягу емісії акцій. Частка страхових компаній складає трохи більше, ніж 6%, що на 2,47 % менше ніж у 2003 році. А емісії, здійснені інвестиційними фондами та інвестиційними компаніями, складають лише 0,24 % від загального обсягу емісій, що на 0,12 % більше, ніж за попередній рік.

Серед підприємств, які зареєстрували найбільші випуски акцій (понад 500 млн.грн. Сукупний обсяг їх емісій склав 30,93 % від загального обсягу емісій акцій) можна назвати наступні (таблиця 3.2.1.)

Табл. 3.2.1.

Перелік емітентів, які здійснили найбільші випуски акцій протягом 2004 року

	Організаційно-правова форма	Назва емітента	Обсяг емісії, млн.грн.
1	ВАТ	Криворізький гірничо-металургійний комбінат "Криворіжсталь"	3859,53
2	ЗАТ	Нафтова холдингова компанія	1663,68
3	ВАТ	Краснодонвугілля	1175,23
4	ВАТ	Одеський припортовий завод	798,54
5	ЗАТ	Кримський ТИТАН	736,15
6	ЗАТ	Трубівест	530,44

Частка емітентів, що зареєстрували випуски на суму від 200 до 500 млн.грн. склала 15,25 % від загального обсягу емісій.

Реєстрація випусків облігацій підприємств

Розвиток ринку облігацій підприємств є винятково важливим для України, зважаючи на те, що підприємства саме через випуск облігацій мають можливість залучати інвестиційні ресурси.

На фондовому ринку України збереглась тенденція минулих років щодо збільшення зареєстрованих випусків облігацій підприємств. За обсягами зареєстрованих випусків серед фінансових інструментів у 2003 році облігації підприємств зайняли друге місце.

Протягом 2004 року було зареєстровано 230 випусків облігацій на загальну суму 4,106 млрд.грн., з них 209 випусків облігацій підприємств на суму 3,889 млрд.грн. та 18 випусків облігацій, здійснених банками, на суму 0,218 млрд.грн. (рис. 3.2.13 та 3.2.14.)

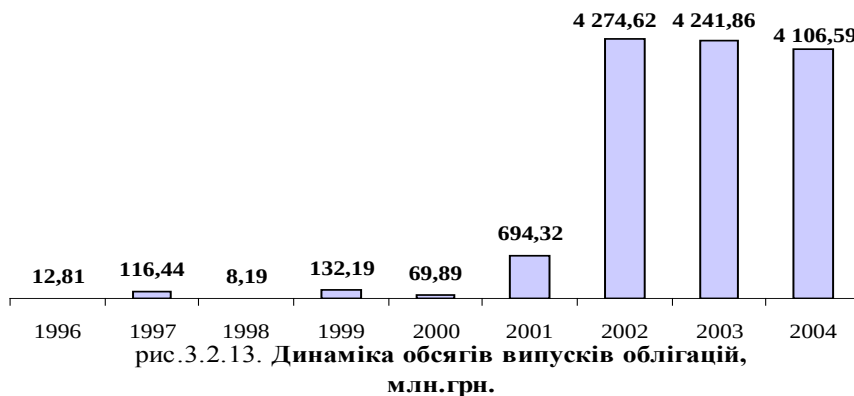

рис.3.2.13. Динаміка обсягів випусків облігацій, млн.грн.

Найбільшу частину випусків облігацій склали облігації товариств з обмеженою відповідальністю (64% від загального обсягу емісій облігацій у 2004 році), далі, відповідно, державні підприємства (13%), відкриті акціонерні товариства (8%) та банки (5%).

У грошовому виразі протягом 2004 року обсяги зареєстрованих випусків облігацій, розподілені за видами емітентів, таким чином, як це представлено у таблиці 3.2.2.)

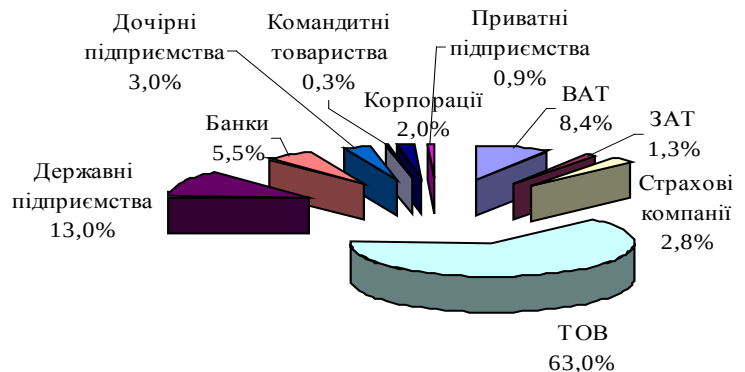

рис.3.2.14. Випуски облігацій у 2004 році

Табл.3.2.2.

Обсяг зареєстрованих протягом 2004 року випусків облігацій за видами емітентів

Вид суб'єкта підприємницької діяльності	1996	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Усього зареєстровано випусків, у тому числі:	12,81	116,44	132,19	69,89	694,32	4 274,62	4 241,86	4 106,59
Банки	0,66	0,50	—	5,00	73,44	87,38	329,16	217,93
Страхові компанії	—	—	—	—	—	25,15	7,00	112,00
Державні підприємства	1,95	102,00	120,00	0,00	56,50	150,00	1 154,00	520,04
Дочірні підприємства	—	—	—	—	—	3 510,00	438,00	117,96
Акціонерні товариства	—	0,04	—	45,81	168,52	84,92	1 093,94	385,93
Товариства з обмеженою відповідальністю	10,20	3,90	8,00	19,08	352,86	417,17	1 102,07	2 515,20
Об'єднання (концерни, корпорації), приватні підприємства, командитні товариства, орендні підприємства та інші	—	10,00	4,19	—	43,00	—	117,70	237,53

Емітенти, що зареєстрували у 2004 році найбільші випуски облігацій наведені у таблиці 3.2.3. Частка емітентів, що зареєстрували випуски облігацій понад 100 млн.грн. складає 36,5 % від загального обсягу випусків. Частка випусків обсягом від 25 до 100 млн.грн. складає 33,87%.

Табл.3.2.3.

Перелік емітентів, які здійснили найбільші випуски облігацій протягом 2004 року

Назва емітента	Обсяг випуску, млн.грн.	% від загального обсягу емісій
Державне підприємство "Енергоатом"	430,04	10,47
Спільне українсько-швейцарське підприємство товариство з обмеженою відповідальністю "Метален"	200,00	4,87
ТОВ „Каштанове місто”	189,34	4,61
ТОВ „Територіальне міжгосподарче об'єднання "ЛІКО-ХОЛДІНГ”	182,75	4,45
ТОВ „СКВО”	156,00	3,80
ТОВ „Атраком”	134,28	3,27
ТОВ „Транссан Термінал Компані”	106,60	2,60
Страхова компанія "Лемма" у формі АТЗТ	100,00	2,44

Реєстрація випусків похідних цінних паперів

На відміну від акцій і облігацій, поява яких обумовлена безпосередніми потребами відтворювального процесу, виникнення похідних цінних паперів викликано необхідністю перерозподілу цінових ризиків, основна економічна функція яких – надання суб'єктам механізму хеджування, тобто страхування від зміни цін на ринку капіталів. Ринок похідних цінних паперів - найбільш динамічний сегмент світових фондових ринків. В Україні процес реєстрації похідних цінних паперів розпочався у 2000 році.

За станом на 01.01.05 Комісією зареєстровано випусків опціонів на суму 310,42 млн. грн.

У 2004 році було зареєстровано 11 випусків опціонів на суму 112,205 млн.грн. (рис. 3.2.17.), здійснених 8 емітентами, а саме: (у порядку зменшення обсягу випуску):

ВАТ “Укртелеком”

Фірма “Буран-Україна”

ТОВ “Промбудіндустрія”

КП “Білоцерківтепломережа”

ТОВ “Масивтепломережа”

ВАТ “Інгулецький гірничо-

збагачувальний комбінат”

ДП “Сплав” ТОВ “Ді-Стар”

ВАТ “Автоальянс ХХІ сторіччя”

На виконання Указу Президента України від 30.10.99 р.

№ 1415/99 “Про основні напрями розвитку фондового ринку України у 2000 році” щодо створення ф'ючерсних та опціонних підрозділів бірж та для впровадження у практику діяльності з організації торгівлі, що не є товарними біржами та ТІС, за поданням управління регулювання та розвитку ринку цінних паперів було прийнято рішення Комісії від 18.03.2003 р. № 102 щодо запровадження пілотного проекту проведення торгів у секції строкового ринку на Універсальній товарній біржі “Контрактовий дім УМББ”.

рис. 3.2.17. Реєстрація випусків опціонів

З метою подальшого розвитку фондового ринку, запровадження на організаторах торгівлі нових фінансових інструментів протягом 2004 року були підготовлені на розгляд Комісії та прийняті рішення Комісії:

від 10.02.2004 №44 щодо реєстрації специфікації ф'ючерсного контракту Універсальної товарної біржі "Контрактовий дім УМВБ", базовим активом якого є банківське золото (без поставки);

від 11.08.2004 № 343 щодо реєстрації змін та доповнень до специфікацій ф'ючерсних контрактів ЗАТ "УМВБ", базовими активами яких є насіння соняшника, фуражна пшениця, ячмінь 3-го класу, цукор з поставкою на умовах СРТ та EXW ;

від 29.12.2004 № 586 щодо реєстрації специфікацій ф'ючерсних контрактів (додаток до Правил проведення торгів у Секції строкового ринку ЗАТ "УМВБ"), базовим активом яких є курс золота, срібла, платини та паладію (без поставки).

Реєстрація місцевої позики випусків облігацій

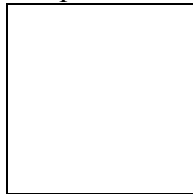
Залучення коштів до бюджетів місцевих органів влади шляхом випуску облігацій місцевих позик сьогодні не має широкого поширення в Україні. Але спостерігається рух у позитивному напрямі.

Так, протягом 1996-2003 років Комісією було зареєстровано 2 випуски облігацій місцевої позики на суму 150,5 млн.грн. (Броварська міська рада та Київська міська рада).

А у 2004 році було зареєстровано два випуски облігацій місцевої позики, а саме у червні 2004 року було зареєстровано випуск облігацій Запорізької міської ради на суму 25 млн.грн. у кількості 25 тисяч облігацій, та у серпні 2004 року випуск облігацій на суму 20 млн.грн. у кількості 20 тисяч штук зареєструвала Донецька міська рада.

3.3. Діяльність емітентів цінних паперів

За станом на 01.01.2005 в Україні зареєстровано як юридичні особи **33387** акціонерних товариств, з них 11556 - відкритих, 21831 - закритих.

ЗА станом на 01.01.2005 розподіл власності відбувся таким чином:

у власності нерезидентів знаходиться 21,8 % акцій українських емітентів на загальну суму 27,6 млрд.грн., що на 1,4 % менше ніж у минулому році.

фізичні особи є власниками 23,3 % акцій на загальну суму 29,5 млрд.грн, що на 2 % більше, ніж аналогічний показник минулого року.

Як і у попередні роки, у 2004 році продовжує простежуватись тенденція щодо усвідомлення необхідності розкриття інформації про свою діяльність з метою залучення інвестицій. Крім національних стандартів бухгалтерського обліку, деякі акціонерні товариства розкривають інформацію про свою фінансово-господарську діяльність за Міжнародними стандартами фінансової звітності, що сприяє їх інвестиційній привабливості, у тому числі для закордонних інвесторів.

Якість та інформативність регулярної інформації за 2003 рік, яка була подана у 2004 році, вища, ніж за попередні роки. З моменту введення в дію нової редакції Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами – емітентами облігацій суттєво змінились підходи до розкриття інформації про діяльність емітентів та фінансові результати цієї діяльності. А з часу оприлюднення цієї інформації засобами Інтернет та отримання результатів (кількісних показників) щодо відвідування зацікавленими особами офіційного веб-сайту Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку для ознайомлення з регулярною інформацією, все більше акціонерних товариств з більшою відповідальністю готують регулярну

інформацію, що, в свою чергу, дозволяє більшій кількості інвесторів знайомитись з цією інформацією.

Аналіз проведено за даними річних звітів закритих акціонерних товариств (6569 підприємств і 31 банка) та відкритих акціонерних товариств (7471 підприємство та 94 банки), які за станом на 01.01.2005 знаходились у центральній базі даних Комісії та оприлюднені відповідно до чинного законодавства.

За підсумками річних звітів акціонерних товариств (далі – емітенти) за 2003 рік в цілому простежується позитивна тенденція щодо рівня свідомості емітентів цінних паперів відносно їх місця і ролі на фондовому ринку України. Річні звіти емітенти подають до Комісії в електронному вигляді, який придатний для її обробки, з 2002 року. У 2003 році звіти за 2002 рік подали 7500 закритих акціонерних товариств та 9035 відкритих акціонерних товариств, у 2004 році звітів за 2003 рік (за станом на 01.01.2005 року) подали 6600 закритих акціонерних товариств та 7565 відкритих акціонерних товариств.

За підсумками 2003 року 451 закрите акціонерне товариство прийняло рішення про виплату дивідендів та сплатили власникам простих акцій дивідендів на загальну суму 243,6 млн.грн. та (у **минулому** 2002 році дивіденди сплатили 460 підприємств-емітентів на суму 253,5 млн.грн.). Серед відкритих акціонерних товариств 115 підприємств сплатили дивіденди на суму 38,8 млн.грн (у **минулому** 2002 році таких підприємств було 120, сума виплачених дивідендів склала 23,6 млн.грн.).

З дати введення в дію нового Положення про подання річного звіту закритими акціонерними товариствами до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та нової редакції Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами – емітентами облігацій суттєво змінились підходи у розкритті інформації про діяльність емітентів та фінансові результати цієї діяльності. Від початку оприлюднення інформації засобами Інтернет та отримання результатів (кількісних показників) щодо відвідування зацікавленими особами офіційного веб-сайту Комісії для ознайомлення з регулярною інформацією, емітенти почали більш уважно готувати таку інформацію та, головне, надавати інформацію, яка дає можливість робити висновки щодо більш уважного ставлення з боку акціонерних товариств до власних акціонерів.

У наведених нижче таблицях представлена інформація про фінансові результати, отримана на підставі даних річних звітів 3342 відкритих акціонерних товариств – великих підприємств (таблиця 3.3.1.) та 736 відкритих акціонерних товариств – малих підприємств (таблиця 3.3.2.).

Табл. 3.3.1.

	Кількість емітентів	На суму (млн.грн.)
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2004 рік)	3277	87 000,43
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2003 рік)	3294	60 967,54
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2004 рік)	3277	72 550,92
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2003 рік)	3292	50 601,35
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2004 рік)	3243	62 364,58
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2003 рік)	3250	43 718,96
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток; (за 2004 рік)	1606	5 634,01
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток; (за 2003 рік)	1405	3 082,38
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: збиток; (за 2004 рік)	1686	2 127,17
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: збиток; (за 2003 рік)	1876	2 467,56

Табл. 3.3.2.

	Кількість емітентів	На суму (тис.грн.)
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2004 рік)	652	310,07
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2003 рік)	668	311,03
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2004 рік)	652	268,25
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); (за 2003 рік)	667	267,29
Чистий прибуток (за 2004 рік)	211	36,76
Чистий збиток (за 2004 рік)	500	78,54
Чистий прибуток (за 2003 рік)	212	21,74
Чистий збиток (за 2003 рік)	500	65,75

За даними Державного комітету статистики України за 1 півріччя 2004 року 2428 відкритих акціонерних товариств мали прибуток на загальну суму 7 725 699,5 тис.грн.

За підсумками 2004 року 8942 відкритих акціонерних товариства отримали наступні результати, наведені у таблиці 3.3.3.

Табл. 3.3.3.

	Кількість емітентів	На суму (млн.грн.)
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток;	4056	22 851
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: збиток;	4886	7 295,2
Чистий прибуток	3957	16 849
Чистий збиток	4985	7 351

Загальна номінальна капіталізація (сума статутних капіталів емітентів) за станом на 31.12.2003 для закритих акціонерних товариств склала 25 784,39 млн.грн. (22 670,0 млн.грн. для емітентів – не банків та 3 114,36 млн.грн. – для банків), Для відкритих акціонерних товариств ця сума складала 67 117,6 (62 189 млн.грн. – для підприємств та 4 928,6 млн.грн. для банків), що у середньому на 20 % вище, ніж у попередньому році (на 10,8 % більше за підприємствами та на 29,35 % більше за банками).

3.4. Діяльність торговців цінними паперами

За станом на 01.01.2005 в Україні мали ліцензії на здійснення діяльності 780 торговців цінними паперами.

Найбільша кількість торговців цінними паперами знаходиться у Київській (46,4 %) Дніпропетровській (10,5 %) і Донецькій (8,5 %) областях. Така ситуація є досить традиційною.

Так, у Київській області ця цифра складає 156 933,3 млн.грн або 48,6 % від загального обсягу виконаних договорів, у Донецькій області – 62 940,6 млн.грн. або 19,6 %, у Дніпропетровській області – 54 077,86 млн.грн. або майже 17%.

Табл.3.4.1.

Інформація про обсяги виконаних договорів за окремими областями (в яких обсяги договорів склали понад 1%), у процентному відношенні до загального обсягу виконаних договорів за періодами

Назва області	I кв 2004 р. (%)	II кв 2004 р. (%)	III кв. 2004 р. (%)	IV кв. 2004 р. (%)
Київська обл. та м. Київ	54,81	46,78	51,4	43,66
Донецька обл.	15,99	18,87	14,35	27,19
Дніпропетровська обл.	14,23	17,95	21,12	14,39
Харківська обл.	9,81	9,61	7,03	7,29
Волинська обл.	-----	-----	1,01	2,33
Запорізька обл.	1,41	3,05	1,46	1,64
Львівська обл.	-----	-----	-----	1,10
Разом	96,25	96,26	95,36	97,6

Дані таблиці 3.4.1. дають можливість співставити обсяги виконаних договорів протягом 2004 року торговцями цінними паперами за областями. До таблиці ввійшли області, обсяг виконаних договорів у яких склав понад 1%. Вперше у 3 кварталі обсяг виконаних договорів у Волинській області перевищив 1 % від загального обсягу виконаних договорів, а у 4 кварталі цей поріг перевищили обсяги виконаних договорів у Львівській області – 1,1 %.

Аналізуючи обсяги виконаних договорів, можна зробити висновок, що більшість (понад 80%) торговців цінними паперами, що здійснювали діяльність, зосереджені у семи областях України. Обсяги виконаних договорів цими торговцями складали протягом року понад 90% від загального обсягу виконаних договорів.

Слід зауважити, що на кінець 2004 року (четвертий квартал) збільшився обсяг виконаних договорів одного середньостатистичного торговця цінними паперами і склав 135,62 млн.грн. Величина обсягу виконаних договорів у семи зазначених областях на одного

середньостатистичного торговця цінними паперами складала 162,02 млн.грн., а обсяги виконаних договорів кожним середньостатистичним торговцем цінними паперами за іншими областями складали лише 17,83 млн. грн.

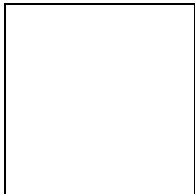
У таблиці 3.4.2. наведена кількість виконаних договорів різними видами торговців цінними паперами.

Табл. 3.4.2.

**Порівняльні дані за кількістю виконаних договорів
різними видами торговців цінними паперами у 2004 році.**

Вид ТЦП	I кв. 2004р. (шт.)	II кв. 2004р. (шт.)	III кв. 2004р. (шт.)	IV кв. 2004р. (шт.)
«чисті торговці»	118 011	116 398	113 152	116 507
інвестиційні компанії	36 840	76 453	37 336	40 144
комерційні банки	8 131	10 635	19 421	11 234
Разом	162 982	203 486	169 909	167 885

Аналізуючи ці дані, можна зробити наступні висновки: найбільша кількість договорів була виконана протягом 2004 року „чистими торговцями” – 65,9 % від загальної кількості виконаних договорів або 67,3 % від загальної суми виконаних договорів. Частка виконаних договорів інвестиційних компаній складала 27,1 % або 10,6 % відповідно, а комерційних банків – 7% від загальної кількості та 22 % від загальної суми виконаних договорів.

На рис.3.4.1. зображено кількість виконаних договорів торговцями цінними паперами за видами цінних паперів: видно, що найбільше виконаних договорів і у грошовому, і у кількісному виразі з акціями (43,2 % від загального обсягу виконаних договорів та 57,1% від загальної кількості виконаних договорів). Сума виконаних договорів з векселями трохи менша, ніж з акціями і складає близько 39 % від загального обсягу виконаних договорів, та 10,5 % від загальної кількості виконаних договорів, що на 17,4 % менше, ніж кількість виконаних договорів з деривативами (27,9). Сума виконаних договорів з деривативами складала лише 0,7 % від загальної суми.

Найбільша кількість договорів укладалась торговцями цінними паперами на неорганізованому ринку (майже 96%). Розподіл виконаних договорів за видами ринків зображено на рис. 3.4.2.

Комісією було проведено ранжування професійних учасників ринку цінних паперів, які здійснюють діяльність з випуску та обігу цінних паперів (додаток 7.)

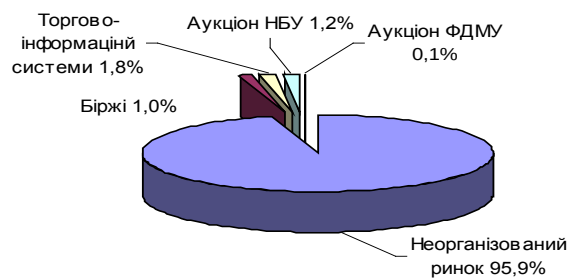

рис. 3.4.2. Розподіл виконаних договорів за видами ринків, %

3.5. Діяльність інститутів спільного інвестування (корпоративних та пайових фондів)

Інститут спільного інвестування (далі - ІСІ) - корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд, який здійснює діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість.

Інститути спільного інвестування здатні суттєво прискорити розвиток фондового ринку України, забезпечити збільшення надходжень інвестицій від вітчизняних та іноземних інвесторів і стати потужним джерелом інвестиційних ресурсів для економіки країни.

Протягом 2004 року видано 58 ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами, серед яких:

24 - на здійснення діяльності з управління активами ІСІ;

29 - на здійснення діяльності з управління активами ІСІ та пенсійних фондів;

5 - на здійснення діяльності з управління активами пенсійних фондів.

Слід зазначити, що протягом 2004 року переоформлено 13 ліцензій на здійснення діяльності з

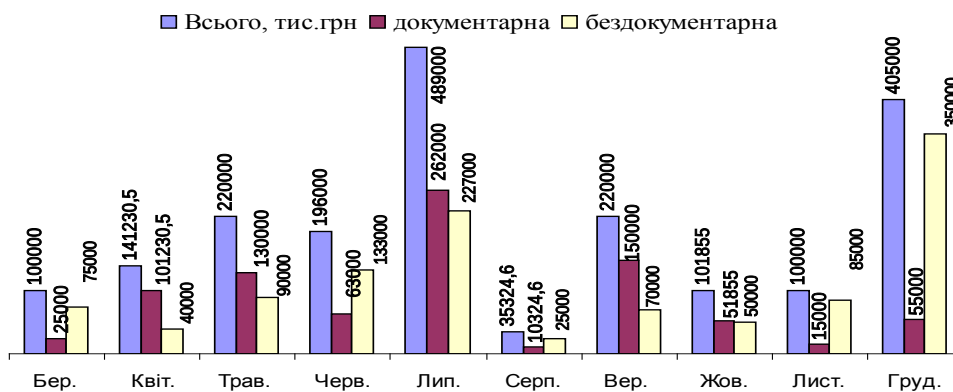

рис. 3.5.1. Обсяг зареєстрованих протягом 2004 року випусків інвестиційних сертифікатів пайовими ІФ

управління активами ІСІ, виданих протягом 2002-2003 років у зв'язку з розширенням діяльності.

За станом на 01.01.2005 року Комісія видала 90 ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами

За станом на 01.01.2005 в Україні

здійснювали діяльність з управління активами 90 компаній.

Важливе місце у розвитку інвестиційних процесів в Україні відігравали інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, що були створені відповідно до Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України від 19.02.94 № 55/94. У зв'язку з введенням в дію Закону України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” закриті інвестиційні фонди та закриті взаємні фонди інвестиційних компаній, які були створені у встановленому законодавством порядку до набрання чинності цим Законом, здійснюють свою діяльність поряд з пайовими та корпоративними інвестиційними фондами відповідно до вищезазначеного Положення, протягом строку, на який вони були створені.

Відкриті інвестиційні фонди та відкриті взаємні фонди інвестиційних компаній, які були створені у встановленому законодавством порядку до набрання чинності цим Законом, зобов'язані ліквідуватися або привести свою діяльність у відповідність з вимогами цього Закону протягом двох років з дня набрання чинності цим Законом.

За станом на 01.01.2005 в Україні діють 61 інвестиційний фонд та 76 взаємних фондів 49 інвестиційних компаній, які були створені відповідно до вищезазначеного Положення.

Протягом 2004 року у зв'язку з ліквідацією скасовано реєстрацію випусків інвестиційних сертифікатів 5 інвестиційним фондам та 10 взаємним фондам 8 інвестиційних компаній на загальну суму 59 122 525 грн.

Протягом 2004 року Комісією було зареєстровано 369,39 млн.шт. випусків інвестиційних сертифікатів пайових та корпоративних інвестиційних фондів на загальну суму 2008 млн. грн.

У 2004 році Комісією було зареєстровано випусків акцій корпоративними інвестиційними фондами на загальну суму 150,4 млн. грн.

3.6. Діяльність щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів

У відповідності до рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 290 від 24.06.2003 до Комісії було надано 367 звітів суб'єктів підприємницької діяльності щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та 26 звітів територіальних управлінь Комісії стосовно 598 емітентів, які самостійно ведуть власні реєстри власників іменних цінних паперів.

Регіональне представництво реєстраторів власників іменних цінних паперів сформувалося у попередні роки. Більшість з них знаходиться у промислово розвинутих регіонах, де сконцентрована переважна більшість емітентів іменних цінних паперів. У таблиці 3.6.1. представлено розподіл

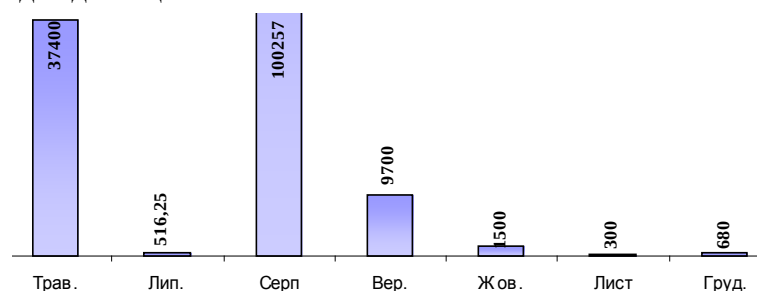

рис. 3.5.2. Обсяг та кількість зареєстрованих протягом 2004 року випусків акцій корпоративними ІФ, тис. грн.

реєстраторів за регіонами та надано окремі дані щодо їх діяльності за станом на 01.01.2005 за наданими до Комісії адміністративними даними.

Табл. 3.6.1.

Розподіл реєстраторів за регіонами

Назва регіону	Кількість реєстраторів	Частка у загальній кількості (%)	Кількість підпорядкованих підрозділів реєстраторів	Кількість емітентів, яких обслуговують реєстратори	Частка у загальній кількості (%), емітентів	Кількість випусків ЦП	Кількість номінальних утримувань ЦП	Кількість рахунків у власників іменних цінних паперів у реєстрах
Автономна Республіка Крим	14	3,81	7	778	4,13	769	180	296293
Вінницька область	12	3,27	4	453	2,41	455	223	568470
Волинська область	4	1,09	4	287	1,52	287	101	175306
Дніпропетровська область	35	9,54	7	2311	12,28	2336	941	1557534
Донецька область	18	4,90	6	856	4,55	883	488	1501179
Житомирська область	4	1,09	2	414	2,20	419	203	176157
Закарпатська область	3	0,82	3	157	0,83	158	31	79764
Запорізька область	15	4,09	5	550	2,92	563	212	475480
Івано-Франківська область	6	1,63	2	408	2,17	417	185	319153
Київська область та м. Київ	115	31,34	10	5728	30,43	5870	2110	6000847
Кіровоградська область	3	0,82	4	265	1,41	266	81	155641
Луганська область	7	1,91	6	347	1,84	360	166	225060
Львівська область	12	3,27	5	832	4,42	852	325	1089445
Миколаївська область	12	3,27	5	599	3,18	608	111	170947
Одеська область	18	4,90	2	622	3,30	634	201	367077
Полтавська область	10	2,72	6	532	2,83	540	188	358554
Рівненська область	10	2,72	2	495	2,63	499	135	195664
Сумська область	4	1,09	4	256	1,36	265	119	202053
Тернопільська область	4	1,09	3	213	1,13	214	90	144868
Харківська область	25	6,81	3	1285	6,83	1349	438	617284
Херсонська область	8	2,18	2	347	1,84	363	107	150806
Хмельницька область	10	2,72	3	321	1,71	329	125	165902
Черкаська область	7	1,91	4	356	1,89	361	146	422033
Чернівецька область	3	0,82	2	55	0,29	55	27	30782
Чернігівська область	8	2,18	6	357	1,90	359	120	140630
Усього	367	100	107	18824	100	19211	7053	15 586 929

Перше місце за кількістю зареєстрованих реєстраторів займає Київська область та м. Київ. У процентному відношенні це становить 31,34% від загальної кількості реєстраторів. Відповідно цьому регіону належить і більша кількість емітентів, реєстри яких ведуть реєстратори, що становить 30,43% від загальної кількості емітентів.

Друге місце за кількістю реєстраторів займає Дніпропетровська область, яка має 9,54% від загальної кількості реєстраторів та емітентів – 12,28%. Третє місце належить Харківській області, яка має 6,81% реєстраторів від їх загальної кількості і ведуть вони реєстри 6,83% емітентів від загальної кількості емітентів.

Станом на кінець 2004 року 598 емітентів вели власні реєстри власників іменних цінних паперів. Найбільша їх кількість (174 або 29,1%) знаходяться у Київській області.

У таблиці 3.6.2. наведено порівняльну інформацію емітентів, які самостійно ведуть реєстри власників іменних цінних та реєстраторів, які ведуть реєстри власників іменних цінних паперів.

Табл. 3.6.2.

Кількість емітентів, які самостійно ведуть реєстри власників іменних цінних та реєстраторів, які ведуть реєстри власників іменних цінних паперів

	на 01.01.02	на 01.01.03	на 01.01.04	на 01.07.04	на 01.10.04	на 01.01.05
Реєстратори	368	365	361	367	368	367
Емітенти	1068	851	739	657	627	598

На території України діє розгалужена система підпорядкованих підрозділів реєстраторів.

Здійснення діяльності шляхом створення підпорядкованих підрозділів, найбільш характерно для банківських установ, що мають ліцензію на право здійснення діяльності щодо ведення

реєстрів власників іменних цінних паперів. Загальна кількість підпорядкованих підрозділів у реєстраторів за станом на 01.01.05 становить 107 установ.

Продовжує спостерігатися тенденція щодо збільшення кількості номінальних утримувачів у системах реєстрів. Зміни, що відбуваються, насамперед пов'язані з формуванням великих пакетів акцій, з розвитком інститутів зберігачів та створенням сприятливих умов для обігу цінних паперів у бездокументарній формі.

Разом з тим, Комісія постійно здійснює реєстрацію випусків цінних паперів емітентів у документарній формі. Емітенти активно користуються послугами реєстраторів (таблиця 3.6.3.)

Табл.3.6.3.

Дані щодо кількості емітентів, які користуються послугами реєстраторів

Найменування показника	на 01.01.02	на 01.01.03	на 01.01.04	на 01.01.05
Кількість емітентів, яких обслуговують реєстратори	17593	18111	18420	18824
Кількість випусків іменних цінних паперів які обслуговують реєстратори	17928	18404	18801	19211
Кількість рахунків у власників іменних цінних паперів у реєстрах (тисяч)	17760,21	16658,1	16077	15586,9
Кількість номінальних утримувачів у реєстрах (шт.)	5579	6143	6701	7053

Переліки реєстраторів, що мають найбільшу кількість укладених договорів на ведення реєстрів власників іменних цінних паперів та реєстраторів, що мають найбільшу кількість власників іменних цінних паперів зареєстрованих у реєстрах, за останній рік майже не змінився. Найбільшу кількість договорів мають ПриватБанк (1483), Промінвестбанк (808) та АКБ „Укрсоцбанк” (501).

За станом на 01.01.2005 на особових рахунках у реєстраторів обліковувалось 471,302 млрд. цінних паперів загальною номінальною вартістю 105,255 млрд. грн.

У таблиці 3.6.4. наведені дані щодо здійснення переходу прав власності на цінні папери.

Табл 3.6.4.

Дані щодо здійснених операцій по переходу прав власності реєстраторами
власників іменних ЦП протягом 2004 року

№	Показники	Кількість операцій	Кількість ЦП, млрд.шт.
1.	Купівля - продаж	451 897	40,71
2.	Інші випадки переходу прав власності	71 299	16,69
3.	Приватизація	30 678	6,14
4.	Викуп емітентом власних акцій	73 946	3,22
5.	Реалізація емітентом раніше викуплених акцій	9 843	3,20
6.	Обмін	10 770	3,13
7.	Передача акцій в статутний капітал інших господарських товариств	2 669	0,66
8.	Успадкування	25 444	0,12
9.	Дарування	895	0,09
10.	Рішенням суду	1 930	0,07
11.	Усього (за розділами 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10)	679 371	75,65
12.	Передача цінних паперів до номінального утримувача (власник – номінальний утримувач)	38 186	41,09
13.	Між номінальними утримувачами (номінальний утримувач – номінальний утримувач)	1 777	17,47
14.	Від номінального утримувача (номінальний утримувач – власник)	1 419	6,64
15.	Усього (за розділами 12, 13, 14)	41 382	65,20
16.	Первинне розміщення	246 965	99,57
18.	Корпоративні операції	373 627	31,40
17.	Ліквідація, реорганізація	11 510	1,99
19.	Коригувальні операції	381	0,18
20.	Усього (за розділами 16, 17, 18, 19)	632 483	133,14
21.	Усього	1 353 236	273,99

Найбільше операцій було укладено щодо купівлі-продажу цінних паперів (33,4 % від обсягу усіх здійснених операцій по переходу прав власності на цінні папери).

3.7. Діяльність депозитарних установ, що здійснюють депозитарну діяльність зберігачів цінних паперів

За станом на 31.12.2004 за даними управління ліцензування діяльності професійних учасників ринку цінних паперів, на здійснення депозитарної діяльності на ринку цінних паперів отримано 140 ліцензій зберігачами цінних паперів: 80 банків, 60 торговців цінними паперами та 1 депозитарій.

Табл.3.7.1.

Кількість діючих зберігачів цінних паперів у регіональному аспекті

Відповідно до розділу III Положення про подання адміністративних даних депозитарними установами, що здійснюють депозитарну діяльність зберігача цінних паперів затвердженого рішенням Комісії від 12.09.2002 № 264 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 2 жовтня 2002 р. за № 801/7089 було прийнято 140 регулярних інформацій зберігачів цінних паперів за станом на 31.12.2004.

Суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють зберігання цінних паперів, зареєстровані у 14 з 26 регіонів України. З них найбільша кількість зберігачів знаходиться у м. Києві та Київській області, Дніпропетровській та Донецькій областях.

За наданими адміністративними даними зберігачів цінних паперів за станом на 30.09.2004 на 1 070 522 рахунках власників іменних цінних паперів обліковувалось 17763 випусків цінних паперів, що враховує 295 207 198 473 шт. цінних паперів, у тому числі у МФС 229 553 036 058 шт. цінних паперів, що становить 77,75 % від загальної кількості цінних паперів, що обліковується у зберігачів.

Область	Кількість	%
м. Київ та Київська область	78	55,71
Дніпропетровська область	14	10,00
Донецька область	11	7,86
Одеська область	7	5,00
Харківська область	7	5,00
Запорізька область	6	4,29
Луганська область	4	2,86
Львівська область	3	2,14
Ів. – Франківська область	3	2,14
Чернігівська область	2	1,43
АРК та м. Севастополь	2	1,43
Полтавська область	1	0,71
Волинська область	1	0,71
Сумська область	1	0,71
Всього	140	100

Кількість цінних паперів, що обліковувалась за станом на 31.12.04 р. на рахунках власників у зберігачів у бездокументарній формі становила 98,7 млрд.шт., кількість знерухомлених цінних паперів становить 196,5 млрд. шт. Найбільша кількість іменних цінних паперів обліковувалась на рахунках депонентів юридичних осіб – резидентів.

За адміністративними даними професійних учасників, які здійснюють депозитарну діяльність зберігача цінних паперів, наданими відповідно до Положення про подання адміністративних даних депозитарними установами, що здійснюють депозитарну діяльність зберігача цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.09.2002 №264, 997 українських емітентів мають акціонерів-нерезидентів. Кількість цінних паперів, що належить власникам-нерезидентам становить майже 85 млн.шт.

3.8. Діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів

Важливим фактором який впливає на розвиток ринку цінних паперів є створення умов для виконання угод з цінними паперами на організаторах торгівлі. Торгівля цінними паперами на організаторах торгівлі, підвищує інвестиційну привабливість емітента за рахунок забезпечення його ліквідності та прозорості.

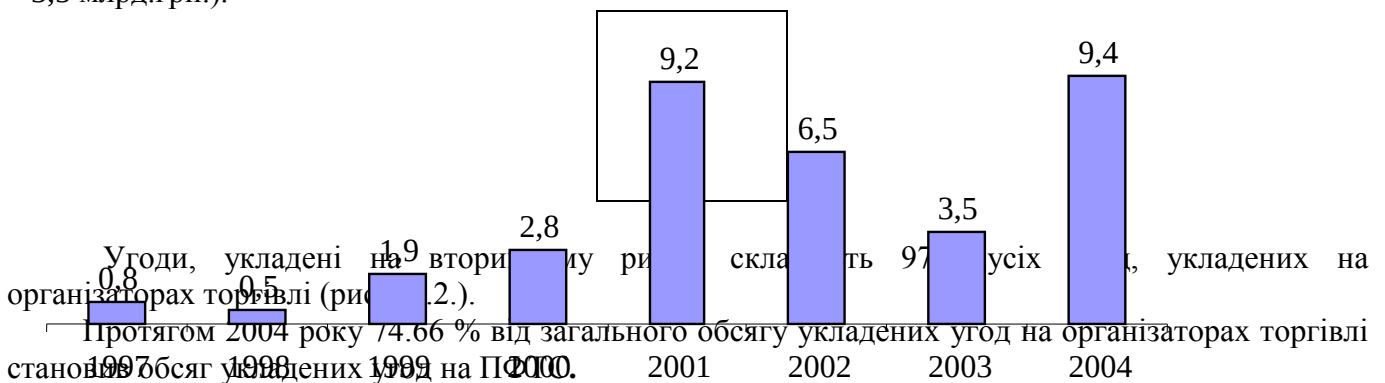
Діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів України здійснюють фондові біржі та торговельно-інформаційні системи.

За станом на 01.01.2005 ліцензії на здійснення діяльності з організації торгів на ринку цінних паперів мали **10** суб'єктів підприємницької діяльності (далі – організатори торгівлі) (**8** бірж та **2** торговельно-інформаційні системи).

Порівнюючи дані щодо обсягів виконаних договорів на організаторах торгівлі протягом 2004 року поквартально можна зазначити, що серед бірж найбільший обсяг торгів за I та II квартали 2004 року був на Київській міжнародній фондовій біржі, за III та IV квартали 2004 року – на Українській фондовій біржі. За весь 2004 рік найбільший обсяг торгів був на Українській фондовій біржі й становив 1502,198 млн.грн. Серед торговельно-інформаційних систем найбільший обсяг торгів протягом року і за весь рік спостерігався на ПФТС.

Протягом 2004 року на організаторах торгівлі було укладено угод з цінними паперами на суму 9,4 млрд. грн.

Протягом 2004 року було укладено угод на 5,9 млрд.грн. більше ніж за минулий рік (2003 рік – 3,5 млрд.грн.).

Провідну позицію за обсягами укладених угод протягом 2004 року на біржовому ринку (рис. 3.8.1. Обсяги торгів на організаторах торгівлі (рис. 3.8.3.).

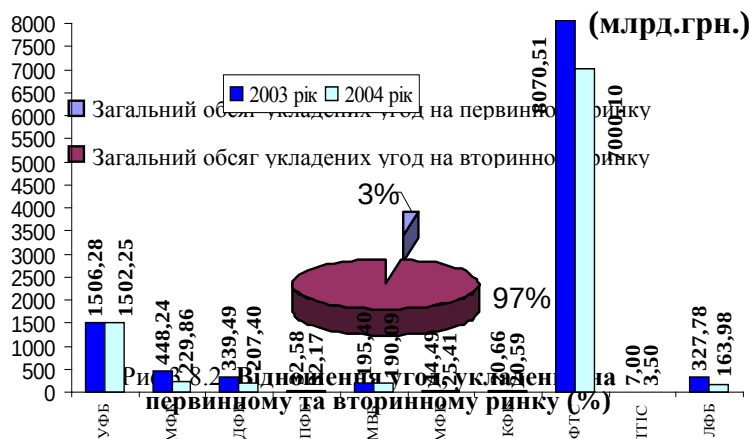

рис.3.8.4. Обсяги укладених угод на організаторах торгівлі у порівнянні з попереднім роком (млн.грн.)

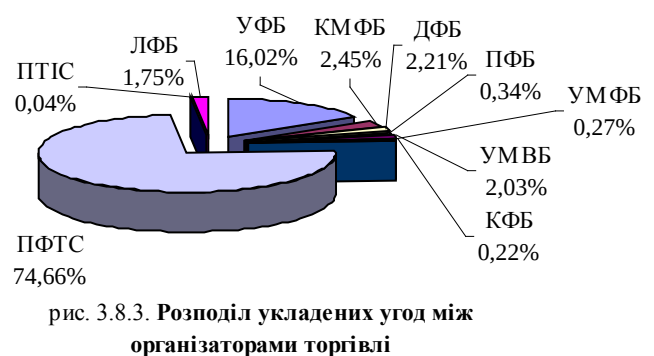

рис. 3.8.3. Розподіл укладених угод між організаторами торгівлі

На графіку (рис.3.8.4.) показана динаміка обсягів угод, укладених на організаторах торгівлі.

На діаграмі (рис.3.8.5.) зображено відношення угод, що укладались на організаторах торгівлі. Найбільше було укладено угод з облігаціями підприємств (47%) та акціями (20%).

3.9. Діяльність саморегулівних організацій

За станом на 01.01.2005 на ринку цінних паперів здійснювали діяльність 12 саморегулівних організацій (таблиця 3.9.1.)

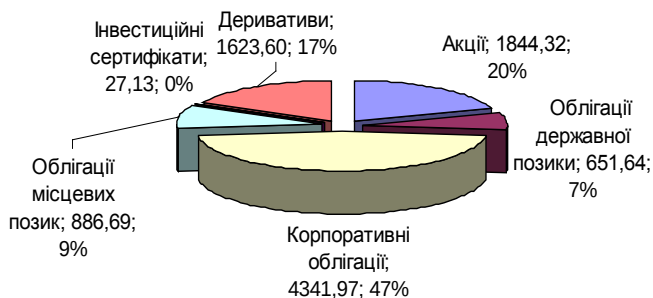

рис.3.8.5. Розподіл укладених угод на організованому ринку за інструментами, млн.грн. та %

	Кількість членів за станом на 01.01.2004	Кількість членів за станом на 01.01.2005
1. Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв	587	667
2. Асоціація "Перша фондова торговельна система"	148	149
3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу	44	96
4. Асоціація "Південноукраїнська торговельно-інформаційна система"	144	144
5. Київська міжнародна фондова біржа	187	210
6. Українська фондова біржа	114	122
7. Придніпровська фондова біржа.	108	119
8. Донецька фондова біржа	62	66
9. Українська міжбанківська валютна біржа	40	47
10. Українська міжнародна фондова біржа	-	11
11. Асоціація учасників фондового ринку	306	290
12. Українська асоціація торговців цінними паперами	33	24
	1773	1945

У вересні 2004 року як саморегулівна організація була зареєстрована Кримська фондова біржа.

З метою створення ефективної системи регулювання та контролю на ринку цінних паперів за ініціативою Комісії були утворені саморегулівні організації ринку цінних паперів, які об'єднують професійних учасників ринку цінних паперів за видами діяльності, а саме: реєстраторів, торговців, зберігачів та депозитаріїв, а також компанії з управління активами.

Основними завданнями саморегулівних організацій є установлення правил, стандартів та вимог до здійснення діяльності з цінними паперами, норм та правил поведінки, вимог до професійної кваліфікації фахівців – членів саморегулівних організацій та здійснення контролю за їх дотриманням членами організації; сприяння здійсненню професійної діяльності членами саморегулівної організації; розробка та здійснення заходів щодо захисту прав членів саморегулівної організації.

На протязі останніх років Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку у відповідності до сучасного стану фондового ринку, згідно з вимогами Указу Президента України від 26.03.2001 р. № 198 "Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України", провадиться послідовна діяльність щодо встановлення єдиного підходу до створення та функціонування СРО та передачі частини регуляторних повноважень до СРО, спрямована на створення уніфікованої правової бази в кожному виді професійної діяльності на ринку цінних

паперів, яка б забезпечила стабільність ринку та безпеку роботи на ньому як для професійних учасників, так і для інвесторів, посиленню контролю за дотриманням учасниками фондового ринку регуляторних вимог, уніфікованих правил та стандартів, підвищенню відкритості, дієвості саморегулювання та покращенням взаємодії з державними органами.

На виконання вищезазначеного Указу Президента України Комісією був розроблений проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні (№ 1102), яким внесено зміни щодо визначення саморегулювальної організації, а саме “саморегулювальна організація - неприбуткове об’єднання професійних учасників ринку цінних паперів, створено відповідно до критеріїв та вимог, установлених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та погоджених з Антимонопольним комітетом, за принципом – одна саморегулювальна організація з кожного виду професійної діяльності на ринку цінних паперів, метою якої є впорядкування діяльності своїх учасників (членів), зареєстрована Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку”.

Відповідне визначення саморегулювальної організації також містить проект Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” (№ 5310).

Прийняття цих законів буде сприяти посиленню дієвості саморегулювальних організацій, забезпеченню умов для передачі частини регуляторних повноважень Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку до саморегулювальних організацій з одночасною оптимізацією вимог до їх діяльності, що сприятиме підвищенню їхньої відповідальності за виконанням ними своїх повноважень.

Протягом 2004 року управлінням з метою посилення дієвості СРО розроблено проект рішення Комісії “Про затвердження змін та доповнень до Положення про діяльність саморегулювальної організації професійних учасників ринку цінних паперів”. Зазначений проект передбачає підвищення вимог до саморегулювальних організацій, які мають намір отримати та здійснювати делеговані Комісією повноваження. (З метою здійснення процедури оприлюднення у відповідності з вимогами Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” зазначений проект рішення схвалено рішенням Комісії від 15.12.04 р. № 543.)

З метою проведення єдиної державної політики щодо упорядкованості на фондовому ринку було розроблено Положення про діяльність саморегулювальної організації, що об’єднує компанії з управління активами, затверджене рішенням Комісії від 29.09.04 р. № 415 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України від 19 жовтня 2004 р. за № 1333/9932.